

LESZEK ZUGAJ

**DZIEJE SAMORZĄDU I ADMINISTRACJI W
GMINIE ŁUKÓW
1809-1990**

LUBLIN 2010

WSTĘP

W tym roku mija 20 lat od uchwalenia ustawy o samorządzie gminnym. Gmina Łuków, z przerwami, funkcjonuje już 150 lat. Niniejsza praca jest próbą przeglądu dziejów samorządu i administracji w okolicach Łukowa.

Opracowanie dotyczy głównie dziejów samorządowych tego obszaru, dlatego czytelnik nie znajdzie tutaj opisów walk w czasie wojen światowych, walk partyzanckich, opisów dworów z tej okolicy i dziejów rodzin ziemiańskich. Skupiłem się na historii samorządu i losach społeczności lokalnych.

Praca powstała głównie na podstawie nigdzie nie publikowanych archiwaliów gminnych i gromadzkich. W związku z tym, że akta te nie są w najlepszym stanie i dotyczą długiego okresu mogą powstać różnice w zapisach nazwisk niektórych osób, za co z góry przepraszam.

SAMORZĄD OKOLIC ŁUKOWA W LATACH 1809-1864

Już w czasach średniowiecza można doszukiwać się początków samorządu wiejskiego. Niektóre z okolicznych wsi zostały ustanowione na prawie niemieckim. Był to wzorzec ustroju wiejskiego stosowany w Niemczech i ustanawiany na polskiej wsi. Nie musiało to wiązać się z osadnictwem niemieckim. We wsi na prawie niemieckim chłopci mieli ściśle określone prawa i obowiązki, dzierżawili ziemię opłacając czynsz. Mieli prawo wychodu, czyli prawo odejścia ze wsi po spełnieniu pewnych obowiązków. Na czele wsi stał sołtys (zwany też wójtem), posiadający to stanowisko na prawach dziedzicznych. Sołtys miał prawo zakładania karczem i jatek rzeźniczych. Przysługiwało mu prawo do 1/6 części czynszów i 1/3 opłat sądowych. Samorząd wiejski wyrażał się głównie w samorządowym sądownictwie. Mieszkańcy wsi sami wybierali ławników sądowych, którzy pod przewodnictwem wójta sędzili głównie sprawy cywilne podległej im ludności. Był to sąd wiejski zwany też ławą wiejską¹. W tamtych odległych czasach po raz pierwszy padają takie nazwy jak „wójt”, „sołtys”, „ławnicy”. Te określenia będą później przeniesione do bardziej współczesnych rozwiązań ustrojowych.

W czasach I Rzeczypospolitej samorząd wiejski został maksymalnie ograniczony. Dopiero wraz z upadkiem I Rzeczypospolitej i powstaniem Księstwa Warszawskiego wiele się na ziemiach polskich zmieniło.

Księstwo Warszawskie było namiastką państwa polskiego podległą całkowicie woli Napoleona i podporządkowaną jego polityce wojennej. Księstwo Warszawskie zostało zobowiązane do dostarczenia określonej liczby rekrutów do wojska i środków potrzebnych do prowadzenia wojny. Nie dało się tego wykonać bez sprawnej, nowoczesnej administracji, której w Polsce nigdy jeszcze nie było. Francuzi przeszczepili na nasz grunt swoje rozwiązania ustrojowe. Wprowadzono konstytucję (lipiec 1807), zniesiono formalnie poddaństwo chłopów, nadając im wolność osobistą, ale nie było jeszcze mowy o

---

1 Zarys historii gospodarstwa wiejskiego w Polsce, tom I, Warszawa 1964, s. 409.

uwłaszczeniu. Wprowadzono Kodeks Napoleona - zbiór prawa cywilnego nieznanego wcześniej w Polsce. Kraj został podzielony na departamenty (na czele z prefektami), te na powiaty (na czele z podprefektami). Na ziemiach polskich była to prawdziwa rewolucja. Te zmiany nie ominęły również polskiej wsi.

Właśnie w tych czasach wprowadzono na polskiej wsi ustrój gminny. Na mocy dekretu księcia warszawskiego z 23 lutego 1809 roku utworzono gminy wiejskie i miejskie. Obszar gminy wiejskiej łączył się z obszarem majątku dworskiego. Minimalny obszar gminy wynosił 10 dymów (10 domów). Funkcję wójta pełnił dziedzic majątku. Oficjalnie był mianowany przez prefekta „*z pośród obywateli gminy czytać i pisać umiejących*”. Funkcję wójta mogła pełnić jedna osoba na obszarze kilku gmin wiejskich. W każdej gromadzie wiejskiej wójt wyznaczał swoich zastępców - sołtysów. Wójt mógł też wyznaczyć swojego zastępcę za zgodą podprefekta. Wójt miał zadania: „*rozsyłać i podawać do publicznej wiadomości rozkazy i zarządzenia rządowe, administrować majątkiem gminy, wypłacać pieniądze dla pracowników gminy, kierować robotami publicznymi*”². Wójt prowadził księgi ludności, wyznaczał podwoły i kwatery dla wojska. Pełnił on swoją funkcję bezpłatnie. Wójtami często byli też dzierżawcy, księża, a nawet czasem kobiety. Wójtowie mieli prawo sądenia ludności na swoim terenie. Podlegali jego władzy sądowniczej mieszkańcy gminy oraz obcy złapani na gorącym uczynku.

Organem doradczym i nadzorującym wójta była rada gminna. Składała się z członków mianowanych przez prefekta z listy kandydatów przedstawionych przez wieś. Gmina licząca do 100 mieszkańców miała trzech, a od 100 mieszkańców pięciu radnych. Zapisano w dekrecie, że „*radni powinni umieć czytać i pisać*”. Z tym ostatnim było najgorzej. Nie dało się szybko nadrobić wiekowego opóźnienia w dziedzinie szkolnictwa. Wybierano, więc radnych niepiśmiennych, bo innych nie było. Do obowiązków rady gminnej należało:

- *czynić wnioski do rady powiatowej mogące mieć wpływ na oznaczenie kwoty, którą gmina wykonać może z nałożonych na powiat ciężarów publicznych,*
- *naradzać się nad potrzebami gminy i czynić starania w kierunku ulepszenia miejscowej administracji,*
- *układać dochody i wydatki gminy oraz proponować składki.*

Rada bez wezwania zbierała się 1 grudnia w celu *układania dochodów, jakie z własności gminnej uzyskać można*. Dnia 1 kwietnia i 1 października zbierała się dla celów omówienia robót publicznych. Miała bowiem obowiązek rozłożenia prac szarwarkowych między mieszkańców.

Prawie każda wieś w tej okolicy stała się odrębną gminą wiejską. Wtedy też powstały gminy: Grzędówka, Gołąbki, Łazy i inne. Urząd wójta sprawowała osoba wyznaczona przez dziedzica. W każdej wsi ustanowiono sołtysa. W 1815 roku, wraz z upadkiem Napoleona Bonaparte, upadło również Księstwo Warszawskie. Na gruzach tego państwa powstało Królestwo Polskie pod berłem cara Rosji. Rosjanie przejęli system administracyjny dawnego państwa (zamiast departamentów wprowadzono województwa).

W Królestwie Polskim utrzymano Kodeks Napoleona, pozostały też z pewnymi modyfikacjami gminy wiejskie. Według Konstytucji Królestwa Polskiego wójt to było

---

² Mencil T, Gmina dominalna w Królestwie Polskim przed uwłaszczeniem, [w:] Gmina wiejska i jej samorząd, pod red. H. Brodowskiej, Warszawa 1989, s. 107-108.

„ostatnie ogniwo administracji krajowej”. Do obowiązków wójta należało: „*tamować rozpowszechnianie czynów obrażających moralność, prowadzić statystykę ludności, zasiewów zboża i bydła, rozkwaterować przyrzeczoną w przychodzie ilość wojska, wydawać zaświadczenia i paszporty, zapobiegać próżniactwu i żebractwu, zatrzymywać dezertarów, przystawiać powołanych rekrutów do wojska, przestrzegać, aby osoby przebywające do gminy wykazywały się właściwymi zaświadczeniami, utrzymywać protokoły odebranych rozkazów rządowych i w ogóle czynić zadosyć wszystkim poleceniom władz*”³.

Wójtem był z mocy prawa właściciel wsi. W swych czynnościach posługiwał się pieczęcią urzędową. Był odpowiedzialny za zastępcę i sołtysów powołanych przez siebie na wsiach. Każda wieś, osiedle i część wsi, jeżeli liczyło przynajmniej 10 dymów, stanowiło odrębną gminę. Kilka lub kilkanaście wsi należących do jednego właściciela mogło stanowić jedną gminę. Wsie należące do różnych właścicieli i stanowiące odrębne gminy mogły być połączone w jedną gminę.

Ówczesny wójt miał obowiązek prowadzenia aż 50 różnych ksiąg, od akt cudzoziemców po akta broni myśliwskiej. Często dziedzice majątków wyręczał się zastępcami. Aby być zastępcą wójta, należało przedstawić dokumenty: metrykę chrztu, świadectwo sądu poprawczego, deklaracje zrzeczenia się uczestnictwa w tajnych organizacjach, świadectwo zamieszkania na terenie kraju, życiorys. Wójtowie lub zastępcy w każdej wsi mieli do pomocy sołtysów⁴.

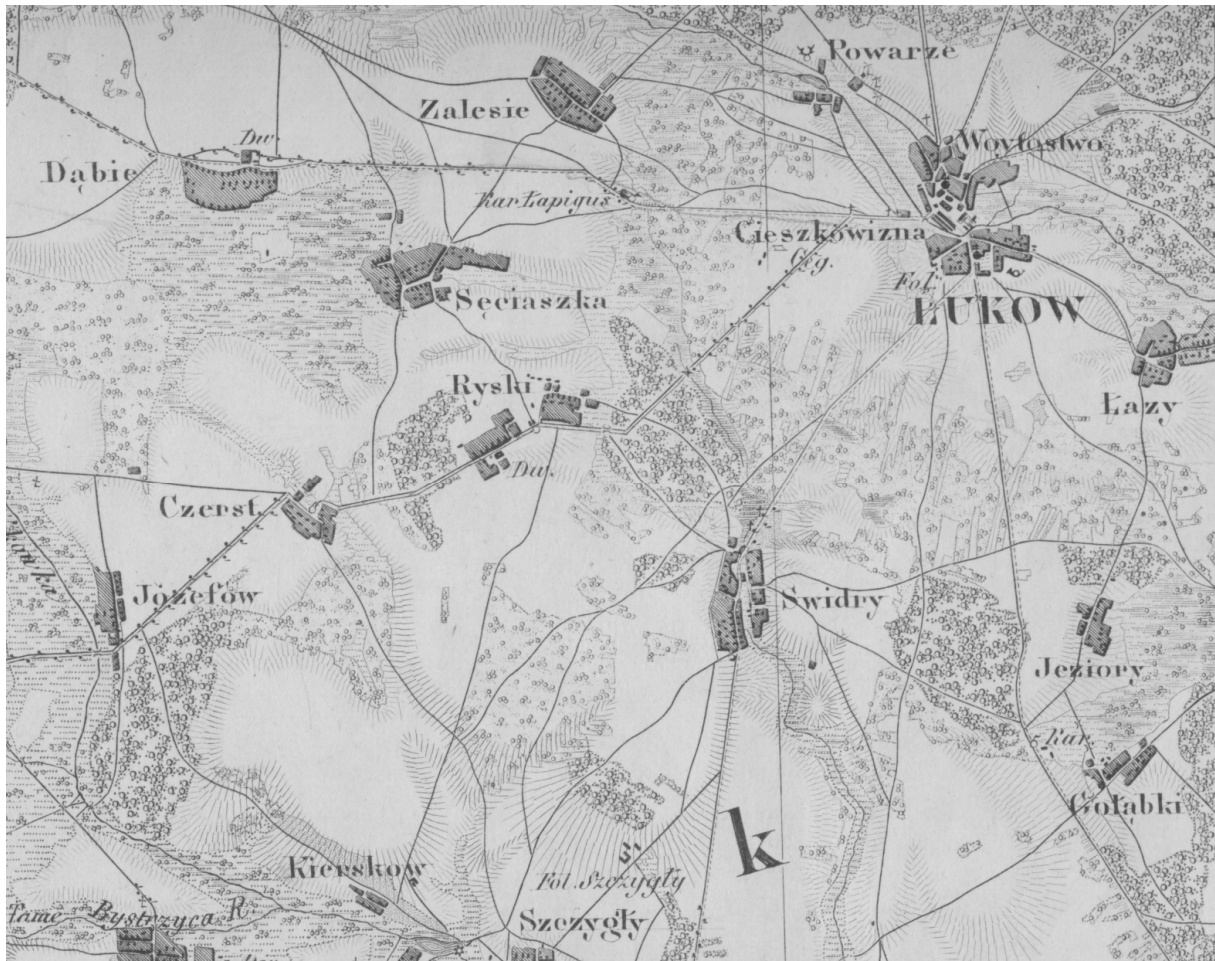
W 1859 roku władze przeprowadziły ważną reformę ustroju gminnego. Od tej pory gmina musiała składać się z przynajmniej 50 dymów pod zarządem jednego wójta. Jeżeli jeden właściciel ziemski miał co najmniej 50 dymów i posiadał kwalifikacje, to zostawał wójtem. Mniejsze majątki ziemskie mogły być połączone w jedną gminę. Właściciele ziemscy sami wybierali spośród siebie wójta i przedstawiali do zatwierdzenia przez Komisję Rządową do Spraw Wewnętrznych. Jeżeli przedstawiony kandydat nie miał kwalifikacji, właściciele musieli przedstawić inną osobę. W razie kłopotów ze znalezieniem kandydata wójta wyznaczała Komisja Rządowa na koszt właścicieli. Do pomocy wójt miał radnych wybranych przez mieszkańców zatwierdzonych przez naczelnika powiatu. Od 1859 roku sołtysów wybierali już sami mieszkańcy.

Jednak powstanie gmin w naszym tego słowa rozumienia przyniosło dopiero Powstanie Styczniowe.

---

3 Mencil T, Gmina dominalna w ....., s. 109.

4 Tamże, s. 118-119.

Okolice Łukowa na mapie z 1839 roku (skala 1: 126 000)

GMINY WOKÓŁ ŁUKOWA W LATACH 1864-1918

W 1863 roku wybuchło Powstanie Styczniowe. Władze carskie w rok po wybuchu powstania przystąpiły do uwłaszczenia ziemi dworskiej, aby w ten sposób odciągnąć chłopów od walki. W ten sposób ziemia dworska użytkowana przez chłopów stała się ich własnością. W każdej wsi przystąpiono do wymierzania gruntów. Powstały *Tabele Likwidacyjne* dla poszczególnych miejscowości osobne, w których dokładnie określono ilość gruntów każdego gospodarza. Powstały dokładne mapki gruntów. Chłopi musieli spłacić otrzymaną ziemię, ale otrzymywali ją na własność. Zmieniło to zupełnie stosunki własnościowe na polskiej wsi.

Drugą reformą władz carskich było utworzenie gmin wiejskich. Ukaz carski z marca 1864 roku zupełnie zmienił ustrój gminny na polskiej wsi. Po raz pierwszy gmina miała charakter samorządowy i została oddzielona od władzy właścicieli ziemskich (dziedziców). Władze preferowały na urzędach gminy ludzi chłopskiego pochodzenia. Gminę tworzyły zarówno grunty włościańskie (chłopskie), jak i dworskie (folwarki). Wielkość gmin po raz pierwszy obejmowała duży obszar zbliżony do obecnych gmin. Najważniejszym organem nowej gminy było Zebranie Gminne. W Zebraniu Gminnym mogli wziąć udział wszyscy gospodarze bez różnicy wyznania, posiadający, co najmniej 3 morgi gruntów na terenie danej gminy. W zebraniu nie uczestniczyli sędziowie pokoju, duchowni i urzędnicy policji, nawet jeżeli mieli grunty na terenie gminy. Zebrania prowadził wójt. Jeżeli dyskutowano w jego sprawie, zebranie prowadził zastępca wójta. Zebranie Gminne przeprowadzało wybór: wójta, ławników, pisarzy i innych urzędników gminnych. Przyjmowano także uchwały w takich sprawach jak: opieka społeczna, sprawy szkolne, rozkład ciężarów gminnych (podatki), rozporządzano majątkiem gminnym. Do ważności uchwał potrzebna była obecność, co najmniej połowy uprawionych. Uchwały zapadały jednomyślnie lub większością głosów. Każdy miał jeden głos. Uchwały zapisywano w specjalnej księdze. Uchwały Zebrania Gminnego były ostateczne i nie wymagały zatwierdzenia. Jeżeli chodziło o sprawy własności, musiała być zgoda 2/3 zebranych.

Na czele gminy stał wójt wraz z ławnikami. Wszyscy oni wybierani byli przez Zebranie Gminne. Zebranie przedstawiało po dwóch kandydatów na każdy z urzędów, następnie naczelnik powiatu jednego z nich zatwierdzał, drugi zostawał zastępcą. Od 1876 roku ławnicy byli tylko urzędnikami sądowymi, w gminie powoływano w ich miejsce pełnomocników gminnych bez potrzeby ich zatwierdzenia. Pełnili oni swe funkcje bezpłatnie. Urzędnicy gminni składali przysięgę przed naczelnikiem powiatu. Pobierali wynagrodzenie i byli wolni od świadczeń w naturze i służby wojskowej. Jeżeli wójt przez dwie kadencje sprawował „należycie” urząd, mógł zwolnić od służby wojskowej syna lub krewnego. Była to poważna zachęta dla wójtów. Wójt posługiwał się pieczęcią i podlegał naczelnikowi powiatu. Mógł być przez niego ukarany. Wójt miał obowiązek donosić władzom o wszystkim, co się dzieje w gminie: pożarach, przestępstwach, czuwał na respektowaniem wyroków sądowych, miał nadzór nad urzędnikami i sołtysami, pilnował przestrzegania miar i wag. Miał obowiązek opiekowania się chorymi i słabszymi.

Władze carskie generalnie chciały na urzędach wójtów widzieć chłopów, odsuwano szlachtę, ziemian. Wójt i sołtysi łączyli władzę samorządową oraz państwową. Wypełniali różne czynności zlecone przez władze powiatowe. Chodziło głównie o podatki i funkcje

porządkowe. Nieraz zlecone zadania wypełniały cały czas wójtów czy sołtysów. *Praktyka stale wskazywała, że rząd nad gminą sprawował naczelnik powiatu i starszy strażnik ziemski za pośrednictwem posłusznych sobie wójtów. Naczelnik dysponował prawnymi jak i pozaprawnymi możliwościami, aby nieposłusznego wójta podporządkować bądź usunąć z urzędu.*⁵ Gminy wiejskie początkowo również były po części organem sądowniczym dla miejscowej ludności, powstały, bowiem sądy gminne na czele z wójtem i ławnikami. Od wyroków takiego sądu nie było odwołania.⁶

W 1876 roku zreformowano system sądownictwa podstawowego. Sądy oddzielono od gmin. Powstały okręgi sądowe złożone z dwóch lub więcej gmin na czele z sędziami pokoju oraz ławnikami. Sędzia oraz ławnicy byli wybierani na zebraniach gminnych. Sądy te zajmowały się sprawami cywilnymi mieszkańców.⁷

W 1864 roku w ramach powiatu łukowskiego powstały gminy: Dąbie z siedzibą w Grzędowce, Gołąbki z siedzibą w Łazach i Łuków skupiające większość obszarów obecnej gminy.⁸

Do 1912 roku powiat łukowski należał do guberni siedleckiej, następnie został włączony do guberni lubelskiej.

W 1914 wybuchła I wojna światowa. Działania wojenne dotarły tutaj latem 1915 roku. Wojska carskie, wycofując się na wschód, zabrały wielu mieszkańców. Dodatkowo Rosjanie grabili majątek ruchomy i wywozili na wschód. W sierpniu 1915 roku weszły tu wojska niemieckie. Niemieckie władze posługiwały się w kontaktach z ludnością językiem polskim, jednak była to twarda okupacja. Ludność została poddana nadzorowi, a na udanie się ze wsi do miasta należało mieć specjalną przepustkę. Władze skrzętnie spisywały stan gospodarczy powiatu i przystąpiły od eksploatacji tych obszarów. Rolnicy byli zmuszeni do oddawania określonych ilości zboża i żywca na potrzeby wojskowe. Przystąpiono też do reglamentacji żywności, głównie artykułów pierwszej potrzeby. Należało także wyżywić kilka tysięcy wojskowych. Wszystko to spowodowało szerzenie się chorób zakaźnych, a wśród dzieci powszechnie panowała szkarlatyna i dyfteryt. Gminy w tym czasie były głównie narzędziem w rękach okupantów. Kontrolowano ludność na wszelkie sposoby. Odtąd władze gminne miały za zadanie przede wszystkim wykonywanie ich zarządzeń.

---

5 Szumski J, Chłopi a gmina w guberni łomżyńskiej [w:] Studia Łomżyńskie, tom IV, s. 40.

6 Tamże, s. 41.

7 Tamże.

8 Ćwik W, Reder J, Lubelszczyzna, dzieje podziałów administracyjnych i ustroju władz, Lublin 1977, s. 134.

GMINA DĄBIE

Gmina Dąbie powstała w 1864 roku w ramach powiatu łukowskiego. W jej skład weszły miejscowości: Biardy, Dąbie, Dąbrówka, Grzędówka, Jagodne, Klimki, Krynki i Żdzary. Siedzibę urzędu gminy ustanowiono w Grzędówce.

W 1886 roku wójtem gminy Dąbie był Stanisław Kędziora, natomiast sekretarzem gminy Michał Włodkowski.⁹ Gmina należała do II tuchowickiego okręgu sądowego, razem z gminami: Radoryż, Stanin i Tuchowicz. Sędzią gminnym był ówczesnie Stanisław Pomarnacki (syn Kaliksta). Ławnikami sądowymi: Stanisław Foryszewski, Stanisław Bańkowski, Władysław Szulec, Franciszek Gajowy. Kandydatami na ławników: Osip Przedziak, Joahim Hempel, Wojciech Wojciechowski, Jan Dmochowski. Pisarzem sądowym – August Formbrodź (syn Wilhelma).¹⁰

59 osad, 1721 m. ziemi włośc. Gmina D. ma
lud. 2180, rozl. 12451 mórg., s. gm. ok. IV, urząd
gm. w Grzędówce, od Łukowa 7 w., od Siedlec
19 w. odl. W skład gm. wchodzi: Biardy, Dąbie,
Dąbrówka, Grzędówka, Jagodno, Klimki, Kryn-
ki i Żdzary. Pozycya płaska, ziemia żytnia I
kl. Folw. D należy do majoratu Grzędówka. 9).

Fragment zapisu na temat gminy Dąbie ze *Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego* (tom I, s. 918).

Wójt gminy, Stanisław Kędziora, rządził gminą do 1892 roku. W międzyczasie zmienił się sekretarz urzędu. Nowym pisarzem w 1891 roku został Aleksander Maksymowski (syn Aleksandra).¹¹ Maksymowski był porucznikiem rezerwy armii carskiej i sprawował również stanowisko sędziego gminnego. Ławnikami gminnymi byli ówczesnie: Franciszek Gajowy, Feliks Rytel, Stanisław Foryszewski. Kandydatami na ławników byli: Władysław Pomarnacki, Stanisław Czubaszek, Franciszek Warowny. Pisarzem sądowym był Jan Błoński (syn Antoniego).¹²

W 1893 roku pełnoprawni gospodarze gminy wybrali na wójta Jana Foryszewskiego. Pisarzem został dawny pisarz gminny Michał Włodkowski.¹³ Rok później, kolejnym pisarzem był już Antoni Falkowski.¹⁴ Na stanowisku sędziego gminnego przez wiele lat utrzymywał się Aleksander Maksymowski.¹⁵ W 1896 roku nowym wójtem gminy został Wojciech Dołęga,

⁹ „Pamiętna książka siedleckiej gubernii na rok 1886”, s.65.

¹⁰ Tamże, s.111- 112.

¹¹ „Pamiętna książka siedleckiej gubernii na rok 1891”, s.82.

¹² Tamże, s.113.

¹³ „Pamiętna książka siedleckiej gubernii na rok 1893”, s.80.

¹⁴ „Pamiętna książka siedleckiej gubernii na rok 1894”, s.83.

¹⁵ Tamże, s.114.

sekretarzem pozostał Antoni Falkowski.¹⁶

W 1898 roku kolejnym pisarzem gminy był już Ludwik Biernacki.¹⁷

Od 1900 roku znamy nowego wójta gminy, Michała Karczewskiego. Pisarzem pozostał Ludwik Biernacki.¹⁸ W tym samym roku nowym sędzią gminnym został Leonid Kotow (syn Jana). W składzie Sądu Gminnego ławnikami byli: Feliks Rytel, Tomasz Zduń, Andrzej Pawlak. Kandydatami na ławników byli: Feliks Koć, Piotr Walio, Adam Michalak. Pisarzem sądowym – Czesław Gałaś (syn Antoniego).¹⁹

Wójt Karczewski i pisarz Biernacki zarządzili gminą do 1906 roku. Od 1907 roku nowym wójtem gminy został Władysław Durka, natomiast sekretarzem - Jan Winter.²⁰ Nowym sędzią gminnym został Władysław Radłowski.²¹

Wójt, Władysław Durka, zarządził gminą do 1912 roku. Rok później nowym wójtem został Adam Baniak. Zmiana nastąpiła też na stanowisku pisarza gminnego. W 1911 roku Jana Wintera zastąpił Piotr Zacharewicz.²² W chwili wybuchu I wojny światowej wójtem gminy był Adam Baniak.

Ostatni przed wojną skład Sądu Gminnego był następujący: Sędzia gminny - Stanisław Miłkowski (syn Józefa). Ławnicy: Feliks Koć, Władysław Kozłowski, Ignacy Konieczny. Kandydaci na ławników: Jan Sobiech, Wojciech Kędziora, Michał Oskroba. Pisarzem sądowym był Włodimierz Gińcz (syn Jana).²³

Z powyższych materiałów wynika, że wójtami gminy w latach 1886-1915 byli: Stanisław Kędziora, Jan Foryszewski (1893-1895), Wojciech Dołęga (1896-1899), Michał Karczewski (1900-1906, dwie kadencje), Władysław Durka (1907-1912) i Adam Baniak (1913-1915).

---

¹⁶ „Pamjatnaja knizka sedleckoj gubernii na god 1896”, s.80.

¹⁷ „Pamjatnaj knizka sedleckoj gubernii na god 1898”, s.79.

¹⁸ „Pamjatnja knizka sedleckoj gubernii na god 1900”, s.191.

¹⁹ Tamże, s.199.

²⁰ „Pamjatnaja knizka sedleckoj gubernii na god 1907”, s. 257.

²¹ Tamże, s.263.

²² „Pamjatnaja knizka sedleckoj gubernii na god 1911”, s.238.

²³ Tamże, s.247.

Wykaz

Podkości Sądzej ~~małej~~ w Gminie Dąbie
obcych wie do Miasta Dąbia

Gmina	Gospodar		Wzrost		Starych		młodszych		ogółem		ogółem
	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	Mężczyźni	Kobiety	
Dąbie	109	118	30	40	19	20	30	43	158	221	409
Winiaki	33	33	9	13		1	8	7	50	54	104
Grzybowka	107	118	22	23	24	23	28	45	181	217	392
Siardowy	61	64	1	1	4	3	6	5	79	78	155
Wymki	124	127	74	69	18	18	11	12	227	226	453
Parum	434	460	141	151	65	67	83	112	423	490	1513

w Dąbie d. 26 Lipca 1865
7 sierpnia

Zgodnie powyższego wykazu z księgi sądowej
Sądzej Gminy Dąbia powiatowa w Gminie
Dąbie
Kierownik Gminy
[Podpis]

Najstarszy dokument dotyczący gminy Dąbie z 1865 roku. Widoczny na nim jest podpis wójta (Archiwum Państwowe w Siedlcach)

GMINA GOŁĄBKI

Gmina Gołębki w powiecie łukowskim i guberni siedleckiej została powołana w 1864 roku. Gmina sąsiadowała od północy z gminą Trzebieszów i Dębowica, od zachodu z miastem Łukowem, gminą Łuków i Ulan. Na wschodzie z gminą Skrzyszew i Kąkolewnica (powiat radzyński).²⁴

Według opisu z lat osiemdziesiątych gmina składała się z 11 wsi i dwóch folwarków. Były to wsie (szlachecko-włościańskie): Cieszkowizna, Łazy, *Zarzyc Łukowski*, Gołębki, Jeziory, Kownatki (wieś rządowa). Większa własność ziemska była we wsiach gminnych: Strzyżów, Wapów, Dminin, Klembów. Folwark istniał w Józefowie. Wsie Aleksandrów i Łazy były wsiami kolonistów niemieckich.²⁵

Urząd gminy znajdował się w Łazach (szczegółowy opis gminy i jej mieszkańców patrz niżej). Ówczesna gmina była urzędem rosyjskim. Wszelkie dokumenty spisywano właśnie w tym języku.

Pierwsze bliższe dane o gminie Gołębki pochodzą z 1886 roku. W tymże roku wójtem gminy był Władysław Niewęglowski, natomiast sekretarzem - Osip Kuropatwiński.²⁶ Gmina należała do IV łukowskiego okręgu sądowego razem z gminami: Łuków, Skrzyszew, Ulan. Sędzią gminnym był Aleksander Giewartowski (syn Piotra), pisarzem – Piotr Rogalski (syn Jana). W skład ławy sądowej wchodził: Osip Kraszewski, Osip Wierzchowski, Władysław Romankiewicz, Franciszek Sosnowski. Kandydatami na ławników byli: Adam Zaleski, Michał Grodziński, Szymon Sankowski i Jan Skwara.²⁷

Wójt Władysław Niewęglowski musiał mieć duże zasługi w gminie Gołębki, ponieważ sprawował swój urząd aż do 1904 roku, czyli przynajmniej przez 18 lat. W międzyczasie zmienił się sekretarz urzędu gminy (pisarz gminny). Do 1892 roku funkcję tę sprawował Osip Kuropatwiński.²⁸ Rok później, zastąpił go Florian Aleksandrowicz.²⁹

W latach osiemdziesiątych XIX wieku gmina miała 12 980 mórg ziemi uprawnej : 6649, w tym pod ogródkami 212 mórg, pod sadami 24 morgi, pod łąkami 1 150, pod pastwiskami 754, pod lasami 3 218, zarośla zajmowały 525 mórg, błota i wody 391, pod zabudowaniami było 53 morgi.³⁰

W 1891 roku funkcję sędziego gminnego nadal zajmował Aleksander Giewartowski (syn Piotra), pisarzem gminnym był Piotr Domański (syn Andrzeja). Ławnikami byli: Władysław Romankiewicz, Franciszek Dąbrowski, Michał Grodziński. Kandydatami na ławników: Adam Zaleski, Andrzej Turski i Jan Groch.³¹ Nowym sędzią gminnym w 1896 roku został Ignacy Dmowski (syn Franciszka), sekretarzem – Zdzisław Libiszewski (syn Antoniego).³²

---

²⁴ Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego, tom II, s. 665.

²⁵ Tamże.

²⁶ „Pamiętna książka siedleckiej gubernii na rok 1886”, s.65.

²⁷ Tamże, s.112.

²⁸ „Pamiętna książka siedleckiej gubernii na rok 1891”, s.82.

²⁹ „Pamiętna książka siedleckiej gubernii na rok 1893”, s.80.

³⁰ Tamże, s.296-297.

³¹ Tamże, s.113-114.

³² Tamże, s.112.

Od 1898 źródła notują nowego pisarza gminnego - Piotra Zacharewicza.³³ Wójt Niewęglowski sprawował swój urząd do 1904 roku. Rok później nowym wójtem gminy został Ignacy Lipiński. Na stanowisku pisarza utrzymał się Piotr Zacharewicz (syn Jana).³⁴ W 1907 roku nowym pisarzem gminy został Ludwik Rybiński (syn Osipa).³⁵ W następnym roku (1908) pisarzem był już Wojciech Lemieszek (syn Antoniego).³⁶ W tym samym czasie sędzią gminnym został Antoni Zawadzki (syn Osipa), pisarzem sądowym - Adam Trębicki (syn Stanisława).³⁷

Wójt gminy Gołębki, Ignacy Lipiński, rządził gminą do czasów I wojny światowej. W 1911 roku pisarzem gminnym został Michał Bajor (syn Jana)³⁸, który również kierował urzędem gminy do czasów I wojny światowej.³⁹

W 1912 roku nastąpiła zmiana na stanowisku sędziego gminnego. Nowym sędzią został Mieczysław Czyżew (syn Aleksandra).⁴⁰

Jak widać mieszkańcy gminy Gołębki nieczęsto zmieniali wójta gminy. W latach 1886 (a może już wcześniej)- 1904 wójtem był Władysław Niewęglowski. W latach 1905-1915 stanowisko wójta sprawował Ignacy Lipiński.

---

³³ „Pamjatnaja knizka sedleckoj gubernii na god 1898”, s.79.

³⁴ „Pamjatnaja knizka sedleckoj gubernii na god 1905”, s.243.

³⁵ „Pamjatnaja knizka sedleckoj gubernii na god 1907”, s.257.

³⁶ „Pamjatnaja knizka sedleckoj gubernii na god 1908”, s.279.

³⁷ Tamże, s.279.

³⁸ „Pamjatnaja knizka sedleckoj gubernii na god 1911”, s.238.

³⁹ „Pamjatnaja knizka sedleckoj gubernii na god 1913”, s.241.

⁴⁰ Tamże, s. 247.

138. 2.) G., wś i folw., pow. Łukowski, gm. Gołębki, par. Łuków, o 4 w. od Łukowa. W 1827 r. było tu 14 dm. i 104 mk., obecnie liczy 21 dm., 199 mk. Folw. G. z wsiami G. i Jezioro rozl. wynosi mr. 843, grunta orne i ogrody mr. 290, lasu mr. 322, nieużytki i place mr. 152. Bud. drewn. 15, wiatrak, pokłady torfu. Wieś G. osad 16, grunta mr. 96; wś Jezioro osad 14, grunta m. 66. Gmina G. należy do sądu gm. okr. IV w Łukowie i graniczy na północ z gm. Trzebieszów i Dębowicą, na zachód z miastem powiatowym Łuków, gm. Łuków i Ulan, na wschód gm. Skrzyszew i Kąkolewnica radzyńskiego powiatu. Powierzchnia gm. Gołębki wynosi około 10672 morg., gleba prawie wszędzie pszenna, znacznych wyniosłości niema, z zachodniej strony znajdują się łagodne wzgórza piaskowe, a resztą równina pokryta w połowie lasami, które 10 lat temu stanowiły większą przestrzeń od gruntów ornych, lecz teraz w niektórych miejscowościach np. koloniach Aleksandrów, Łazy zupełnie wytrzebione. Znacznych wód niema z wyjątkiem błotnistej rzeczki Krzny, przepływającej przez grunta wsi Cieszkowizna, Łazy, Zarzyc Łukowski i Strzyżew, i głębokiej wpadliny około 0.567 wiorst w obrębie wsi: Jezioro i Gołębki, która to miejscowość, jak się zdaje, musiała stanowić jezioro, gdyż i sama nazwa wsi położonej na jego brzegach to wskazuje. Oprócz obfitości lasów gm. G. posiada znaczną ilość torfiastych łąk. Wielkich zmian geologicznych nie widać na powierzchni i nie oznajmia bytności jakichkolwiek ciał kopalnych. W gminie G. niema żadnych przemysłowych zakładów, i główne zajęcie jej mieszkańców stanowi rolnictwo, które najlepiej popłaca z powodu bliskości miasta Łuko-

Zapis na temat gminy Gołębki w *Słowniku Geograficznym Królestwa Polskiego* (tom II, s. 665-666). Stan na lata osiemdziesiąte XIX wieku. (Na kolejnej stronie znajduje się ciąg dalszy zapisu)

wa, gdzie ceny na zboże równają się warszawskim. Hodowli inwentarza nie prowadzą też na wielką skalę. Na swoje potrzeby mieszkańcy posiadają trzy wiatraki, sami tkają dla siebie: siwe sukna, drelichy, płótna i t. p. Z rzemieślników gmina ma: około 6 kowali, 4 cieśli, 1 rymarza, 1 krawca, 3 stolarzy i z 10 szewców. Mieszkańcy gm. w liczbie 2662 dusz obojej płci dzielą się na trzy warstwy społeczne: szlachtę częściową zwaną „drobną“, włościan i kolonistów niemieckich. Pod względem materialnym drobna szlachta daleko lepiej się ma od włościan, którzy jeszcze nie mogą przywyknąć do swego nowego stanu i mało robią oszczędności. Charakterystycznym rysem drobnej szlachty i włościan jest łatwość przejmowania rzemiosł; prawie wszyscy rzemieślnicy są samouczkami. Oprócz żydów lichwiarzy i drobna szlachta lubi się też zabawiać lichwą, na której cierpią najwięcej włościanie. Drobna szlachta i włościanie w liczbie około 2195 dusz są wyznania rzymsko katolickiego, koloniści zaś niemieccy w liczbie około 400 dusz należą do rozmaitych odcieni religii protestanckiej, luteranów, ewangelików, menonitów, anabaptystów i t. p. Gmina posiada jedną szkołę utrzymywaną przez kolonistów, w której wykłady są w dolno-niemieckim narzeczu. Pomimo braku innych szkół drobna szlachta i włościanie starają się pilnie o naukę czytania i pisanie. Gmina G. składa się z 11 wsi i dwóch folwarków, mianowicie wsi mieszanych tj. należących do szlachty i włościan: Cieszkowizny, Łazów, Zarzyc Łukowski, Gołąbek i Jezior, wsi rządowej Kownatki i własności większych właścicieli: Strzyżowa i Wapowa, Dminina i Klembowa i folwarku Józefów, kolonij niemieckich Łazy i Aleksandrów. Gminą Gołąbki zarządza wójt, wybieralny na ogólnej zasadzie co trzy lata, wraz z sołtysem. Zarząd gminny mieści się we wsi Łazach. Na utrzymanie zarządu gmin. gmina płaci z 12959 morg miary nowopolskiej 995 rs., na utrzymanie sądu gminnego około 450 rs. W gminie G. znajduje się 284 domów mieszkalnych drewnianych. Na 1 w. kw. wypada 76 dusz i 8 dom. Przez grunta wsi Jeziora, Gołąbki, Dminina i Klembowa przechodzi drugorzędna szosa z Łukowa do Radzyna, inne zaś miejscowości komunikują się z Łukowem bocznymi drogami, których odległość wynosi od $\frac{2}{4}$ do 11 wiorst. W pamiętki historyczne gmina G. nie obfituje; z powodu częstej zmiany właścicieli nic pewnego nie można powiedzieć, podania ulegają zapomnieniu. Archeologiczne zabytki tak że są bardzo ubogie i ograniczają się na kopcu w lesie majątku Dminin, zwanym przez lud „szwedzką mogiłą“, i okrągłego okopu w lesie majątku Strzyżew, zwanego „Bujniak“, lecz co one zawierają nikt nie wie, gdyż nie prowadzono

nigdy systematycznych poszukiwań, a dorywcze żadne rezultaty nie dały. Z monet znaleziono najwięcej z czasów Jana Kazimierza, chociaż trafiają się i inne ale w małej liczbie; czasami znajdują na polach kartacze, a raz nawet przy kopaniu studni znaleziono kilkadziesiąt kul kamiennych obtaczanych z gliniastego żbitnia. 3.) G., ws. pow. lipnowski,

ciąg dalszy zapisu na temat gminy Gołąbki ze Słownika Geograficznego.

GMINA ŁUKÓW

Gmina Łuków została ustanowiona w 1864 roku w ramach powiatu łukowskiego guberni siedleckiej. Opis tejże gminy (stan z lat osiemdziesiątych XIX wieku) zamieścił Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego (tom V, s. 822)

ceek Jezierski. Gmina Ł. graniczy z gminami: Dąbie, Celiny, Gołębki, Tuchowicz, Ulan i Skrzyszew; ludn. 3220, rozległ. 11335 mr.; sąd gm. okr. IV Łuków poduchowny; urząd gm. w m. Ł. W skład gm. wchodzi: Czerel, Gołyszyn, Ławki, Poważę, Ryżki, Sienciaszka, Szczygły-Górne, S.-Dolne, Świdry, Świderki, Świątkowska-Wólka, Wojtostwo i Zalesie. Folwark-majorat Ł. (z wsią Poważę i Wojtostwo) podług wiadomości z r. 1854 nadany na prawach majoratu w r. 1836 radcy stanu Wiktorowi Janowiczowi, rozl. mr. 956: w grun- tach ornym, ogrodach, łąkach, pastwiskach mr. 255, lasu mr. 701. Wieś Poważę os. 14, z grun. mr. 145; wś Wojtostwo os. 12, z grun. mr. 217.

Pierwsze szczegółowe dane o gminie pochodzą z 1886 roku. Ówczesnym wójtem gminy był Osip Jastrzębski, sekretarzem urzędu - Łukasz Kulik.⁴¹ Gmina należała do IV łukowskiego okręgu sądowego, razem z gminami: Gołębki, Skrzyszew, Ulan. Sędzią gminnym był: Aleksander Giewartowski (syn Piotra), pisarzem sądowym Piotr Rogalski (syn Jana). Ławnikami sądowymi: Osip Kraszewski, Osip Wierzchowski, Władysław Romankiewicz, Franciszek Sosnowski.⁴²

Wójt Osip Jastrzębski rządził gminą bardzo długo, do roku 1903. W międzyczasie zmienił się dwa razy pisarz gminy. Od 1889 roku był nim Edward Lubowicki.⁴³ Natomiast od roku 1903 Antoni Winter.⁴⁴

W 1904 roku ludność gminy Łuków wybrała na swojego wójta Leopolda Zaleskiego. Pisarzem gminnym pozostał Antoni Winter.⁴⁵ W tym czasie stanowisko sędziego gminnego zajmował Ignacy Dmowski, pisarzem sądowym był Marian Forbrodź.⁴⁶

Wójt Zaleski i pisarz Winter rządzili gminą do czasów I wojny światowej.⁴⁷ W

⁴¹ „Pamjatnaja knizka sedleckoj gubernii na god 1886”, s.66.

⁴² Tamże, s.112.

⁴³ „Pamjatnaja knizka sedleckoj gubernii na god 1889”, s.76.

⁴⁴ „Pamjatnaja knizka sedleckoj gubernii na god 1903”, s.222.

⁴⁵ „Pamjatnaja knizka sedleckoj gubernii na god 1904”, s.224.

⁴⁶ Tamże, s.260.

⁴⁷ „Pamjatnaja knizka sedleckoj gubernii na god 1913”, s.241.

ostatnim okresie przed wojną światową sędzią gminnym był Mieczysław Czyżew (syn Aleksandra), pisarzem sądowym Adam Trębicki (syn Stanisława).⁴⁸

---

⁴⁸ Tamże, s.247.

GMINY OKOLIC ŁUKOWA W LATACH 1918-1939

Odrodzone państwo tworzone z czterech różnych jednostek państwowych (zabór rosyjski, pruski, austriacki i Królestwo Polskie) o różnych tradycjach, językach urzędowych i różnych ustrojach samorządu. Zewsząd zagrażali wrogowie. Początkowo władze w Warszawie utrzymały w mocy odrębne dla dawnych zaborów ustroje samorządu lokalnego. W dawnym Królestwie Polskim utrzymano w mocy ustawę o samorządzie gminnym z marca 1864 roku. Zmodyfikowano ją jednak dekretem naczelnika państwa z 27 listopada 1918 roku. Na mocy tych postanowień wójtowie i sołtysi byli jednocześnie funkcjonariuszami państwowymi i przedstawicielami władzy samorządowej. Wybierało ich Zgromadzenie Gminne. Nowym organem była Rada Gminy wybierana także przez Zgromadzenie Gminne na okres 3 lat. Rada przygotowywała wnioski i budżet, zawiadywała majątkiem i funduszami gminnymi, kontrolowała urzędników gminnych i wójta. Rada zbierała się przynajmniej raz w miesiącu lub częściej na żądanie co najmniej 5 członków. Do ważności posiedzeń potrzebowano quorum. Uchwały podejmowano większością głosów. Raz w roku Rada Gminy przedstawiała wyniki swojej działalności na forum Zebrania Gminnego. Wójt reprezentował gminę. Zawierał umowy w imieniu gminy. Dokumenty takie musiały mieć podpis jego i dwóch radnych. Wójt miał do pomocy aparat urzędniczy z pisarzem gminnym (sekretarzem) na czele. Urząd gminy składał się z kilku urzędników - pomocników sekretarza, było ich zazwyczaj dwóch.

Nad działalnością gminy czuwał Wydział Powiatowy w Starostwie Powiatowym. Wybór wójta musiał być przez niego zatwierdzony, podobnie jak wybór sołtysa. Sołtys wykonywał zadania zlecone przez wójta gminy. Wybór sołtysa wymagał zgody Wydziału Powiatowego, ponieważ sołtys był także urzędnikiem państwowym. Ówczesne prawo pochodziło z czasów carskich i było dosyć restrykcyjne. Gdy na przykład sołtys chciał zrezygnować ze stanowiska, Wydział Powiatowy mógł nie wyrazić na to zgody i za uchylenie się od obowiązków oporny sołtys trafiał do więzienia.

W 1923 roku rozszerzono uprawnienia Wydziału Powiatowego nad gminą. W przypadku nie uchwalenia budżetu, Wydział Powiatowy mógł zarządzić nowe wybory. Dodatkowo wszystkie podatki samoistne (gminne) musiały być zatwierdzane przez władze powiatowe.

W 1919 roku odrodziły się gminy wokół Łukowa: Dąbie, Gołąbki i Łuków w granicach przedwojennych.

Początki samorządu łukowskiego były trudne o czym świadczy poniższy raport starosty łukowskiego: *W roku sprawozdawczym [1919] głównym zadaniem było przeprowadzenie reorganizacji samorządu gminnego na zasadzie nowych przepisów, udzielanie rad i wskazówek w zakresie gospodarki i biurowości gminnej, ujednoczenie działania oraz praktyczne rozgraniczenie atrybucji Zgromadzeń i Rad Gminnych, wójtów, sołtysów i pisarzy. (...) Nastrój Rad Gminnych, który w pierwszych początkach był lewicowy obecnie w miarę utrwalenia podstaw organizacyjnych staje się umiarkowany. (...) Posiedzenia odbywają się nie mniej jak raz na miesiąc. Radni uczęszczają na posiedzenia nielicznie i niepunktualnie. Wypadki powzięcia uchwał przekraczających kompetencje Rad stopniowo zmniejszają się. Z rad gminnych wyłoniono komisje rewizyjne, drogowe, sanitarne,*

rolne, budowlane i inne. Działalność tych komisji jest jeszcze bardzo słaba ze względu na niewyrobienie społeczne i brak chęci do pracy. W Zgromadzeniach Gminnych biorą udział przeważnie posiadacze rolni, bezrolni, kobiety zupełnie nie korzystają ze swoich praw. Z tego powodu zebrania gminne bywają nieliczne (...) W sprawach budżetowych Zgromadzenia Gminne w większości wypadków uchylają się od uchwalenia. Skład osobowy wójtów mniej więcej odpowiedni. Czterech wójtów jako zupełnie nieodpowiadających zwolniono, dwóch oddano pod sąd za łapownictwo i sprzeniewierzenie funduszy gminnych i dwóch z tych samych powodów zawieszono w urzędowaniu. Większość sołtysów jest nieodpowiednia, duży procent zupełnie niepiśmiennych. Stopniowo dokonywa się nowych wyborów, uprzednio zaopiniowanych przez Rady Gminne. Stosunek wójtów i sołtysów do władz powiatowych i ludności dobry. Pisarze gminni z wyjątkiem kilku, nie posiadają fachowych kwalifikacji. Czterech pisarzy, jako zupełnie nieodpowiednich zwolniono. Pensje wójtów, pisarzy i ich pomocników normuje Wydział Powiatowy. Daje się odczuć brak ludzi, których można byłoby zaangażować na pisarzy i ich pomocników. Kasjerami gminnymi przeważnie są wójci. Z Rad Gminnych wyłoniono komisje rewizyjne.⁴⁹

W połowie lat dwudziestych w powiecie łukowskim prowadzono prace nad zmianami terytorialnymi w powiecie. Efektem tych zmian było rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z 14 marca 1927 roku. Rozporządzeniem ministra zniesiono gminy: Krasusy, Jakusze i Skrzyszew. Obszary zlikwidowanych gmin włączono do gmin sąsiednich. Dodatkowo przeprowadzono też inne zmiany terytorialne w powiecie łukowskim. Obszar zlikwidowanej gminy Skrzyszew w większości włączono do gminy Ulan (Gąsioro, Kępki, Paskudy, Skrzyszew, Wierchowiny, Zakrzew, Żyłki-Kozły i kolonię Skrzyszew). Natomiast wieś Rzymy- Rzymki włączono do gminy Gołębki.

Gmina Ulan została powiększona, lecz wyłączono z niej wsie: Domaszewnica, Wólka Domaszewska, Zofibór, folwark Domaszewnica, folwark Wólka Domaszewska, kolonie: Domaszki, Gołębówka, Jadwisin, Jadwinówka, Domaszewska, Jadwisińska, Malinówka, Wólka Jadwisińska, Zielonka i osadę młyńską Wólka Domaszewska. Powyższe miejscowości włączono do gminy Łuków.

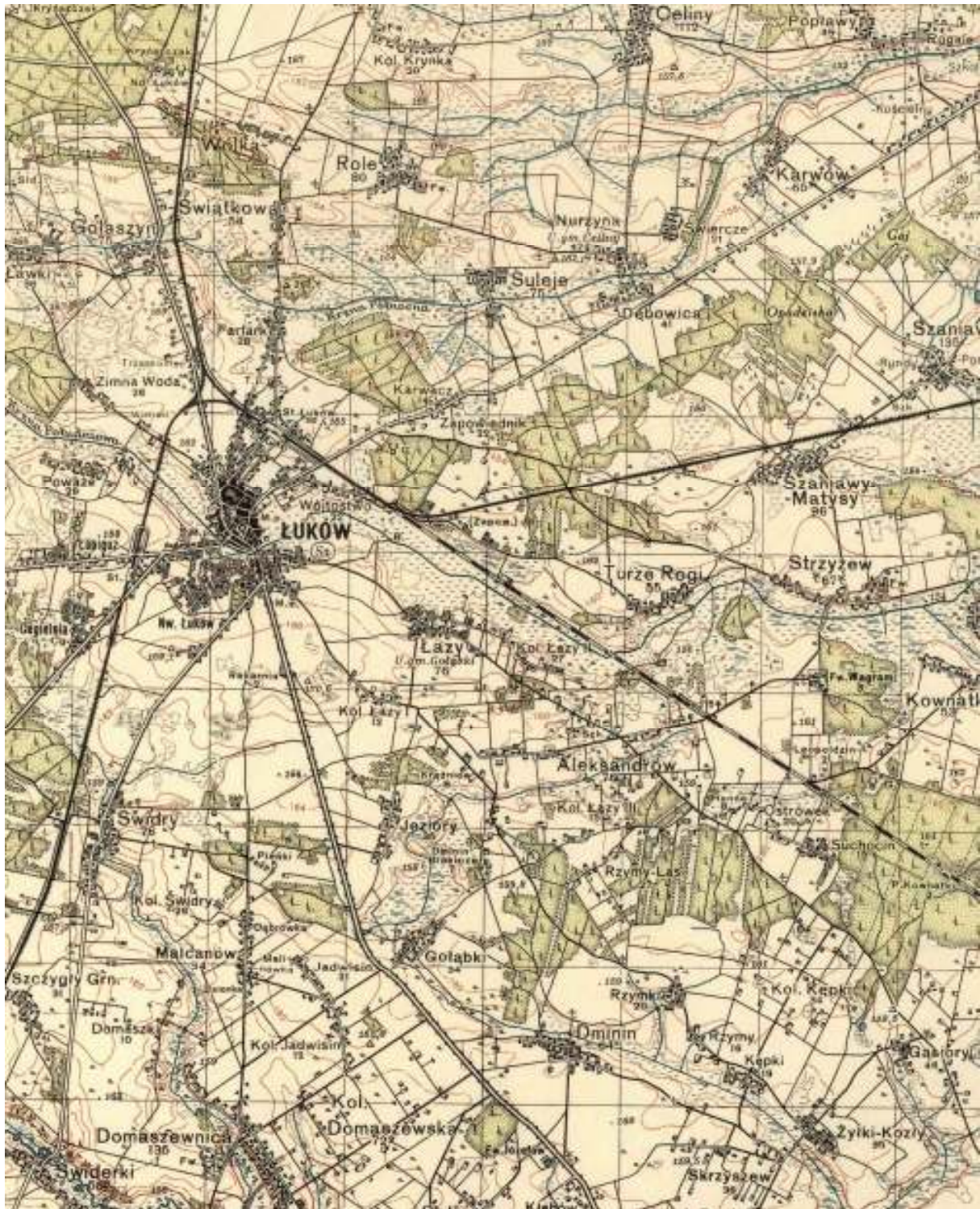
Z gminy Dąbie wyłączono wieś i kolonię Krynkę oraz las państwowy Gaj i włączono do gminy Celiny. Z gminy Celiny wyłączono natomiast wieś *Turzerogi*⁵⁰ i przyłączono ją do gminy Gołębki. Natomiast z gminy Gołębki wyłączono Kłębów oraz kolonię Józefów i włączono do gminy Ulan. Zmiany weszły w życie 1 kwietnia 1927 roku.

W ten sposób gmina Łuków powiększyła się o miejscowości: Domaszewnica, Wólka Domaszewska, Zofibór, folwark Domaszewnica, folwark Wólka Domaszewska, kolonie: Domaszki, Gołębówka, Jadwisin, Jadwinówka, Domaszewska, Jadwisińska, Malinówka, Wólka Jadwisińska, Zielonka i osadę młyńską Wólka Domaszewska. Gmina nie poniosła żadnych strat. Gmina Gołębki powiększyła się o wieś Rzymy-Rzymki oraz Turzerogi z gminy Celiny, ale straciła Kłębów i kolonię Józefów. Gmina Dąbie zmniejszyła się o obszar wsi Krynka (wieś i kolonia).

---

⁴⁹ APL, Wydział Powiatowy Łuków, sygn. 353, Sprawozdanie Inspektora Samorządu Gminnego na Starostwo Łukowskie za 1919 roku. B.p..

⁵⁰ Do połowy XX wieku nazwę tej miejscowości pisano jako Turzerogi. Świadczy o tym również urzędowy zapis dotyczący zmian terytorialnych w powiecie łukowskim uwidoczony na kolejnych stronach.

Okolice Łukowa na mapie z lat trzydziestych XX wieku (skala 1: 100 000)

W 1933 roku dokonano wielu zmian w funkcjonowaniu gmin wiejskich w Polsce. Według nowej ustawy gminnej⁵¹ zniesiono Zebranie Gminne, czyli zgromadzenie ogółu gospodarzy z terenu gminy. Uprawnienia zniesionego organu przekazano Radzie Gminnej. Namiastką zniesionego Zebrania Gminnego było Zebranie Gromadzkie. Wprowadzono, bowiem podział gmin na gromady wiejskie, które obejmowały jedną lub kilka wsi. Zebranie Gromadzkie zbierało się pod przewodnictwem sołtysa lub jego zastępcy (podsołtysa). Zebranie Gromadzkie podejmowało uchwały dotyczące danej gromady, wybierało sołtysa i jego zastępcę. Wybierało też radnych gromadzkich w liczbie od 12 do 30. Organem wykonawczym gromady był sołtys oraz jego zastępca.

Rada Gminy miała obecnie mniejsze uprawnienia. Wyboru radnych dokonywało kolegium złożone z delegatów rad gromadzkich, sołtysów i podsołtysów wszystkich gromad. Istniał cenzus wieku przy prawie wyborczym czynnym 25 lat (wcześniej 21) i w prawie wyborczym biernym wynoszącym 30 lat (wcześniej 25). Wprowadzono dokładnie linię podziału między uprawnieniami władzy uchwałodawczej i wykonawczej. W gminach do 5 000 mieszkańców radnych było 12. Kadencja radnych wynosiła 5 lat. Warto wspomnieć, że w czasach II RP mandat radnego nie wiązał się z żadnym wynagrodzeniem. W nowym ustroju utworzono nieznanego wcześniej organ - zarząd gminy. Przejął on część uprawnień dawnej rady gminy. Zarząd gminy funkcjonował na czele z wójtem i podwójcim. W skład zarządu wchodziło też dwóch lub trzech ławników. Właśnie zarząd gminy na co dzień sprawował władzę w gminie. Zarząd gminy przygotowywał projekt budżetu, regulaminy, instrukcje urzędu, decydował o wydatkach. Kadencja członków zarządu wynosiła 5 lat. Wójta oraz członków zarządu wybierała Rada Gminy w głosowaniu tajnym. Nowa ustawa o samorządzie gminnym stworzyła bardziej rozbudowany aparat urzędniczy - urząd gminy. Poprzednio urząd składał się z kilku osób, sekretarza oraz dwóch - trzech pomocników. Teraz stworzono rozbudowany urząd podzielony na referaty. Na czele urzędu gminy stał sekretarz. Jako jedyny musiał mieć on odpowiednie kwalifikacje. Mianował go i zwalniał starosta powiatowy. Sekretarz protokołował posiedzenia Rady Gminy i miał głos doradczy w Radzie. Sekretarz był kierownikiem urzędu gminy, w którym powołano referaty: ogólnie-organizacyjny, finansowo -budżetowy, gospodarki komunalnej, administracyjny (zajmujący się sprawami zleconymi przez administrację rządową).

Wójt był zwierzchnikiem całej gminy i aparatu urzędniczego. Miał prawa reprezentowania gminy i podpisywania umów w jej imieniu. Dokumenty, w których były zobowiązania finansowe gminy, należało opatrzyć podpisem jeszcze jednego członka zarządu gminy. Wójt był także reprezentantem administracji rządowej w terenie, wykonywał także zadania zlecone przez rząd.

Wójt, jako organ rządowy, działał jednoosobowo i pod osobistą odpowiedzialnością. Nadzór nad jego działalnością sprawował starosta. Starosta miał prawo zwolnić wójta lub rozwiązać Radę Gminy w przypadkach łamania prawa. Powyższe prawo gminne funkcjonowało w latach 1934-1939.

---

51 Dziennik Ustaw nr 35, z dnia 13 maja 1935 roku, poz. 294.

281.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych

z dnia 14 marca 1927 r.

o zniesieniu gmin wiejskich Krasusy, Jakusze i Skrzyszew oraz o zmianie granic gmin na ter- renie powiatu łukowskiego w województwie lubelskiem.

Na podstawie art. 1 i 4 ustawy z dnia 22 września 1922 roku w przedmiocie zmiany granic oraz rozwiązywania i tworzenia gmin wiejskich na obszarze b. zaborów rosyjskiego i austriackiego (Dz. U. R. P. № 86, poz. 770) zarządzam co następuje:

§ 1. Gminę wiejską Krasusy w powiecie łukowskim, województwie lubelskiem, znosi się. Należące do zniesionej gminy miejscowości: wsie Gołowierzchy, Łęcznowole, Smolanke, Wólkę Konopną oraz kolonję Smolanke włącza się do gminy Celiny, zaś wsie: Mikłusy, Zembry i Zaolszynie do gminy Trzebieszów w tymże powiecie i województwie.

§ 2. Gminę wiejską Jakusze w powiecie łukowskim, województwie lubelskiem, znosi się, a terytorjum jej włącza się w całości do gminy Trzebieszów w tymże powiecie i województwie.

§ 3. Gminę wiejską Skrzyszew w powiecie łukowskim, województwie lubelskiem, znosi się. Należące do zniesionej gminy wsie: Gąsiory, Kępki, Paskudy, Skrzyszew, Wierzchowiny, Zakrzew, Żyłki-Kozły i kolonję Skrzyszew włącza się do gminy Ulan, zaś wieś Rzymy-Rzymki do gminy Gołębki w tymże powiecie i województwie.

§ 4. Z gminy Dąbie w powiecie łukowskim, województwie lubelskiem, wyłącza się miejscowości: wieś i kolonję Krynę oraz las państwowy Gaj, zaś z gminy Trzebieszów w tymże powiecie wieś Szaniawy—Poniaty i włącza się wymienione miejscowości do gminy Celiny w tymże powiecie i województwie.

§ 5. Z gminy Celiny w powiecie łukowskim, województwie lubelskiem, wyłącza się wieś Turzerogi zaś z gminy Trzebieszów w tymże powiecie wieś Szaniawy—Matysy i włącza się wymienione miejscowości do gminy Gołębki w tymże powiecie i województwie.

§ 6. Z gminy Gołębki w powiecie łukowskim, województwie lubelskiem, wyłącza się wieś Kłębów i kolonję Józefów i włącza się wymienione miejscowości do gminy Ulan w tymże powiecie i województwie.

§ 7. Z gminy Ulan w powiecie łukowskim, województwie lubelskiem, wyłącza się wsie: Domaszewnica, Wólka Domaszewska i Zofibór, folwark Domaszewnica, folwark Wólka Domaszewska, kolonje: Domaszki, Gołębówka, Jadwisin, Jadwinówka, Domaszewska, Jadwińska, Malinówka, Wólka Jadwińska i Zielonka oraz osadę młynską Wólka Domaszewska i włącza się wymienione miejscowości do gminy Łuków w tymże powiecie i województwie.

§ 8. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 kwietnia 1927 roku.

Minister Spraw Wewnętrznych: *Stawoj Składkowski*

GMINA DĄBIE

Gmina Dąbie miała swoją siedzibę we wsi Grzędówka. Z tego powodu oficjalnie zwano ją „Gminą Dąbie w Grzędówce”. W końcu lat trzydziestych pieczętka gminy miała napis: *Zarząd Gminy Grzędówka gmina Dąbie*.

W początkach 1919 roku na wójta gminy wybrano Władysława Kozłowskiego, podwójcim gminy został Józef Wysokiński⁵². W 1923 roku gmina Dąbie składała się z następujących miejscowości:

Miejscowość	Liczba ludności
Biardy	374
Dąbie wieś	740
Dąbie folwarki	109
Dąbrówka osada	31
Grzędówka	850
Jagodne	501
Klimki	185
Kryńszczak	66
Nowinki	34
Żdzary	454 ⁵³

W dniu 11 grudnia 1923 roku wójt gminy Władysław Kozłowski został zwolniony na skutek decyzji wojewody lubelskiego. Powodem zwolnienia były wykroczenia służbowe, za które wójt spędził w miejscowym areszcie 3 dni kary. Dodatkowo poufny raport komendanta policji w Grzędówce (Edwarda Płudoskiego) wskazywał, że wójt miał problemy alkoholowe. Według policji wójt nie należał do żadnej partii politycznej i *moralnie prowadził się dobrze*.⁵⁴

23 grudnia 1923 roku miały miejsce wybory na wójta gminy. Startowało 6 kandydatów wśród nich również Kozłowski. Głosowanie wygrał Stanisław Szczygieł (Kozłowski tylko nieznacznie przegrał)⁵⁵. Według poufnego raportu policji Stanisław Szczygieł (lat 30) mieszkał w Kryncie. Nie należał do partii politycznych, ale sympatyzował z ludowcami. Był karany sądownie za uchylanie się od wart nocnych. Jego moralność nie wzbudzała podejrzeń, na ogół cieszył się dobrą opinią.⁵⁶ Władysław Kozłowski został podwójcim gminy Dąbie.

Kolejne wybory wójta gminy miały miejsce 20 grudnia 1926 roku. Wygrał je ponownie Stanisław Szczygieł.

⁵² APL, Starostwo Powiatowe Łukowskie, sygn. 925, k. 23.

⁵³ Tamże, sygn. 1012, k. 45.

⁵⁴ Tamże, sygn. 925, k. 12.

⁵⁵ Tamże, k. 8v.

⁵⁶ Tamże, k. 12.

Sołtysi gminy w 1927 roku

Biardy	Aleksy Dołęga
Dąbie	Władysław Conio
Grzędówka	Aleksander Durka
Jagodne	Julian Gostchorski
Klimki	Jan Rybka (było Michał Gołąb, ale przekreślone)
Żdźary	Aleksander Łukasik

DABIE.

Wies i gmina V-ge et commune
(z przynależn.: (y compris: Ja-
Jagodne, Żdźa- godne, Żdźary),
ry), pow. Łu- distr. de Łuków,
ków, sąd pok. just. de paix Łu-
Łuków, sąd okr. ków, trib. d'arr-t
Siedlce, 685 Siedlce, 685 ha-
miesz. (9 bit. (9 km)
km) Łu- Łu-
Łuków. ków.

Cieśle (charpentiers): Łukasik J.(Ż.).

Kołodzieje (charrons): Stępniewski J.

Kowale (forgerons): Dębiak E.

Spożywcze artykuły (comestibles):

Sadło W. — Turski A.

Stolarze (menuisiers): Zalewski (J.).

Zapis z Księgi Adresowej Polski z 1929 roku dotyczący gminy Dąbie

Od 1 kwietnia 1927 roku gmina Dąbie została pomniejszona o wieś i kolonię Krynkę oraz las państwowy Gaj. Te obszary włączono do gminy Celiny. W związku z tym przeprowadzono, decyzją wojewody, kolejne wybory na wójta gminy.

W czerwcu roku 1927 przeprowadzono w gminie *Dąbie w Grzędówce* wybory wójta i podwójciego w związku ze zmianami terytorialnymi w gminie.

Zgłoszono kandydatów:

Józef Grzybek lat 35	Grzędówka
Aleksander Durka, lat 31	Grzędówka (sołtys tej wsi)
Władysław Kozłowski, lat 52	Grzędówka
Jan Kulik, lat 35	Dąbie
Jan Moskwiak, lat 39	Grzędówka
Józef Dołęgowski, lat 38	Grzędówka

Stawiło się 203 wyborców. Głosowano przez dostawianie kresek przy danym nazwisku. Wybrano Aleksandra Durkę z Grzędówki na wójta gminy i Władysława Kozłowskiego syna Jana na podwójciego.⁵⁷ Do lutego 1930 roku sekretarzem gminy był niejaki Łupiński.

⁵⁷ APL, Starostwo Powiatowe Lubelskie, sygn. 926.

Obszerny opis gminy zamieściło samorządowe czasopismo Przebój z grudnia 1930 roku. Gmina Dąbie zajmuje 11 284 ha obszaru, ludności 4 596, administracyjnie podzielona jest na 6 sołectw. Połowę terenu gminy zajmują lasy państwowe, gleba na ogół jest średnia, przeważają piaski, jedna tylko wioska Dąbie ma pokład gliniasty. Duży postęp widać w kierunku hodowlanym, głównie koni, a kilku gospodarzy utrzymuje licencjonowane ogiery. W Dąbiu prowadzona jest wzorowa hodowla drobiu. Dróg gmina nie budowała jeszcze, tylko są prowadzone prace przygotowawcze. W 1928 roku wykończyła gmina budowę 6 klasowej wzorowej szkoły powszechnej we wsi Jagodne. Straży pożarnych jest 3, z tych 2 dobrze wyekwipowane, zaś 1 nową remizę z salą teatralną.

W dniu 12 października [1930 roku] odbyło się poświęcenie remizy strażackiej w Grzędówce, na którym obecnym był p. Starosta Makowski. W gorących słowach przemówił do zebranej ludności, wskazując na znaczenie tylko wspólnego wysiłku społeczeństwa i życząc dalszego pomyślnego rozwoju. Po uroczystości poświęcenia miejscowe koło dramatyczne pod kierunkiem kierownika szkoły p. Jarosza odegrało miłą komedię z życia legionistów polskich. Remiza ta została nowopobudowaną dzięki staraniom prezesa miejscowej straży sekretarza gminy p. Kreduszyńskiego, który w krótkim czasie zdołał zebrać potrzebne kapitały na budowę tak ważnej placówki.

W 1927 roku założona została Gminna Kasa Pożyczkowo-Oszczędnościowa, kapitał zakładowy wynosił 3 639 zł i 73 grosze, obrót na 1 października [1931] 131 881, 98 zł. Wkłady oszczędnościowe 4 548 zł 78 groszy.

W gminie znajduje się pomnik śp. k. Brzóska dowódcy powstańców z roku 1863, w miejscu w którym ukrywał się u miejscowego gospodarza- towarzysza broni Dębczaka.

Ogólny budżet gminy na rok 1930/1931 wynosił 25 466 zł i 75 groszy, w tym na szkolnictwo 4 864 zł 75 groszy, na opiekę społeczną 1 550 zł.

W skład Rady Gminnej wchodzi: Stanisław Michalak, Władysław Kozłowski, Ksawery Durka, Jan Łukasik, Jan Kulik, Antoni Mirel, Stanisław Czubaszek, Juliach Goschorski, Antoni Ornowski, Jan Kędziora, Józef Bareja i Wojciech Przeździak. Wójtem gminy jest p. Aleksander Durka, gospodarz z Grzędówki. Urząd wójta sprawuje od roku 1927. Jest wiceprezesem B.B.⁵⁸ na gminę Dąbie. Sekretarzem jest p. Stanisław Kreduszyński, urodzony w powiecie włodawskim. W samorządzie pracuje od roku 1926, będąc poprzednio leśniczym lasów państwowych. Sekretarzem gminy Dąbie od 1 marca 1930 roku. Jest też prezesem straży ogniowej w Grzędówce i Klimkach. W ogóle, jako jednostka b. uspołeczniona stara się o rozbudzenie życia społecznego w gminie [zdjęcie sekretarza patrz aneks]. Zastępcą sekretarza jest pan Wacław Pelka.⁵⁹

Streszczenie notatki gazetowej z 1931 roku:

Od roku 1927 roku Grzędówka tchnie nowym życiem. Mamy tu Koło Młodzieży Wiejskiej, Straż Ogniową i Kółko dramatyczne przy straży. W dniu 12 października 1930 roku dokonano poświęcenia nowo wybudowanej remizy.⁶⁰ Był obecny wójt Durka, starosta

⁵⁸ Chodzi o BBWR, Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem.

⁵⁹ Przebój, pismo poświęcone samorządom i ubezpieczeniom społecznym, grudzień 1930.

⁶⁰ Gazeta Powiatu Łukowskiego, nr 3, z 1931 roku, s. 13.

Makowieckie i sekretarz Łupiński (temu ostatniego autor artykułu zarzucał małe zainteresowanie sprawami społecznymi gminy).⁶¹

Zdjęcia zamieszczone w czasopiśmie Przebój z 1931 roku.

Od 1934 roku gmina Dąbie funkcjonowała już w nowych warunkach prawnych. W dniu 7 lutego 1934 roku odbyły się wybory zarządu gminy Dąbie. Miejscowy komitet BBWR miał swoich kandydatów. Swój skład zarządu zgłosili także ludowcy w gminie. Wybrano: wójtem - Aleksandra Durkę (wójt od 1927 roku), podwójcim - Stanisława Michalaka (sołtys wsi Grzędówka, radny od 1919 roku, członek Dozoru Szkolnego, członek komitetu gminnego LOPP). Członkami zarządu zostali: Leon Sadło i Władysław Kozłowski. Byli to kandydaci zgłoszeni przez prorządowy BBWR. Tym samym odpadli kandydaci zgłoszeni przez ludowców. W tej sytuacji ludowcy zgłosili protest wyborczy (zgłoszony przez radnego Waclawa Pełkę), oskarżający wójta Durkę o agitację wyborczą i zgłaszając różne zarzuty osobiste (alkoholizm, poświadczenia nieprawdy, złe prowadzenie się i itp.).

Trudno teraz dociec kto miał w tym sporze rację. Sekretarz gminy Kreduszyński, jako urzędnik prorządowy wziął w obronę wójta. Sekretarz w specjalnym liście do starosty pisał, że inicjatorem protestu był Waclaw Pełka *znany z pisania różnych skarg i niespokojny duch gminy* Pełka wraz z Janem Kulikiem, Ksawerym Durką i Stanisławem Przeździakiem, forsowali własnych kandydatów na członków zarządu. Sekretarz określał niektórych kandydatów jako *ludzi nietrzeźwego prowadzenia się*⁶². Kreduszyński przypominał, że wielu ludowców było karanych sędownie (jeden podobno za zabójstwo).

Władze zwierzchnie nie uznały protestów zgłoszonych przez Pełkę, jednak starosta nie zatwierdził Stanisława Michalaka na urząd podwójciego. W dniu 17 marca 1934 roku ponownie zebrała się Rada Gminy w celu wybrania podwójciego. Startowali: Aleksander Dołęga i Ksawery Durka, obaj otrzymali po 6 głosów w dwunastoosobowej Radzie Gminy. O wyborze zdecydowało losowanie. Wygrał je Aleksander Durka.

⁶¹ Tamże.

⁶² APL, Starostwo Powiatowe Łukowskie, sygn. 966, k. 13.

W maju 1934 przeprowadzono ponowne wybory podwójciego, lecz brak jest w aktach nazwiska nowego podwójciego.

Wójt Aleksander Durka rządził gminą do czasu II wojny światowej. Z czasem ze stanowiska sekretarza odszedł Stanisław Kreduszyński. W 1936 roku sekretarzem gminy był już Konstanty Polesa⁶³. W skład zarządu gminy wchodził ówczasie: Władysław Durka i Leon Sadło. Ostatnim sekretarzem gminy był Ignacy Kochnowski (lata 1938-1939).

Gmina Dąbie była rozległą gminą, ale składało się na nią niewiele miejscowości. W 1936 roku wśród władz powiatowych i wojewódzkich powstał projekt likwidacji gminy. Sprawę poddano pod głosowanie w Radzie Gminy. Radni nie chcieli likwidacji gminy Dąbie. Tłumaczyli, że budżet gminny notuje nadwyżki. Gmina budowała drogi bite: Krynka-Grzędówka, Dąbie-Żdzary, budowano 3 letnią szkołę. Radni chcieli przyłączyć nawet miejscowości z sąsiednich gmin w celu powiększenia gminy. W końcu uchwalono: „Pozostawić gminę Dąbie z siedzibą w Grzędówce w dotychczasowych granicach”.

Gmina Dąbie podzielona była na sześć gromad: Biardy, Dąbie, Grzędówka, Jagodne, Klimki i Żdzary. W dniach 1-2 grudnia 1933 roku wybrano sołtysów⁶⁴. W Biardach sołtysem został Waclaw Królak (lat 39)⁶⁵, od 1936 roku sołtysem tej wsi został Antoni Dołęga. W Dąbiu sołtysem w 1933 roku został Antoni Mirek (lat 49) wybrany przez aklamację. Od 1936 roku stanowisko to piastował Leon Sadło. W Grzędówce sołtysem w 1933 roku został Stanisław Michalak, w 1936 roku zastąpił go Antoni Durka. W 1937 roku ponownie przeprowadzono wybory w tej wsi i sołtysem został Józef Grzybek, który jednak szybko ustąpił ze stanowiska. Zastąpił go Jan Dybciak (ur. 1902). W Jagodnem w 1933 roku radni gromadzcy wybrali sołtysa - Feliksa Bednarczyka. W 1936 roku nowym sołtysem został Feliks Pucyk. W miejscowości Klimki od 1933 roku sołtysem był Aleksander Szczygieł. W 1936 roku został nim Stanisław Przeździak.⁶⁶

Od 1936 roku sołtysem gromady Biardy był Antoni Dołęga. Nie cieszył się on poparciem wielu mieszkańców wsi. W dniu 27 czerwca 1938 roku do starosty łukowskiego wpłynęła prośba od mieszkańców wsi Biardy. W liście zwrócono się o zatwierdzenie sołtysa Jana Kędzierskiego, *któremu ufamy, że jest to człowiek mądry i uczciwy, że on nam może prowadzić ład i porządek w naszej wsi Biardy, bo stary sołtys nie chce wykonywać potrzeb wiejskich*. W liście jest mowa o potrzebie zwołania zebrania wiejskiego w sprawie naprawienia drogi (*bo nam przeciwnicy pokopali drogi głębokości 1 m.*), sołtys jednak nie chciał zwołać zebrania. Pod listem-prośbą podpisało się kilkadziesiąt nazwisk. Jan Kędzierski w końcu został sołtysem. Został zaprzysiężony przez starostę, ale jego przeciwnicy wnieśli protest wyborczy.⁶⁷

---

⁶³ APL, Wydział Powiatowy Łuków, sygn. 270, bp.

⁶⁴ APL, Starosta Powiatowy Łuków, sygn. 982.

⁶⁵ Wybrano poprzednio Bronisława Bieńka, ale z powodu nadużyć został zdjęty urzędowania, k. 20.

⁶⁶ APL, Starosta Powiatowy Łuków, sygn. 982.

⁶⁷ Tamże.

Radni gminy Dąbie w 1936 roku:

Inż. Tadeusz Szenejko (nadleśniczy)

Jan Kulik,

Franciszek Kusak,

Jan Łukasik,

Andrzej Łukasik,

Jan Łukasik,

Stanisław Przeździak,

Stanisław Sadło,

Antoni Durka,

Ksawery Durka,

Julian Jurczyk,

Marian Postowicz.⁶⁸

W latach 1934-1939 w każdej wsi działały rady gromadzkie. Skład rad gromadzkich w ostatnich latach przed II wojną światową był następujący:

Biardy: Franciszek Bancyrek, Bronisław Baniak, Jan Dołęga syn Franciszka, Antoni Dołęga syn Józefa, Jan Józwik syn Stanisława, Stanisław Kurek, Waław Kargol, Waław Królik, Władysław Misiak, Ludwik Ostrowski, Ludwik Przeździak, Wojciech Przeździak

Dąbie: Marian Postowicz (nauczyciel), Antoni Mirek, Franciszek Kamiński, Leon Sadło, Wojciech Stępniewski, Jan Smyk, Stanisław Sadło syn Andrzeja, Wojciech Machnicki, Stanisław Sadło syn Wojciecha, Stanisław Rosa, Franciszek Kurek syn Macieja, Jan Szafranski, Jan Czubaszek syn Jana, Stanisław Sierociuk, Aleksander Koper, Józef Wereszczyński.

Grzędówka: Tadeusz Szenejko (nadleśniczy) Józef Mazur, Antoni Bednarczyk, Stanisław Sadło, Ksawery Durka, Władysław Cegiełka, Antoni Durka, Stanisław Michalak, Jan Dołęga syn Wojciecha, Jan Moskwiak syn Józefa, Józef Zajac, Władysław Kozłowski syn Stanisława, Jan Durka syn Władysława, Piotr Rusiuch, Aleksander Durka, Julian Jurczyk

Klimki: Jan Gołąb i Jan Rybka,

Żdźary: Antoni Kamiński, Franciszek Bartczak, Jan Łukasik syn Michała, Jan Łukasik syna Jana, Bolesław Sadło, Andrzej Łukasik syn Andrzeja, Aleksander Łukasik syn Antoniego, Zygmunt Witkowski, Józef Bareja, Józef Dołęga syn Antoniego.⁶⁹

---

⁶⁸ APL, Wydział Powiatowy Łuków, sygn. 270, bp. W niektórych opracowaniach pojawia się nazwisko Poczownic, lecz zbyt wiele akt jednoznacznie wskazuje na to nazwisko Postowicz. (APL, Starostwo Powiatowe Łuków, sygn. 950, k. 14.). We współczesnej bazie PESEL nazwisko Poczownic nosi 4 osoby, natomiast Postowicz 20.

⁶⁹ APL, Starostwo Powiatowe Łuków, sygn.950.

GMINA GOŁĄBKI

W pierwszych dniach stycznia 1919 roku w każdej gminie w dawnym Królestwie Kongresowym przeprowadzono wybory rad gminnych oraz wybory władz. Wójtem gminy Gołębki został wtedy Jan Krasuski. W tym czasie był to już człowiek wiekowy. Urząd gminy znajdował się w miejscowości Łazy.

Gmina Gołębki u progu niepodległości składała się z następujących miejscowości:

Miejscowość	Liczba mieszkańców
Aleksandrów	543
Dminin	462
Gołębki	275
Jeziory	240
Kownatki	370
Kłębów	132
Łazy	540
Kolonia Łazy I	84
Kolonia Łazy II	185
Kolonia Łazy III	200
Strzyżew	450
Zarzyc	345
Kolonia Ostrówek	90
Hanna	78
Ulińszczak	40
Suchocin	106
Józefów	20
Folwark Strzyżew	102
Wagram	58
Kownatki	98
Krężnica	12
Razem	4 430 ⁷⁰

Gminą Gołębki kierował wójt Jan Krasuski. W aktach starostwa powiatowego w Łukowie zachowało się pismo wójta Krasuskiego z 18 października 1923 roku kierowane do starosty. *Czteroletnia z górą służba na stanowisku wójta gminy, w moim podeszłym już wieku, liczę bowiem 63 lata, oraz jednoczesne kłopoty rodzinne i majątkowe poderwały moje wątłe zdrowie, tak że obecnie jestem chory i sprawować w dalszym ciągu obowiązków wójta gminy nie mogę. Z tego względu uprzejmie proszę Sz. Wydział Powiatowy o łaskawe zwolnienie mnie ze stanowiska wójta gminy. Podpisano wójt gminy Jan Krasuski.*⁷¹

Władze powiatowe przychyliły się do prośby wójta z Gołębek. Wojewoda Lubelski

⁷⁰ APL, Akta Starostwa Powiatowego Łuków, sygn. 1012, k. 103.

⁷¹ APL, Starostwo Powiatowe Łukowskie, sygn. 927, k. 1.

zgodził się na dymisję wójta, jednocześnie zwolniono podwójciego Baltazara Zalewskiego i zarządzono nowe wybory.⁷² Nowe wybory odbyły się 6 grudnia 1923 roku. Stawiło się 245 uprawnionych osób. Zgłoszono pięciu kandydatów. Wybory przeważającą ilością głosów wygrał Baltazar Zalewski otrzymując 152 głosy⁷³.

Sołtysi Gminy Gołębki wybrani w 1923 roku

Aleksandrów	Aleksander Wysokiński
Dminin	Aleksander Rozwadowski
Gołębki	Władysław Siwiak
Jeziory	Franciszek Wysokiński
Kownatki	Franciszek Wiącek
Kłębów	Jan Cybulak
Łazy	Józef Nowicki
Łazy I	Władysław Płudowski
Łazy II	Leonard Zielke
Łazy III	Wojciech Milewski
Strzyżew	Józef Kopec
Zarzec	Seweryn Zarzycki
Ostrówek	Szczepan Tchorzewski
Hanna	Konstanty Jurkowski
Suchocin	Teofil Milewski
Ulińszczak	Wacław Zalewski ⁷⁴

Notatka prasowa dotycząca gminy Gołębki z 1925 roku:

Według korespondencji z gminy Gołębki, *Gmina Gołębki, tak pod względem terytorialnym, jak pod względem społecznym i oświatowym. Jest miejscowością skromną, ale nie tak nędzną jak to sobie niektórzy wyobrażają.* Od 1904 roku w gminie działało Kółko Rolnicze. Po I wojnie kółko rolnicze zawiązało spółkę budowlaną i rozpoczęło produkcję materiałów budowlanych (dachówki, pustki, cembrowiny). „(...) *Jadąc szosą już daleka wieś Gołębki wyróżnia się nowemu zabudowaniami ogniotrwałymi, jakby jakie miasteczko podlaskie.* Przed wojną działała w gminie jedna szkoła ale były tajne kursy. W 1925 roku w gminie było już 11 szkół, w tym 3 w Aleksandrowie (jedna dla osadników niemieckich).⁷⁵

W 1927 roku zmieniono granice gminy Gołębki. Rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z 14 marca 1927 roku do gminy Gołębki włączono wieś Rzymki oraz Turze Rogi (z gminy Celiny), ale gmina straciła Kłębów i kolonię Józefów. Decyzją wojewody lubelskiego przeprowadzono nowe wybory wójta i rady gminnej. Wójt Baltazar Zalewski

⁷² Tamże, k. 7.

⁷³ Tamże.

⁷⁴ APL, Akta Starostwa Powiatowego Łuków, sygn. 983, k. 42.

⁷⁵ Gazeta Łukowska, nr 5, z 1925 roku, s. 19.

został zwolniony ze stanowiska.⁷⁶

W wyniku nowych wyborów wójtem gminy ponownie został Baltazar Zalewski, natomiast podwójcim Stefan Łukasik.⁷⁷ W skład nowej Rady Gminy weszli:

Stanisław Kobryń - Łazy,
Józef (? nieczytelne nazwisko) – Kolonia Łazy,
Emil Głuchowski - Kolonia Aleksandrów,
Józef Kowalczyk - Strzyżew,
Stanisław Wereszczyński - Kownatki,
Seweryn Zarzycki - Zarzec,
Antoni Izdebski - Szaniawy,
Władysław Niewęglowski - Rzymy-Rzymki,
Antoni Domański - Dminin,
Wacław Grochowski - Gołębki,
M, Wysokiński - Jeziory,
Franciszek Domański⁷⁸ - (brak danych).

W czasopiśmie *Przebój* zamieszczono następujący opis gminy według stanu na rok 1931. *Ludności 4 800. Administracyjnie podzielona na 20 sołectw. Gleba na ogół średnia przeważnie żytnio-kartoflana. Kultura rolna stoi tu średnio. Istniejące kółka rolnicze przejawiają małą żywotność. Część gminy jest skomasowana. Meliorację przeprowadziły dwie spółki wodne. Do podniesienia gospodarstw potrzebna jest regulacja rzeki Krzny, dokończenie robót melioracyjnych i komasacyjnych. W roku ubiegłym wybudowała gmina przeszło 1 km drogi gminnej, prócz tego spółki drogowe wybudowały 2 km. Gmina ma 4 własne budynki szkolne odpowiadające swemu przeznaczeniu. Straży pożarnych jest 4., średnio wyekwipowanych. Dobrze rozwija się w gminie Strzelec, który liczy 2 oddziały. Istnieją też dwa koła Młodzieży Wiejskiej, które prowadzą przysposobienie rolnicze z konkursami. Od roku 1927 prowadzona jest Gminna Kasa Pożyczkowo-Oszczędnościowa z kapitałem zakładowym 6 800. Obrót na dzień 1 X 1930 wynosi 105 600 zł. Wkłady oszczędnościowe 1 580 zł. Ogólny budżet na rok 1930/1931 25 578 zł w tem na szkolnictwo 5 790 na opiekę społeczną 1 670 zł. W składy Rady Gminnej wchodzi Emil Głuchowski, Antoni Domański, Wacław Grochowski, Modest Wysociński, Stanisław Kobryń, Józef Nakaziuk, Antoni Izdebski, Józef Kowalczyk, Seweryn Zarzycki, Franciszek Domański, Stanisław Wereszczyński i Władysław Niewęglowski. Wójtem gminy jest pan Baltazar Zalewski rolnik ze wsi Gołębki. Urząd wójta sprawuje od roku 1923. Jest też prezesem Rady Nadzorczej Spółdzielni Rolniczo-Handlowej w Łukowie. Sekretarzem jest pan Edward Katelbach urodzony w powiecie łukowskim. W samorządzie pracuje od roku 1912. Jest sekretarzem gminy Gołębki od roku 1915. Jest też przewodniczącym powiatowej Kasy Chorych w Łukowie.⁷⁹*

Na przełomie 1933 i 1934 roku weszła w życie nowa ustawa o gminach. Zgodnie z

---

⁷⁶ Tamże, sygn. 928, k. 3.

⁷⁷ Tamże, k. 27.

⁷⁸ Tamże, sygn. 982, k. 29.

⁷⁹ *Przebój*, grudzień 1931.

nią w gminie Gołębki należało wybrać zarząd gminy i radę gminy. Wybory do Rady Gminy Gołębki przeprowadzono 16 grudnia 1933 roku. Gmina podzielona była na dwa okręgi wyborcze. W okręgu I radnymi zostali:

Mieczysław Rożański⁸⁰ Wagramu,
Antoni Bryk, syn Kazimierza z Aleksandrowa,
Piotr Starzyński⁸¹ syn Walentego z Aleksandrowa,
Wiktor Szaniawski z Aleksandrowa,
Aleksander Wereszczyński z Kownatek,
Nikodem Jankowski, syn Józefa z Turzych Rogów,
Marceli Czerniewicz, syn Wiktora z Zarzecza.

W drugim okręgu złożono protest wyborczy i wybory odbyły się ponownie. Akta nie wspominają, kto został radnym z tego okręgu.⁸²

W dniu 7 lutego 1934 roku w gminie Gołębki wybrano zarząd gminy. Ławnikami zostali Antoni Bryk (lat 31) z Aleksandrowa oraz Julian Łukasik z Łaz (lat 35).⁸³ Na podwójciego wybrano Modesta Wysokińskiego (7 lutego 1934) ale nie został on zatwierdzony przez władze zwierzchnie.⁸⁴ W wyniku ponownych wyborów podwójciem został 17 marca 1934 roku Aleksander Wereszczyński (lat 35) z Kownatek.⁸⁵ Wójtem gminy wybrano Baltazara Zalewskiego. W dniu 9 marca 1934 roku o godzinie 11 wójt złożył w starostwie łukowskim przysięgę.⁸⁶

Do II wojny światowej wójtem gminy Gołębki był Baltazar Zalewski. Stanowisko sekretarza sprawował Edward Katelbach. W tamtych latach gminę Gołębki oficjalnie zwano „Gminą Gołębki w Łazach”.⁸⁷

---

⁸⁰ Nazwisko trudno odczytać.

⁸¹ Nazwisko trudno odczytać.

⁸² Tamże, sygn. 951, k. 2.

⁸³ Tamże, sygn. 967, k. 5.

⁸⁴ Tamże, sygn. 967, k. 25.

⁸⁵ Tamże, sygn. 967, k. 7. Miał 20 morgowe gospodarstwo. Należał do BBWR.

⁸⁶ Tamże, k. 10.

⁸⁷ APS, Akt gminy Gołębki, sygn. 2, k. 3-9.

GOŁABKI.

Wieś i gmina V-ge et commune
(z przynależ- (y compris:
nemi: Kow- Kownatki, Ła-
natki, Łazy, Za- zy, Zarzyc
rzyc Łukowski), Łukowski), distr.
powiat Łuków, de Łuków, just.
sąd pok. Łuków de paix Łuków
II, sąd okr. Siedl- II, trib. d'arr-t
ce, 224 mieszk. Siedlca, 224 ha-
bit. (7 km) (7 km)
Łuków. Łuków.

Właściciele ziemscy (propriétaires fonciers): Brociszewski Kaz. (Strzyżew 542) — Czulak Karol (Kow. 203) — Ostrowska Anna (Wagram 338).

Budowlane przedsięb. (entreprises de constructions): Ingster L.

Bydło — handel (marchands de bestiaux): Frost Sz.

Cieśle (charpentiers): Domijański W. — Nowak P. — Piasecki F. (Kow.) — Pieniak A.

Herbaciarnie (débits de thé): Jan-
kowski N.

Kowale (forgerons): Nowicki A. (Ł.)
— Szmulewski P. (Kow.).

Krawcy (tailleurs): Brewczyński L.
(Z. Ł.) — Mądry W. (Kow.).

Nierogacizna — handel (marchands de porcs): Dworniak J.

Spożywcze artykuły (comestibles):
Bryk A. — Grzywacz A. — Ma-
tejko L. — Szymański S. (Ł.).
Pastor F.

Szewcy (cordonniers): Gruszczyński
A. (Ł.) — Stefanowicz F. (Ł.).

Wiatraki (moulins à vent): Gryn-
baum I. i M. — Polkowski K. —
Rubinsztajn S. — Śledź F.

Sołtysi wybrani w 1933 i 1936 roku w gminie Gołębki

Aleksandrów	Michał Lipiński wybrany ponownie w 1936 roku
Dminin	Aleksander Jopek (wybrany ponownie w 1936)
Gołębki	Józef Zabłocki (wybrany ponownie w 1936 drogą losowania)
Jeziory	Józef Turski (od 1936 roku Bolesław Siekierzyński)
Kownatki	Franciszek Wiącek (od 1936 roku Waclaw Mądry)
Łazy	Aleksander Wilczyński, Od 1936 roku Walery Żurawski
Rzymy Rzymki	Aleksander Rzymowski (wybrany ponownie w 1936)
Strzyżew	Ludwik Wróbel (od 1936 roku Aleksander Kardas)
Suchocin	Szczepan Tchórzewski (od 1936 roku Józef Próchniewicz).
<i>Turzerogi</i>	Adam Domański, od 1936 roku Tadeusz Domański.
Turzec	Waclaw Zarzycki
Szaniawy – Matysy	Antoni Borowski ⁸⁸ (wybrany ponownie w 1936)
Zarzec	Zarzycki Waclaw, ponownie w 1936 roku

W następnych latach utworzono gromadę Kolonia Rzymy Las. Jej sołtysiem w 1936 roku został Bolesław Domański.

⁸⁸ Akta Starostwa Powiatowego Łuków, sygn. 983, k. 58 i 86-112.

GMINA ŁUKÓW

Gmina Łuków w okresie tuż po I wojnie światowej składała się z następujących sołectw: Świdry Włościańskie, Świdry Szlacheckie, Świderki, Szczygły Dolne, Szczygły Górne, Ryżki, Czerśl, Sięciaszka I, II i III, Poważe, Zalesie, Wólka Świątkowska, Ławki, Zapowiednie, Wójtostwo i Gołaszyn.⁸⁹

Sołtysi gminy Łuków w kadencji 1923-1926:

Sołectw	Imię i nazwisko
Świdry Włość	Jan Suchodolski
Świdry Szlacheckie	Władysław Świderski
Świderki	Julian Cieślak
Szczygły Dolne	Jan Nowak
Szczygły Górne	Michał Płudowski
Ryżki	Stanisław Świderski
Czerśl	Franciszek Goławski
<i>Sięciaszka</i> ⁹⁰ I	Wojciech Borek
<i>Sięciaszka</i> II	Jan Dybciak
<i>Sięciaszka</i> III	Wiktor Cichosz
Poważe	Aleksander Zarzycki
Zalesie	Józef Miechowiecki
Wólka Świątkowska	Władysław Śledź
Ławki	Józef Konstanty
Zapowiednie	Józef Fijałkowski
Wójtostwo	Władysław Chruściel

⁸⁹ APL, Starostwo Powiatowe Łukowskie, sygn 987, k. 2-3.

⁹⁰ Do połowy XX wieku nazwę tej miejscowości pisano jako Sięciaszka, potem pojawił się zapis współczesny.

Korespondencje.

Z gminy Łuków.

Czytając w „Gazecie Łuk.” o innych gminach, wprost serce się raduje, że ludzie tam robią postępy: tu budują szkoły, tam co innego dobrego postanawiają, a kiedy przeczytał korespondencję z Szaniaw o poświęceniu szkoły i o radości, jakiej doznała ludność tamtejsza, pomyślałem, że okoliczne gminy pójną śladem szlachty szaniawskiej, a w szczególności nasza podmiejska gmina szlachecka. Lecz, niestety, inaczej się dzieje, a oto na dowód fakt, jaki się odegrał 14 grudnia 1925 r.

W dniu tym odbywało się zebranie gromadzkie gm. Łuków. Po zagajeniu zebrania przez wójta i przemówieniu insp. samorz., p. Kulbickiego, o znaczeniu tego zebrania — przystąpiono do uchwalania budżetu, zaprojektowanego przez Radę Gminną. Zrobiła się zaraz wrzawa, żeby nic nie uchwalać, z biedą jednak przyjęte zostały pozycje na administrację gminną. Kiedy zaś przyszło do szkolnictwa, to już zaciąsno było kilku warcholom w gmachu gminnym, zaczęli wołać, ażeby wyjść przed dom, (gdzieby mogli zebrać się „po przyjacielsku” i bardziej warcholici) a gdy się tak stało, obstawili się murem wokół prezydium i nie chcieli dopuścić do stołu przedstawiciela Rady Szkolnej Powiatowej, p. Tomankiewicza, robiąc istną burzę, krzyk, żeby nic nie uchwalać. Lecz ich nie słuchano, bo większość ludności rozumie, że oświata nam jest potrzebna i, choć z przeszkodami, przechodziły pozycja za pozycją.

Kiedy wpłynął jednak wniosek, postawiony na R. G. przez radnego, Piotra Świdra, i nauczyciela z Sienciaszki, p. E. Sawickiego, aby gmina przystąpiła do budowy chociaż jednego gmachu szkolnego w swojej gminie, uchwalenia potrzebnego funduszu na ten cel, zrobienia kosztorysu i wystąpienia do Ministerstwa o pomoc — to ta-

ka wściekłość ogarnęła owych warcholów, że kre-oczy im przesłoniła, a gdy przyszło głosowanie i kilka wiosek, a szczególnie Sienciaszka I, głośowało za budową — owi krzykacze zaczęli ku łakami rozbijać ich, aż policja musiała się wtrącić, przywołując tych pniaczy do rozumu i spokoju. (Zapewne o rezultacie spisane go protokołu od kogoś się dowiemy?) Nie pomogło i przemówienie p. Zawadzkiego, właściciela Ryżek, który tłumaczył, że musimy przystąpić do budowy szkół i kołatać u Rządu o pomoc. Na nic wszystko, bo owi krzykacze ryczeli wprost: nie uchwalać, ni uchwalać!

Mam w Bogu nadzieję, że za rok lub za dwa zrozumią te ciemne jednostki, iż błędzili i w przyszłości nie będą przeszkadzać pięknym zamiarom ludzi dobrej woli. Może się zawstydzą swej głupoty i pojmą, że młodsze pokolenie będzie ich przeklinać i nazywać zabójcami zdrowia; bo w ciasnych szkołach — izbach dzieci się duszą, tracą zdrowie i czas, gdy w innych gminach mają widne i zdrowe sale i więcej godzin nauki.

Może jednak to wszystko na nich nie oddziała, więc niech się ulegną wstydu, niech przynajmniej dorastająca młodzież, przyszli gminniacy, wiedzą, komu mają zawdzięczać chęrlactwo i brak należytego wykształcenia. Oto nazwiska tych, którzy nie dopuścili do przyjęcia uchwały w sprawie wybudowania szkoły: Antoni Suchodolski, b. wójt gm. Łuków, który został zawieszony w urzędzie i więcej doń nie wrócił; zięć jego, Wereszczyński ze Świdra; Szymon Żurawski z synem (ten się rozparł we drzwiach, aby nie dopuścić przedst. R. Szk. do prezydium) z Zalesia; Świdzki, sołtys i opiekun szkolny z Ryżek, oraz paru Wysokińskich i Goławskich z Gołaszyna. Otóż dzięki ich głosom (z których kilka było mocno podchmielonych) nasze dzieci nadal będą się uczyć w kurnikach.

Porównajcie teraz naszych Żurawskich, Wysokińskich, Goławskich ze szlachtą szaniawską lub innemi gospodarzami! Tamci przyjmowali chlebem i solą dostojnego pasterza, Biskupa Podlaskiego, gościli się z nim w nowo zbudowanej szkole, a nasza „szlachta” po skończonym zebraniu raczyła się ponoć wódka w żydowskiej karczmie, ciesząc się, że nie dała uchwalić budowy szkoły.

Prawdziwi potomkowie Targowicy.

Obecny.

Notatka prasowa z Gazety Łukowskiej z 1926 roku (nr 2, s. 13)

W połowie lat dwudziestych wójtem gminy Łuków był Bolesław Goławski. Wojewoda Lubelski z dniem 1 czerwca 1927 roku zwolnił ze stanowiska Bolesława Goławskiego ze względu na przeprowadzone zmiany terytorialne, stosowne do rozporządzenia ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 14 marca 1927 roku⁹¹. W ten sposób gmina Łuków powiększyła się o miejscowości: Domaszewnica, Wólka Domaszewska, Zofibór, folwark Domaszewnica, folwark Wólka Domaszewska, kolonie: Domaszki, Gołębówka, Jadwisin, Jadwinówka, Domaszewska, Jadwisińska, Malinówka, Wólka Jadwisińska, Zielonka i osadę młyńską Wólka Domaszewska. Gmina nie poniosła żadnych strat terytorialnych.⁹²

W związku ze zmianami terytorialnymi zarządzono nowe wybory wójta i wybory do Rady Gminy do dnia 30 czerwca 1927 roku. W dniu 25 czerwca 1927 roku w zebraniu gminnym wzięło udział 346 osób. Głosowano na kandydatury: Bolesława Goławskiego z Gołaszyna, Józefa Cichosza z *Sienciaszki* II, Jana Peryta z *Sienciaszki* I, Jana Rychlika z *Sienciaszki* I, Stanisława Karwowskiego z Zalesia, Ferdynanda Zalewskiego z Czerśli, Jana

⁹¹ (Dz. U. nr 31, poz. 281).

⁹² Tamże.

Górskiego z Malcanowa, Aleksandra Żurawskiego z Zalesia i Walerego Sosnowskiego ze wsi Szczygły Dolne. Każdy obecny stawiał kreskę przy swoim kandydacie. Obrady prowadził Bolesław Grzeszczak - sekretarz gminy. Wybory wygrał Bolesław Goławski (152 głosy, ur. 1897, bezpartyjny), podwójcim został Józef Cichosz z Sieńciaszki II (ur. 1883).⁹³

Notatka prasowa z 1931 roku:

W Gołaszynie w 1930 roku zorganizowano Koło Młodzieży Wiejskiej im Ks. Brzóska. *Zapał do pracy wielki i wielka chęć do życia społecznego pod hasłem „w jedności siła”.* Dla uczczenia sześćdziesiątej ósmej rocznicy powstania 1863 roku koło wystawiło sztukę sceniczną pt „Wspomnienia”. W styczniu 1931 roku w Gołaszynie zorganizowano także oddział Strzelca.⁹⁴

Opis gminy Łuków z czasopisma samorządowego Przebój jest następujący:

Gmina zajmuje 11 200 ha. Ludności 8 200. Administracyjnie podzielona na 25 sołectw. Gleba na ogół średnia. Istnieją obszary o bardzo dobrej glebie ale dużo jest sapów i piasków. Kultura rolna stoi wyżej we wsiach skomasowanych o co dbają sami gospodarze gdyż kółko rolnicze małą w tym kierunku rozwija akcję. Część gminy jest już skomasowana, kilka zaś wiosek w trakcie komasacji. Przed kilku lat założoną została jedna mleczarnia spółdzielcza, która nieźle się rozwija. W roku ubiegłym ukończyła gmina trzy kilometry drogi. Szkoły mieszczą się w tylko wynajętych budynkach, jednak w planie jest budowa szkoły na co mają być zbierane fundusze na mocy uchwały Rady Gminnej. Straży Pożarnych jest cztery. Możliwie wykwapowane, dwie strażę mają własne remizy. Od roku 1928 czynną jest Gminna Kasa Oszczędnościowo Pożyczkowa. [...] Czynną jest też Kasa Stefczyka. (...). W skład Rady Gminnej wchodzi: Górski⁹⁵, Jan Sosnowski, Maciej Brudnicki, Jan Świder, Piotr Świdorski, Ferdynand Szczygielski, Antoni Zalewski, Konstanty Misiak, Aleksander Zawadzki, Jerzy Wnuk, Szyndler⁹⁶. Wójtem gminy jest pan Bolesław Goławski rolnik ze wsi Gołaszyna. Urząd wójta sprawuje od roku 1927. Sekretarzem jest pan Bolesław Wrzeszczak, sekretarzem gminy Łuków od 1 listopada 1928 roku (...). Zastępcą sekretarza jest pan Władysław Dołęga od maja 1928 roku.⁹⁷

Urząd sołtysa podlegał w tamtych czasach ostremu prawu. Na przykład za uchylanie się od obowiązków groziła kara więzienia. Wybrany sołtys mógł zostać zwolniony przez starostę tylko z ważnych powodów (np. zdrowotnych). W dniu 2 stycznia 1937 roku do starosty łukowskiego wpłynęło pismo od nowo wybranego sołtysa wsi Świdry - Władysława Zakrzewskiego w którym czytamy: *jak wynika z załączonego świadectwa lekarskiego (.....) nie mogę dużo chodzić i wystrzegać się muszę wilgoci i zimna. Okoliczności powyższe, a nie inne względy zmuszają mnie prosić pana Przewodniczącego Wydziału Powiatowego o zwolnienie mnie z funkcji sołtysa wsi Świdry.*⁹⁸

⁹³ APL, Starostwo Powiatowe Łukowskie, sygn 932.

⁹⁴ Gazeta Powiatu Łukowskiego, nr 2 z 1931 roku, s. 11.

⁹⁵ W źródle brak imienia.

⁹⁶ W źródle brak imienia.

⁹⁷ Przebój, grudzień 1931.

⁹⁸ APL, Starostwo Powiatowe Łukowskie, sygn. 987, k. 84.

Od 1934 roku wójtem gminy Łuków pozostawał Bolesław Goławski, natomiast sekretarzem Bolesław Grzeszczak.

Sołtysi gminy Łuków w kadencji 1936-1939

Czerśl	Jan Szymański
Domaszewnica	Antoni Miszczak
Gołaszyn	Teofil Struś
Jadwisin	Wacław Jarosz ⁹⁹
Ławki	Jan Wereszczyński ¹⁰⁰
Świderki	Bolesław Ponikowski.
Świdry	Władysław Zakrzewski
<i>Sieńciaszka I</i>	Józef Osiak syn Jana
<i>Sieńciaszka II</i>	Władysław Szymański
Szczygły Górne	Julian Kozłowski
Wólka Świątkowa	Stanisław Niedziółka
Wójtostwo	Aleksander Chruściel
Zalesie	Aleksander Rosa

---

⁹⁹ Odbyło się losowanie bo Franciszek Kamiński otrzymał również 6 głosów.

¹⁰⁰ Losowanie Julian Pszczółkowski również 5 głosów.

ŁUKÓW.

Gmina wiejska *Commune* (siège (siedziba urzędu de l'office communal dans la ville de Łuków) z przynal.: Czerśl, Domaszewska Wólka, Gołaszyn, Ławki, Świderki, Wójtostwo, Zofibór. Gorzelnia, młyny. y compris: Czerśl, Domaszewska Wólka, Gołaszyn, Ławki, Świderki, Wójtostwo, Zofibór. Distillerie, moulins.

Właściciele ziemscy (*propriétaires fonciers*): Bierna ki Wacław (D. W. 342) — Lewicki Stan. (Kazimierzów 224, Ł. 213) — Pniewski Ludwik (Czerśl 103) — Zawadzki Jerzy (Ryżki 235).

Gorzelnie (*distilleries*): Biernacki W. (D. W.).

Kasy pożyczek-oszczęd. (*caisses d'emprunt et d'épargne*): ×Kasa Stełczyka (?).

Kooperatywy (*coopératives*): ×Spółdzielnia Rolniczo-Handlowa (Z.).

Kooperatywy kredytowe (*sociétés de crédit*): ×Spółdzielnia Pieniężna, Sp. z n. o. (Z.).

Kowale (*forgerons*): Chruściel F. (W.) — Leszczak A. (D. W.).

Krawcy (*tailleurs*): Gajda H. (Z.).

Mleczarskie zakłady (*laiteries*): ×Spółdzielnia Mleczarska, Sp. z o. o. (D. W.).

Młyny (*moulins*): ×Flis Franc. (D. W.) — Skubiszewski L. (wod) (Ś.).

Murarze (*maçons*): Kazanecki (Z.).

Spożywcze artykuły (*comestibles*): Łukaszewski F. (Z.) — Małecki J. (S.).

Wędliny (*charcutiers*): Gogluski B. (Ł.).

Wiatrak (*moulins à vent*): Dąbrowski B. (G.) — Lewicki S. (Ł.) — Małecki J. (Ś.) — Zawistowska E. (Cz.) — Gudziński L. (Ryżki).

Fragment Księgi Adresowej Polski z 1929 roku dotyczącej gminy Łuków.

Grupa pracowników samorządowych powiatu łukowskiego.

Rząd pierwszy od lewej do prawej Pp:
Stanisław Wolanin — wójt gm. Celiny,
Władysław Dolęga — zast. sekr. gm.
Łuków; Aleksander Durka — wójt
gm. Dąbie; Stanisław Kreduszyński —
sekr. gm. Dąbie, Bolesław Gulowski —

wójt gm. Łuków, Bolesł. Grzeszczak —
sekr. gm. Łuków, Jan Grzeszczak —
wójt gm. Trzebieszów.
Rząd drugi od lewej do prawej Pp:
Feliks Kosakowski — zast. sekr. gm.
Celiny, Józef Galec — sekr. gm. Sta-

nin, Baltazar Zalewski — wójt gm.
Gołębki, Władysław Czupryna — sekr.
gm. Celiny, Konstanty Kielezykowski
— zast. sekr. gm. Jarzew, Ksawery
Pietrzak — sekr. gm. Jarzew, Edward
Katelbach — sekr. gminy Gołębki.

Fotografia samorządowców gminy Łuków z roku 1931 (Przebój)

II WOJNA ŚWIATOWA

1 września 1939 roku wybuchła II wojna światowa. Polska zaatakowana z dwóch stron bez żadnej pomocy nie mogła długo się bronić.

28 września 1939 roku Niemcy i Sowieci ustalili, że tereny Lubelszczyzny przypadną jednak Niemcom (Sowieci wzięli w zamian Litwę). Po 7 października wkroczyły tu wojska niemieckie ustanawiając twardą okupację wojskową. Okupant w dniu 28 listopada 1939 roku wydał zarządzenie „o zarządzie gmin polskich”. Gminy stały się odtąd narzędziem władz okupacyjnych. Według nowych zarządzeń wójt miał zwiększoną władzę, był przełożonym wszystkich urzędników. Miał do pomocy pięciu doradców, których sam powoływał. Wójta mianował starosta i zatwierdzał szef Okręgu. Starosta miał pełną władzę nad wójtem, kontrolował wójta i mógł uchylić każdą jego decyzję lub zmienić jego zarządzenie.

Granice gmin w większości nie zmieniły się. Zmieniono jednak granice powiatów. Powiat łukowski został włączony w granice powiatu radzyńskiego.

Wójtowie i sołtysi mieli obowiązek dokładnego wypełniania poleceń władz okupacyjnych, byli za to osobiście odpowiedzialni. W trudnych warunkach okupacyjnych ludzie ci przyjmowali różne postawy. Niektórzy spośród polskich wójtów i sołtysów starali się łagodzić los swych współrodaków z narażeniem własnego bezpieczeństwa; zdarzały się jednak wypadki kolaboracji¹⁰¹. W większości przedwojenni wójtowie i sołtysi pozostali na swoich stanowiskach. Zajmowali się głównie rozdziałem obciążeń kontyngentów na swoim terenie. Były to więc bardzo trudne zadania, łatwo można było się narażać zarówno Niemcom jak i rodakom. Urząd Gminy bywał celem ataków partyzanckich.

Obok oficjalnych struktur władz gminnych wyznaczanych i kontrolowanych przez Niemców istniały też struktury polskiego państwa podziemnego. Każda gmina w ówczesnej Polsce miała podziemnego, konspiracyjnego wójta.

W czasie wojny rozbudowano urząd gminy, aby zapewnić sprawy pobór podatków i kontyngentów. Czasy wojny charakteryzował się zmianami personalnymi. Wójtowie i sekretarze często byli zmieniani przez okupanta. Co tydzień każdy sołtys musiał stawić się w urzędzie gminy i wysłuchać kilkunastu zarządzeń w sprawie kontyngentów, podwód, podatków, bezpieczeństwa i wielu innych spraw. Zarządzenia były na przykład takie: „Zwracać uwagę, aby wałęsających się osobników zatrzymywać i meldować na posterunku, w rowach przydrożnych krów paść nie wolno, ogłoszono sołtysom, aby kontyngent jaj traktowali podobnie jak inne kontyngenty, zakaz korzystania z rozrywek i zabaw niebezpiecznych (huśtawki). Wszelkie tego rodzaju przyrządy należy natychmiast zlikwidować, w przeciwnym razie posiadania na swoim terenie huśtawek będą surowo karani. Sołtysi musieli zwracać uwagę na zaciemnienie mieszkań każdej nocy oraz wyznaczać warty nocne.

Sołtysi przekazywali zarządzenia ludności i organizowali skup żywności. Prowadzili kartoteki kontyngentowe. Kontyngenty były bardzo rozmaite, objęto nimi prawie wszystkie rodzaje produkcji rolniczej. Władze niemieckie ściągają kontyngenty: zbożowy, drobiarski, mięsny, warzywny, mleczny, ziemniaczany, słomy, miodu, jaj, buraka cukrowego, lnu,

---

101 Ćwik W., Reder, Lubelszczyzna – dzieje rozwoju terytorialnego, podziałów administracyjnych i ustroju władz, Lublin 1977, s. 154.

konopi. Oprócz tego wszystkiego zbierano oczywiście także podatki. Każde gospodarstwo było dokładnie wymierzone i oszacowane pod względem dochodów. Prowadzono mnóstwo kartotek kontyngentowych. We wsiach wyznaczono tak zwanych “bańkowych” zbierających bańki z mlekiem od gospodarzy. Za niedostarczenie mleka na czas groziła grzywna 300 zł oraz rekwizycja krowy.

Jak można sobie wyobrazić, zorganizowanie poboru tylu różnych produktów rolniczych nie było łatwe. Ludność miała poważne opóźnienia w oddawaniu kontyngentów. Sołtysi na każdej odprawie byli ponaglani do terminowego rozliczenia kontyngentów i podatków.

Dla tych, którzy opóźniali się w oddawaniu kontyngentów, powstał doraźny sąd gminny, ogłoszenia w tej sprawie rozklejano w gminie. Oprócz sądów były też inne sposoby dyscyplinowania opornych. Stosowano kary zbiorowe. Na przykład gromady wiejskie, które nie oddały 100% kontyngentów, nie miały prawa przemiału zboża w młynach.

Wiosną 1944 roku wojna miała się już ku końcowi. W gminie akcja kontyngentowa miała coraz mniejszy zasięg. Niemcy mieli coraz większy problem z wyegzekwowaniem należnych danin w naturze.

GMINA DĄBIE

Nie zachowały się akta gminy z czasów wojny. Wiadomo jednak, z późniejszych akt, że w gminie działał posterunek policji granatowej. Pracował w tym posterunku Franciszek Spychała, kolaborując z Niemcami.¹⁰²

GMINA GOŁĄBKI

Akta gminy Gołębki z czasów II wojny światowej zachowały się w niewielkim stopniu. Są dostępne akta sesji (odpraw) sołtysów z władzami gminnymi. W 1943 roku sołtysami były następujące osoby:

Aleksandrów	Jan Rzymowski
Dminin	Władysław Nowak
Gołębki	Józef Zabłocki
Jeziory	Leopold Jezierski
Kownatki	Bolesław Mądry
Łazy	Stanisław Nowak
Rzemy-Las	Bolesław Domański
Rzemy-Rzymki	Wacław Domański
Strzyżew	Aleksander Kardas
Suchocin	Józef Próchniewicz
Szaniawy Matysy	Aleksander Romanowski
Turze Rogi	Tadeusz Domański
Zarzec	Wacław Grochowski ¹⁰³

¹⁰² APS, Akta gminy Dąbie, sygn. 1065, b.p.

¹⁰³ APS, Akta gminy Gołębki, sygn. 118.

Sołtysi wraz z wójtem i sekretarzem gminy omawiali sprawy wywozu osób do pracy w Niemczech. W latach 1943-1945 wójtem gminy był Aleksander Wilczyński. Stanowisko sekretarza zajmował Jan Gębicki.

Sołtysi musieli na wezwanie władz niemieckich „zorganizować” odpowiednią ilość robotników. Dużo uwagi poświęcano sprawom kontyngentów. Skupem produktów rolnych w gminie zajmowała się „Spółdzielnia Gospodarz”. W latach 1943-1944 Niemcy masowo wycinali drzewo w gminie Gołąbki i należało zorganizować transport. Ciekawe są sesje z czasów tuż przed wejściem Armii Czerwonej. Na przykład w czerwcu 1944 roku Niemcy zażyczyli sobie sporządzenia przez sołtysów „statystyki uprawianych warzyw w gminie Gołąbki”. Sołtysom narzucono też przysłanie ludzi do prac fortyfikacyjnych wobec zbliżającego się frontu.

Latem 1944 roku ludność wiejska nie wypełniała już zarządzeń władz niemieckich tak dokładnie. Niemiecki starosta łukowski zarządził zrealizowanie wszystkich zaległości do dnia 20 lipca 1944. W kilka dni potem okolice Łukowa zostały zajęte przez Armię Czerwoną.

GMINA ŁUKÓW

Brakuje akt gminy Łuków z czasów II wojny światowej.

Fotografia przedstawiająca wjazd do wsi Czerśl z czasów II wojny. Na tablicy można zauważyć napis „powiat Radzyń”, bowiem powiat łukowski został włączony do powiatu radzyńskiego.

Czerśl w czasie wojny- gospodarstwo Ferdynanda Świderskiego.

Tablica z czasów przedwojennych w rejonie wsi Szczygły Dolne i Szczygły Górne.

Fragment wsi Wólka Świątkowa z czasów wojny.

Urzędowy dokument wystawiony przez sołtysa wsi Wólka Świątkowa.

Prace brukarskie we wsi Zalesie w czasie II wojny światowej.

Nieistniejący już dziś dworek Lewickich w Ławkach.

Fragment wiejskiej drogi w Jadwisinie (połowa XX wieku)

Dawny wiatrak w Ryzkach

Wjazd do wsi Ryżki (lata II wojny światowej)

Fragment drogi we wsi *Sieńciaszka I* (za zakręcie do Zalesia)

Jan Kleszowski – sołtys wsi *Sieńciaszka I* w czasie II wojny światowej

Przedwojenna szkoła powszechna w *Sięciaszce II*

Remiza OSP w *Sięciaszce II*

Młyn wodny w Świderkach

Fragment drogi w Świdrach z czasów II wojny światowej.

GMINNE RADY NARODOWE 1944-1954

Na przełomie lipca i sierpnia 1944 roku tereny wokół Łukowa zostały zajęte przez wojska sowieckie. Na nowo rozpoczęły działać urzędy gmin. W pierwszym okresie po wyzwoleniu opierano się na przedwojennych rozwiązaniach ustrojowych. Ustanowiony przez Sowietów PKWN w Lublinie wydawał dekrety w sprawach organizacji państwa po odejściu Niemców. Dnia 22 sierpnia 1944 dekret PKWN przywrócił przedwojenne podziały na województwa, powiaty, gminy i gromady. Władze chciały jednak wprowadzić zupełnie nowe rozwiązania ustrojowe. Wprowadzono wzorem ZSRR rady narodowe. W dniu 11 września 1944 roku PKWN wydał dekret *o organizacji i zakresie działania Rad Narodowych*. System rad narodowych rozciągnięto na samorząd lokalny w dniu 23 listopada 1944 roku w dekreście *o organizacji i zakresie działania samorządu terytorialnego*.

W nowym ustroju gminnym wiele się zmieniło. Członkowie gminnych rad narodowych nie byli w całości wybierani przez ludność, tak jak poprzednio członkowie rady gminy. W skład gminnej rady narodowej wchodził odtąd: członkowie rady gminnej powołani przed uchwaleniem dekretu o radach narodowych, przedstawiciele organizacji politycznych, zrzeszeń społecznych, organizacji młodzieżowych, wybitni przedstawiciele wojskowości, nauki i pracy społecznej. Oczywiście te grupy radnych kreowali komuniści.

W nowej radzie przedstawiciele wybrani przez ludność lokalną nie mogli stanowić więcej niż 1/6 radnych. Cała rada narodowa miała liczyć od 12 do 30 osób. Na czele gminnej rady narodowej stało prezydium z przewodniczącym. Codzienny zarząd sprawował zarząd gminy z wójtem na czele. Wójt w obecnym systemie nie sprawował żadnych ważniejszych funkcji, był tylko urzędnikiem do wykonywania poleceń gminnej rady i prezydium. Gminę na zewnątrz reprezentowało właśnie prezydium.

Radnych gminnych delegowały organizacje polityczne i społeczne podporządkowane komunistom. W ten sposób władzę w gminach przejmowali ludzie nowej władzy. Nie wszędzie te zmiany weszły od razu. Często radni wybrani przez ludność utrzymywali się przez pierwsze kilka lat. Z reguły trwało to do roku 1948.

W drugiej połowie 1948 roku nasiliła się krytyka władz gminnych. Był to efekt zmian w polityce Polskiej Partii Robotniczej. Starosta łukowski w tym czasie mówił „(...) *biurokratyczne elementy rekrutujące się w większości z sanacyjnych, rutynowanych urzędników, którzy są niejednokrotnie wrogo ustosunkowani do obecnej rzeczywistości, dalej czują się za biurkami władcami i dyktatorami, tacy muszą być niezwłocznie usunięci. Ich miejsce zajmą bliscy nam klasowo ludzie*”.¹⁰⁴ Niedługo potem różnymi sposobami ze składów gminnych rad narodowych usunięto wszelkie osoby mające doświadczenie przedwojenne lub też mające „złe pochodzenie społeczne”. Chodziło przede wszystkim o osoby posiadające większe gospodarstwa lub też własne przedsiębiorstwa.

Wielkie zmiany nastąpiły w 1950 roku. Rozpoczęto inwestycje planu 6-letniego. Na to wszystko potrzebne były pieniądze. Ustawą z czerwca 1950 roku podniesiono gwałtownie podatki gruntowe na wsi, głównie wobec bogatych gospodarstw. W 1951 roku wprowadzono ponownie obowiązkowe dostawy produktów rolnych, najpierw zwierząt rzeźnych, potem mleka, zbóż i ziemniaków. Za przymusowe dostawy płacono rolnikom połowę stawek

---

¹⁰⁴ Głos Łukowa, Jak zdławiono samorządy w Polsce, nr 2 z 1990 roku.

rynkowych. Miało to na celu zwiększenie obciążenia wsi i uzyskanie środków na industrializację i przy okazji pogębienie „kułaków”. Według obliczeń w 1946 roku gospodarstwo rolne przeciętnie przekazywało prawie 10% dochodu na rzecz państwa, w 1952 roku już 23%. Im większe gospodarstwo, tym obciążenia były większe¹⁰⁵. Taka polityka rolna doprowadziła do spadku produkcji rolnej. Władze tłumaczyły to wszystko doktrynalnie. Nastawiono się na pogłębienie kolektywizacji, co miało poprawić sytuację¹⁰⁶. Były to najgorsze lata stalinizmu (1949-1956), kiedy potępiano kułaków, jako „wrogów Polski Ludowej”. Trwała kampania *wypierania kułaka w oparciu o biedniaka i przy neutralizacji średniaka*. Miało na to celu pogłębienie nienawiści między chłopami. Spowodowało spadek inwestycji w gospodarstwach prywatnych, spadała wartość budynków, zmalało поголівie zwierząt, które zabijano w obawie przed oddaniem do spółdzielni. Chłopi bronili się przed wstępowaniem do spółdzielni, jednak przywiązanie chłopów polskich do ziemi nie dało się wykorzenić tak szybko, jak tego chciały władze. Mimo danych statystycznych, które informowały, że gospodarstwa indywidualne miały najlepsze rezultaty (produkcja globalna z 1 ha 1 950 roku z gospodarstw prywatnych wynosiła 621 zł, ze spółdzielni produkcyjnych 517, z PGR 394 zł) władze ignorowały te dane. Doprowadziło to do regresu i stagnacji rolnictwa w latach 1950-1956¹⁰⁷.

Zmiany objęły także ustrój gminny. Na mocy ustawy z 20 marca 1950 roku *O terenowych organach jednolitej władzy państwowej* zniesiono samorząd terytorialny (pozostał nadal okręg zwany gminą). Jego majątek przejęło państwo. Rozwiązano organy wykonawcze gmin (wójt i zarząd gminy), ich kompetencje przejęły rady narodowe. Wprowadzono wtedy jednolity system władz i administracji terenowej oparty na wzorach radzieckich. Rady narodowe *były organami władzy państwowej w jednostkach podziału terytorialnego i na ich obszarze kierowały działalnością gospodarczą, społeczną i kulturalną. Na czele rad stały prezydium, które w praktyce przejęły funkcję rad narodowych*¹⁰⁸. Rady narodowe wybierano w wyborach powszechnych przez miejscową ludność¹⁰⁹. W ten sposób pełnię władzy w gminie przejęło prezydium. Już wcześniej obniżano rolę wójta i zarządu, teraz zlikwidowano te pozostałości *sanacyjnej Polski*.

W czerwcu 1950 roku odbyły się wybory do rad narodowych. Lista wyborcza była tylko jedna. Były to pierwsze w ówczesnej Rzeczypospolitej (PRL powstał formalnie w 1952 roku) wybory do rad narodowych.

W latach 1950-1954 samorząd formalnie nie istniał. Gminy miały w tym czasie niewielkie kompetencje, gdyż przejęły je w większości powiaty. Podstawowym zadaniem gmin było zorganizowanie skupu płodów rolnych oraz zebranie podatków.

---

105 Landau Z., Roszkowski W., *Polityka gospodarcza II RP i PRL*, Warszawa 1995, s. 267.

106 Tamże.

107 Tamże, s. 269.

108 Kallas M., *Historia Ustroju Polski*, Warszawa 2001, s. 396.

109 Tamże.

GMINA DĄBIE

Gmina Dąbie wznowiła swoją działalność latem 1944 roku. Niestety nie zachowały się dokumenty z pierwszych miesięcy jej działalności. Archiwalia pochodzą z 1945 roku. Ówczesnym wójtem gminy był Stefan Moskwiak, podwójcem Jan Rybka. W skład zarządu wchodził także Piotr Goschowski, Jan Czubaszek i Andrzej Łukasik.¹¹⁰ Tak jak przed wojną siedzibą gminy pozostała miejscowość Grzędówka (*Gmina Rada Narodowa w Grzędówce gmina Dąbie*).

Przewodniczącym Gminnej Rady Narodowej w 1945 roku został wybrany Stanisław Sadło. W skład Gminnej Rady Narodowej wchodził ponadto: Stanisław Szczygieł, Stanisław Rybka, Franciszek Kuwałek (?), Bronisław Dołęga, Ludwik Machniak, Zygmunt Witkowski, Józef Łukasik, Józef Grzybek, Jan Sadło i Tomasz Pucyk.¹¹¹

Gmina Dąbie musiała się zmierzyć z odbudową zniszczeń wojennych. Najpilniejszą potrzebą była odbudowa szkół i wznowienie nauki. Władze gminy przystąpiły do obudowy szkół w Biardach i Żdżarach. Należało także wynająć sale szkolne.

Wójt Stefan Moskwiak rządził gminą do 1947 roku. Kolejnym wójtem był Stanisław Durka. Na stanowisku podwójciego utrzymał się Jan Rybka. W 1949 roku w skład zarządu wchodził: Józef Brzóz i Ryszard Maksymiuk. Sekretarzem gminnym w omawianym okresie był Jan Różecki.¹¹²

Stanisław Sadło, jako przewodniczący Gminnej Rady Narodowej, pełnił swoje obowiązki przez wiele lat. Skład GRN zmieniał się. Organizacje polityczne i społeczne odwoływały radnych i powoływały nowych. Od lat 1947-1948 wśród radnych szukano osób, które miały doświadczenie samorządowe z czasów przedwojennych i usuwano ich. Również właściciele większych gospodarstw nie mieli miejsca w Gminnej Radzie.

W 1948 roku skład Gminnej Rady przedstawiał się następująco:

Aleksander Zdanowski,
Bronisław Dołęga,
Stanisław Rybka,
Feliks Bednarczyk,
Jan Sadło, syn Antoniego,
Zdzisław Rybka,
Stanisław Durka,
Józef Grzybek,
Eugenia Gałanowa,
Józef Kozłowski,
Jan Bielecki,
Józef Łukasik,
Jan Kąkol (komendant MO w Grzędówce).

---

¹¹⁰ APS, Akta gminy Dąbie, sygn. 1065, b.p.

¹¹¹ Tamże.

¹¹² Tamże.

W grudniu 1948 roku władze powiatowe narzuciły reorganizację Gminnej Rady Narodowej i oczyszczenie jej z „nieodpowiednich ludzi”. Na stanowisku przewodniczącego pozostał Stanisław Sadło. W skład prezydium weszli: Ludwik Machniak i Franciszek Kawalek. W Gminnej Radzie od grudnia 1948 roku zasiadali:

Józef Grzybek,
Stanisław Rybka,
Józef Łukasik,
Feliks Bednarczyk,
Aleksander Zdanowski,
Stanisław Durka,
Jan Bielecki,
Jan Kąkol,
Eugenia Gałan (kierowniczka szkoły w Grzędówce),
Bronisław Dołęga,
Józef Kozłowski.

Skład Gminnej Rady kreowany był przez PPR (od grudnia 1948 roku PZPR) oraz przez SL (od 1949 roku ZSL). Co ciekawe, w gminie Dąbie działało Stronnictwo Demokratyczne – partia miejska. Na jej czele stał Aleksander Zdanowski.

Były to ciężkie czasy dla samorządów. Władze komunistyczne ograniczały samorządność i promowały uległych ludzi. Urzędy gmin stawały się także celem ataków podziemia niepodległościowego. Komenda Milicji Obywatelskiej w Grzędówce w końcu lat czterdziestych została rozbita. Był to jeden z ostatnich ataków podziemia na posterunek milicji na Lubelszczyźnie.¹¹³

Wielu mieszkańców gminy nie zgadzało się z nową rzeczywistością. W miejscowości Dąbie powstała niewielka grupa antykomunistyczna, wykryta później przez UB. Działała w latach 1952-1955. Założyli ją: Mieczysław Czubaszek i Franciszek Kurek. Należało do niej 9 osób. Podobna grupa działała w Zalesiu. Zwała się Armią Partyzancką - Niebieska Gwardia (w sumie 6 osób). Założył ją w 1950 roku Stanisław Wojdat. W 1952 roku została wykryta przez aparat bezpieczeństwa.¹¹⁴

W styczniu 1949 roku rozpoczęły się przygotowania do elektryfikacji gminy. Powstał Komitet Elektryfikacyjny na czele z Janem Sadłem.¹¹⁵ Celem Komitetu było zebranie składek na elektryfikację. Były to nie małe sumy i w dodatku obowiązkowe.

W 1949 roku władze powiatowe proponowały odłączenie wsi Dąbie do sąsiedniej gminy Łuków. Władze gminne stanowczo się temu sprzeciwiły.¹¹⁶

W końcu 1949 roku Stanisław Sadło przestał pełnić obowiązki przewodniczącego GRN. Początkowo nie uczestniczył w sesjach GRN. Zastępował go Franciszek Kawalek i w

---

¹¹³ Miał miejsce między kwietniem 1947 a grudniem 1950 roku, Atlas podziemia niepodległościowego w Polsce, Warszawa-Lublin 2008, s. 153.

¹¹⁴ Tamże, s. 160-163.

¹¹⁵ APS, Akta gminy Dąbie, sygn.1068, b.p.

¹¹⁶ Tamże.

końcu to on został nowym przewodniczącym GRN (grudzień 1949).

Gminna Rada Narodowa działała na starych zasadach do maja 1950 roku. W czerwcu miały miejsce pierwsze wybory do rad narodowych. Ta nowo wybrana GRN Dąbie zebrała się 19 czerwca 1950 roku i *jednogłośnie* wybrała przedstawiony przez gminny komitet PZPR skład prezydium. Przewodniczącym został Bronisław Dołęga, zastępcą Władysław Durka oraz Czesław Mirosławski jako sekretarz. Po kilku miesiącach nowym zastępcą został Bronisław Rybka. W Gminnej Radzie powołano komisje i ich przewodniczących:

Komisja Finansowa	Franciszek Kawalek
Komisja Kultury i Sztuki	Gabriel Marzec
Komisja Rolna	Bronisław Łukasik
Komisja Gospodarki Drogowej	Stanisław Bareja
Komisja Zdrowia i Pracy	Stanisław Mąka
Komisja Urzędzeń i Osiedli	Józef Kopeć

Głównym problemem omawianym przez władze gminne była sprawa obowiązkowego skupu. Tym właśnie zajmowały się ówczesne gminy. W gminie Dąbie część wsi jawnie buntowała się przeciwko zarządzeniom w sprawie skupu. Świadczy o tym następujący fragment protokołu: „GRN na posiedzeniu w dniu 25 listopada 1951 roku, analizując stan realizacji planów gospodarczych i finansowych [podatkowych], podjęła uchwałę potępiającą ludność gromady Żdzary, która żadnych powinności nie zrealizowała, uznając ją za gromadę wrogo ustosunkowaną do Polski Ludowej”¹¹⁷. Na Żdzary posypały się różnego rodzaju kary, co odniosło skutek. W następnych miesiącach ta miejscowość przodowała w skupie w gminie Dąbie, przekraczając nawet plany. Zgodnie z ówczesnym duchem czasu promowano współzawodnictwo. W miastach rywalizowano w walce o plan fabryki, w gminach wsie konkurowały w skupie. Wyróżniająca się wieś Biardy wraz z sołtysem Józefem Przeździakiem otrzymała nagrodę pieniężną.¹¹⁸

Lata 1950-1954 cechowały się częstymi zmianami we władzach gminnych. Przewodniczącego, Bronisława Dołęgę, w listopadzie 1953 roku zastąpił Waław Chachaj. Zastępcą został Stanisław Czubaszek. Stanowisko sekretarza gminnego zajmował Tadeusz Perczyński.¹¹⁹

Jak wspomniano, głównym problemem gminy była sprawa obowiązkowego skupu płodów rolnych. W gminie ustanowiono delegata Ministerstwa Skupu - Waława Wróbla. Innymi sprawami tylko sporadycznie zajmowały się władze gminne. Problem budowy remizy w Grzędówce był właśnie jedną z tych spraw. Największą przeszkodą nie były pieniądze, ale brak materiałów budowlanych. Sprawa była pilna, ponieważ, jak zapisał protokół, *w Grzędówce nie ma w ogóle remizy, a sprzęt jaki jest, stoi u różnych gospodarzy w stodołach bądź też stoi na dworze.*¹²⁰

Władze promowały ludzi niezbyt zamożnych, a ci często mieli braki w wykształceniu. Z tego powodu był problem z obsadą stanowisk. Wiosną 1954 roku odwołano ze stanowiska sekretarza gminnego - Tadeusza Perczyńskiego, za rzekome malwersacje przy pobieraniu

¹¹⁷ APS, PGRN Dąbie, sygn. 1079 bp.

¹¹⁸ Tamże.

¹¹⁹ Tamże.

¹²⁰ APS, PGRN Dąbie, sygn. 1079 bp.

wpłata na odbudowę Warszawy. Należało znaleźć jego następcę, jednak nie było to proste z uwagi, że sekretarz obsługiwał całą kancelarię gminną. Musiał mieć wykształcenie, doświadczenie w pracy. Gminna Rada Narodowa proponowała to stanowisko Stanisławowi Czubaszce, sołtysowi ze wsi Dąbie. Jednak ten *nie przyjął* [posady] z powodu, że *ma daleko dojeżdżać i ma za mało wykształcenie*. Jedynym wykształconym człowiekiem w gminie, zaufanym przez władze był Wacław Chachaj - obecny przewodniczący. Powstał więc projekt, aby Chachaj został sekretarzem, a jego zastępcą (Czubaszek) przewodniczącym. Wacław Chachaj jednak nie zgodził się, bo jak tłumaczył: *był awansowany za pracę społeczną i takie przeniesienie byłoby degradacją*. Sprawa sekretarza gminy Dąbie nie została rozstrzygnięta do końca 1954 roku¹²¹.

W drugiej połowie 1954 roku dyskutowano sprawę proponowanego podziału gmin na gromady. Wszyscy radni deklarowali, że *gromadzkie rady narodowe to dobry pomysł. Ludności będzie wygodniej załatwiać sprawy. Podział administracyjny jest słuszny i powinniśmy być zadowoleni z tego, co Władza Ludowa dokona*.¹²²

Z końcem 1954 roku gmina Dąbie prawie po 100 latach działalności została zlikwidowana.

---

¹²¹ W urzędzie gminy w Grzędówce na stałe mieszkał woźny gminny Jan Czubaszek.

¹²² APS, GRN Dąbie, sygn. 1079 bp.

Wzrost

Na urezysia Sessje GRN w Grezówce gminy Dąbie

Zobowiązania

Prezydium Gminnej Rady Narodowej na cześć 10 - lecia Polski Ludowej

Prezydium Gminnej Rady Narodowej na cześć 10 - lecia Polski Ludowej
podjęte następujące zobowiązania :

1. Do końca całości prac związanych z budową bruku po za prace wykami fachowymi na drodze wiodącej od gromady Grezówka w kierunku gromady Dąbie , w ilości 200 metrów bruku .
2. Przeprowadzić melioracje kark i pastwisk przy pomocy techników fachowych w gromadzie Grezówka , Klunki oraz kol. Grezówka.
3. Odbudować szkołę podstawową w gromadzie Bistray spalona podczas okupacji .
4. Wybudować remizę strażacką w gromadzie Grezówka na placu GRN

do tychczas zrealizowane zobowiązania :

1. Wybudowano bruk na dziedzińcu 16 lokat b.r. w ilości 135 metrów
2. Przeprowadzone prace przygotowujące do melioracji kark i pastwisk t.j. palikowanie oraz wytyczenie dokładnego kierunku przeprowadzenia rowu.
3. Zasypanie żużlem sufitu i podłogi przy całej szkole w Bładach Wywalono gruz z piwnicy w ilości 8 wozów , oraz nawieziono żwiru do tyłku .
4. Wyrobienie pustaków do kucy w remizie strażackiej w Grezówce , w ilości 650 sztuk .

Przewodniczący Prezydium
Gminnej Rady Narodowej GRN

Zobowiązanie gminy Dąbie z okazji 10 lecia Polski Ludowej.

GMINA GOŁĄBKI

Prawie w każdej gminie po wejściu Armii Czerwonej, dawni okupacyjni wójtowie byli odwoływani ze swoich stanowisk. Jednak w gminie Gołębki wójt Aleksander Wilczyński pozostał na urzędzie aż do stycznia 1945 roku. Zapewne Wilczyński w czasie wojny niezbyt gorliwie wysługiwał się Niemcom. Zastąpił go Stanisław Kurowski. Na stanowisku pozostał sekretarz Jan Gębicki.¹²³

Wójt Stanisław Kurowski sprawował urząd do października 1946 roku. Kolejnym wójtem został Józef Nakaziuk.¹²⁴

Sołtysi gminy Gołębki w 1945 roku:

Aleksandrów	Jan Rzymowski
Dminin	Edward Zalewski
Gołębki	Józef Zabłocki
Jeziory	Leopold Szelański
Kownatki	Wacław Mądry
Łazy	Stanisław Delenkiewicz
Rzymy-Las	Franciszek Parias
Rzymy-Rzymki	Władysław Niewęglowski
Strzyżew	Józef Kopeć
Suchocin	Jan Ronianiowski
Szaniawy Matysy	Aleksander Ronianowski?
Turze Rogi	Witold Wysokiński
Zarzec	Feliks Zakrzewski ¹²⁵

Materiały dotyczące Gminnej Rady Narodowej zachowały się od 1948 roku. W tym czasie przewodniczącym GRN był F. Świerczewski. W skład Gminnej Rady wchodził także: Stanisław Kurawski, M. Lipiński, W. Gralowski, J. Baniak, M. Owczarczyk, Stanisław Świdorski, Z. Szaniawski, E. Goławski, F. Oskiewicz, M. Rzymowski, M. Izdebski, F. Zarzycki.

W skład zarządu gminy wchodził: wójt Józef Nakaziuk oraz członkowie zarządu: E. Turski, Stanisław Wereszczyński i Stanisław Świdorski. Siedziba urzędu gminy znajdowała się w Łazach. W końcu 1948 roku nowym wójtem gminy został M. Lipiński.¹²⁶ Ówczesny wójt zajmował się głównie wykonywaniem poleceń Gminnej Rady Narodowej. Do głównych zadań należało ściąganie podatków i zaopatrywanie szkół w opał na zimę.

W roku 1948 władze komunistyczne odsuwały od wszelkich stanowisk osoby niezależne: przedwojennych działaczy samorządowych lub po prostu osoby o złym pochodzeniu społecznym (na przykład tak zwanych *kułaków*).

Taką osobą w opinii władz powiatowych był przewodniczący Feliks Świerczyński (Świerczewski?), który sprawował jednocześnie funkcję radnego powiatowego. Świerczyński miał średnie wykształcenie rolnicze, posiadał 7 ha ziemi i prowadził wzorowe gospodarstwo.

¹²³ Tamże.

¹²⁴ Tamże.

¹²⁵ APS, Akta gminy Gołębki, sygn. 118.

¹²⁶ APS, Akta gminy Gołębki.

W październiku 1948 roku Świerczewski został wykluczony ze składu Powiatowej Rady Narodowej ze względu na pochodzenie społeczne. Jednocześnie naciskano na Gminną Radę, aby pozbyła się Świerczyńskiego. Radni gminni byli jednak przeciwnego zdania. Uchwała GRN z listopada 1948 roku głosiła: *Gminna Rada Narodowa, uznając dotychczasową pracę przewodniczącego GRN Feliksa Świerczewskiego za owocną dla gminy, składa mu podziękowania i prosi prezydium GRN o pozostawienie tegoż na stanowisku.* Sprawa była jednak przesądzona. Delegaci Powiatowej Rady Narodowej przeforsowali kandydaturę Stanisława Kurowskiego na radnego powiatowego i nowego przewodniczącego Gminnej Rady Narodowej. Zastępcami przewodniczącego zostali Michał Owczarczyk i Stefan Jopek.¹²⁷

Na kolejnej sesji GRN w dniu 19 grudnia 1948 roku omawiano takie sprawy, jak „odmłodzenie GRN¹²⁸”, co oznaczało wykluczenie z rady niektórych osób i powołanie nowych. Radnych delegowały organizacje partyjne i społeczne. Dopuszczano tylko jedną możliwość wyboru radnych przez ludność danego sołectwa. Było tak w miejscowościach, w których nie było żadnego koła partyjnego czy organizacji społecznej. Wybory radnych odbyły się w miejscowości Rzymy-Las, *gdyż w gromadzie tej nie ma żadnej organizacji partyjnej, ani też społecznej,*¹²⁹ nad czym bardzo ubolewały czynniki partyjne w gminie. Na sesji GRN 19 grudnia 1948 roku wygłoszono też referat na temat 70 –tych urodzin Józefa Stalina.

Wójtowie sprawowali swoje urzędy do maja 1950 roku. Ostatnim wójtem gminy Gołębki był M. Lipiński.

Kolejne akta gminy Gołębki pochodzą z 1952 roku.¹³⁰ W tym czasie przewodniczącym GRN był Ludwik Kopeć. Władze gminne omawiały sprawy obowiązkowych dostaw oraz projekt budowy 7-klasowej szkoły w Gołębkach.

Wielu radnych z różnych przyczyn usuwano z grona GRN. W 1952 roku taki los spotkał radnych: Mariana Śledzia z Jezior, Władysława Ostrzyżka, Jadwigę Szczepańską, Bolesława Zarzyckiego. W ich miejsce powołano nowych radnych: Czesława Kowalika z Aleksandrowa, Waclawa Siemionka z Turzych Rogów, Mieczysława Makowskiego z Suchocina, Cecylię Nurzyńską z Gołębków, Adolfa Rabeka z Suchocina, Piotra Wysokińskiego z Jezior, Józefa Grabowskiego z Kownatek, Antoniego Gryglaka z Łazów, Pelagię Kurowską z Turzych Rogów, Stanisława Grodzickiego z Rzymów-Lasu, Jana Wróbla syna Feliksa ze Strzyżewa, Jana Ładę z Rzymów-Lasu, Mariana Rzymowskiego z Rzymów-Rzymek.

Gmina Gołębki funkcjonowała do końca 1954 roku.

GMINA ŁUKÓW

Akta Gminnej Rady Narodowej w Łukowie zachowały się w niewielkim zakresie. Brak jest podstawowych akt posiedzeń Gminnej Rady Narodowej. Wiele danych dotyczących gminy Łuków zostało zamieszczonych w artykule Krystyny Dybciak w „Głosie Łukowa” z 1990 roku.

---

¹²⁷ Tamże, k. 10.

¹²⁸ Tamże, k. 29.

¹²⁹ Tamże, k. 30.

¹³⁰ APS, Akta gminy Gołębki, sygn. 102.

Pierwsze posiedzenie powojennej Gminnej Rady miało miejsce 19 września 1944 roku. W skład Rady weszli wybrani przez ludność radni. Byli to często przedwojenni działacze samorządowi: Leon Karwowski (przedwojenny wójt), którego obrano przewodniczącym GRN, Hieronim Wysokiński, Czesław Izdebski, Jan Górny, Leon Czubaszek. Wśród „nowych radnych” byli: Stanisław Sosnowski, Władysław Goławski, Antoni Dybciak, Bolesław Wnuk, Waclaw Droś. Sekretarzem gminy został Władysław Czupryna „posiadający wysokie kwalifikacje zawodowe”¹³¹. Podstawowym problemem gminy było odbudowanie szkół i infrastruktury po zniszczeniach wojennych. Dodatkowo jesienią 1944 roku gmina Łuków została zmuszona do oddawania kontyngentów żywnościowych na rzecz Armii Czerwonej.

Decydujące znaczenie w powojennym aparacie administracji gminnej posiadali ludzie z przedwojennym doświadczeniem samorządowym. Ceniono ich wiedzę, bowiem właśnie ich kierowano na eksponowane stanowiska. Już na pierwszym posiedzeniu GRN Czesław Izdebskiego i Hieronima Wysokińskiego wybrano na delegatów do PRN w Łukowie. Czesław Izdebski zostaje ponadto w marcu 1945 roku wiceprzewodniczącym GRN.

Według zachowanych akt posiedzeń prezydium GRN w styczniu 1946 roku przewodniczącym GRN był Leon Czubaszek. W skład prezydium wchodził także: Hieronim Wysokiński, Stanisław Karwowski, Stanisław Łaznowski i Waclaw Woś (?). W posiedzeniach uczestniczył też ówczesny wójt gminy Leon Karwowski. Protokółował sekretarz Władysław Czupryna.¹³²

Hieronim Wysokiński został wójtem w 1947 roku i pełnił tę funkcję do jesieni 1948 roku. *Skład personalny organów gminnego aparatu pełni przedwojenna jakościowo ścisła grupa osób, zaś ewentualne zmiany na stanowiskach dokonują się w obrębie tego grona. Nic dziwnego, że w 1947 roku stwierdza się „współpraca wójta i Zarządu z przewodniczącym i GRN przedstawia się wzajemne porozumienie i harmonię w pracy”*.¹³³

Od czerwca 1947 obrady GRN prowadził Czesław Duda (?)¹³⁴. Natomiast od stycznia 1948 roku Czesław Izdebski (również radny powiatowy).¹³⁵ W skład prezydium wchodził również Jan Cegielski oraz Stanisław Sosnowski, Waclaw Woś i Stanisław Karwowski.¹³⁶ W tym czasie wójtem był Hieronim Wysokiński, podwójcem Waclaw Kożuchowski.¹³⁷

W październiku 1948 roku Powiatowa Rada Narodowa usunęła ze swojego grona Czesława Izdebskiego – przewodniczącego GRN w Łukowie. Powodem było posiadanie przez niego „większego gospodarstwa rolnego”. Miał on 29 ha ziemi i nie należał do żadnej partii politycznej. Podobnie było z wójtem gminy Wysokińskim. Posiadał on ponad 36 ha ziemi, należał do SD. Został zwolniony ze stanowiska.¹³⁸ Najdłużej utrzymał się sekretarz Władysław Czupryna. Wynikało to z tego że trudno było znaleźć następcę na fachowe stanowisko sekretarza.

---

¹³¹ Głos Łukowa 1990, nr 2, s. 5, Dybciak Krystyna, Jak zdlawiono samorządowy w Polsce.

¹³² APS, Prezydium GRN Łuków, sygn. 47, k. 1.

¹³³ Tamże.

¹³⁴ Tamże, k. 11v.

¹³⁵ APS, Prezydium GRN Łuków, sygn. 47, k. 14v.

¹³⁶ Tamże.

¹³⁷ Tamże.

¹³⁸ Głos Łukowa 1990, nr 2, s. 5, Dybciak Krystyna, Jak zdlawiono samorządowy w Polsce.

W końcu listopada 1948 roku nowym przewodniczącym GRN był już Stanisław Prusak.¹³⁹ Na stanowisku sekretarza utrzymywał się Władysław Czupryna.¹⁴⁰

W październiku 1949 roku przewodniczącym GRN został Edward Strus. W skład prezydium wchodził: Stanisław Ciołek, Zygmunt Pyrka i Michał Woliński. W końcu 1949 roku wójtem gminy był już Jan Zalewski, podwójcem Waław Kozuchowski. W skład zarządu wchodził także: Henryk Karczewski¹⁴¹, Leon Karwowski.¹⁴² Od roku 1950 zmienił się sekretarz, został nim Józef Polesa.¹⁴³ W następnych miesiącach zastąpił go Józef Galec.¹⁴⁴

W 1949 roku zarząd gminy zajmował się następującymi sprawami:

- sadzenie drzew w Świdrach, Szczygłach Górnych, przy drodze Domaszewnica-Malcanów przy szkole w Czerśli.
- roboty melioracyjne w Gołaszynie, *Sienciaszcze II*, Ryżkach
- budowa remizy OSP w Domaszewnicy, wyrób pustaków w Świdrach, gromadzenie materiałów i budowa remizy w Szczygłach Górnych¹⁴⁵

W skład ostatniego zarządu gminy Łuków wchodził: Jan Zalewski wójt, Waław Kozuchowski, Stefan Chruściel, Jan Komorowski, Henryk Karczewski.¹⁴⁶ Ostatnie posiedzenie zarządu miało miejsce 5 kwietnia 1950 roku. Od tej pory urząd wójta i zarząd gminy został zniesiony.

Z lat po roku 1950 zachowało się niewiele materiałów. Sesje Gminnej Rady Narodowej odbywały się w „lokalu własnym” przy ulicy Świdzkiej 10. Sesje GRN prowadził Henryk Ognik. Zastępcą przewodniczącego był Stanisław Chiliński, sekretarzem prezydium był Marian Borkowski. Były to lata stalinowskie. Bardzo charakterystyczne dla ówczesnej rzeczywistości są poniższe cytaty z akt gminy Łuków: *Radny Julian Kryczka z gromady Ryżki powiedział, że już dawno złożył podanie o przyznanie kredytu na kupno krowy i nie miał jeszcze żadnej odpowiedzi, a kredyty z roku 1953 na pewno przepadły i państwo w uchwałach głosi o szerokiej pomocy rolnikom, a w zasadzie rolnicy pożyczek nie otrzymują. Radna Zofia Chromiak powiedziała, że Państwo Ludowe słów na wiatr nie rzuca, jeżeli jest wydana uchwała przez rząd to na pewno pożyczki będą udzielane dla biednych rolników, lecz przy rozdzielaniu kredytów jest duże kumoterstwo i pożyczki otrzymują ci rolnicy którym nie trzeba, tak samo jest z przydziałami siana, słomy i innych materiałów.*¹⁴⁷

---

¹³⁹ APS, Prezydium GRN Łuków, sygn. 47, k. 22v.

¹⁴⁰ Charakter jego pisma bardzo trudno odczytać.

¹⁴¹ Trudno odczytać nazwisko.

¹⁴² APS, Prezydium GRN Łuków, sygn. 47 APS, Prezydium GRN Łuków, sygn. 47, k. 34v.

¹⁴³ APS, Prezydium GRN Łuków, sygn. 47, k. 37v.

¹⁴⁴ APS, Prezydium GRN Łuków, sygn. 47, k. 47.

¹⁴⁵ APS, Prezydium GRN Łuków, sygn. 51, k. 46 (wkładka).

¹⁴⁶ APS, Prezydium GRN Łuków, sygn. 51, k. 50v.

¹⁴⁷ APS, Prezydium GRN Łuków, sygn. 37, (b,p) sesja GRN z 8 stycznia 1954.

Protokół A 6

wspólnego posiedzenia Prezydium Gminnej Rady Narodowej w Łukowie i Zarządu Gminnego w dniu 5 maja 1950 r.

Obecni: Przewodniczący Gm. Rady Narodowej Edward Strus, Vice-przewodniczący rady Stanisław Ciołek, członkowie Prezydium Michał Woliński, Władimir Jan Łalewski, podwójni wiceprezyci Karol Kuchowski, członek Zarządu Gminnego Henryk Karłowicz, członek Zarządu Gminnego Stefan Chruszczyk, Protokolarz Sekretar Zarządu Gminnego Józef Górecki.

Porządek dzienny:

1. Analiza budżetu na I kwartał 1950 r.
2. Program prac na 1950 r.
3. Dzień Lasu
4. Urządzenia melioracyjne
5. Program budowy dróg i mostów
6. Budowa szkoły zawodowej
7. Tydzień Otwarty, książki i prasę
8. Skup zboża
9. Kontrakcja
10. Stypendia rolnicze
11. Akcja oddzielenia wsi
12. Przydział ławicy drobnyj rolnikom
13. Uruchomienie nowych przedsiębiorstw
14. Przyjęcie restauracji w Domu narad
15. Komitety odbudowy wsi
16. Zaspokolenie w opar o słońce i gminę
17. Sprawa dróg w Sierpcu
18. Komisje onuczniowe

Protokół posiedzenia GRN Łuków w maju 1950 roku. W następnym miesiącu samorządowe gminy zostały zniesione.

PREZYDIUM		Lista obecności	
Rady Narodowej		Gminy Łuków	
na Sesji w dniu 8. I. 1954r.			
Nazwisko i Imię	Gromada	godz. przybycia	Podpis obecności:
Pieńkus Marian ✓	Czerśń		Pieńkus
Wollejowski Mieczysław ✓	"		Wollejowski
Duckiński Stefan ✓	Domarzewice	10-12	Duckiński
~~Skoda Józef~~	~~kol. Domarzewice~~		~~nieobecny~~
Kopce Bronisława ✓	kol. Domarzewice		nieobecny
Pieniak Maciej ✓	"		Pieniak
Górowski Przemysław ✓	Gólaszyn		Górowski
Chromiak Łotis ✓	Jadwisin		Chromiak
Duckiński Eugeniusz ✓	"		Duckiński
Yaron Maciej ✓	"		Yaron
~~Chruszcz Edward~~	~~Saroki~~		~~nieobecny~~
Holiński Michał ✓	Malecun		Holiński
Dybiec Maciej ✓	Ponare	10-12	Dybiec
Kryzka Julian ✓	Ryżki		Kryzka
Bajura Jan ✓	Sięciszka I.		Bajura
Legietko Piotr ✓	Szerygły-Kolne		nieobecny
Nowak Maciej ✓	"		Nowak
Świdorski Przemysław ✓	Świdry	10-12	Świdorski
Lentala Jan ✓	Świdorski		Lentala
Niedziółka Stanisław ✓	kol. Świdorka		Niedziółka
~~Domaga Franciszek~~	~~Latosię~~		~~nieobecny~~
Michalak Franciszek ✓	"		Michalak
Roso Jan ✓	"		Roso
Chruszcz Piotr ✓	Zapowiednik		nieobecny

Lista obecności na sesji GRN Łuków w 1954 roku.

GROMADZKIE RADY NARODOWE W OKOLICACH ŁUKOWA

W 1953 roku rozpoczęto przygotowania do zmian w podziale administracyjnym kraju najniższego szczebla. Dawne granice gmin, ustalone jeszcze w czasach carskich, funkcjonujące w latach II RP, wojny i czasów powojennych miały się zmienić. Gminy miały zastąpić mniejsze jednostki - gromady. Celem reformy miało być *włącznie coraz szerszych rzesz pracujących do udziału w rządzeniu państwem, rozwijaniu ich twórczej inicjatywy i aktywności dla pomnażania dobrobytu i kultury wsi*. Zlikwidowano już samorząd gminny, teraz likwidacji miały ulec także gminy, zlikwidowano nawet stanowisko sołtysa istniejące w naszym kraju od czasów średniowiecza. Kraj miał ulec zupełnej przebudowie.

Dnia 25 września 1954 roku weszła w życie ustawa o reformie podziału administracyjnego. W miejsce dotychczasowych gmin powstały nowe gromady położone na terenie jednej lub sąsiadujących ze sobą dawnych gmin. Nowe gromady miały mieć powiązania komunikacyjne, wspólne *urządzenia gospodarcze, kulturalne, zdrowotne*. Liczba mieszkańców miała się wahać od tysiąca do trzech tysięcy, powierzchnia od 15 do 50 kilometrów. Na czele całości stała Gromadzka Rada Narodowa¹⁴⁸. Gromady miały być ośrodkiem wokół którego miały powstawać duże spółdzielnie produkcyjne – polskie kolchozy.

Władze utworzyły w 1955 roku następujące gromady wokół Łukowa: Dąbie, Gołąbki, Gołaszyn, Gręzówka, Krynka, Łazy, Ryżki, *Sieńciaszka*, Zarzec. Obszary dzisiejszej gminy Łuków weszły też w skład gromad, których siedziby nie należą dziś do terenu gminy Łuków. Były to gromady Sarnów (Szczygły Górne i Dolne) i Domaszewnica (Świderki), Ulan (miejscowość Dminin czasowo należała do tej gromady)

Z czasem większość gromad została zlikwidowana, połączona, przemianowano ich nazwy. Z utworzonych w 1955 roku gromad, do 1972 roku przetrwała tylko gromada Gręzówka (zmienił się jej kształt terytorialny). W międzyczasie (1960 i 1962) powstały gromady Aleksandrów i Łuków skupiające obszary zlikwidowanych gromad wokół Łukowa. W ten sposób w 1972 roku istniały wokół Łukowa tylko trzy gromady: Gręzówka, Aleksandrów i Łuków.

Początkowo Gromadzkie Rady Narodowe (GRN) miały bardzo wąskie kompetencje, w praktyce zostały głównie sprowadzone do wykonywania zarządzeń władz powiatowych. Gromada uchwałała budżet, zarządzała mieniem gromadzkim, prowadziła sprawy meldunkowe i rejestrację rowerów. Budżety gromadzkie powiązane były z budżetem powiatowym. Prezydium Powiatowej Rady Narodowej sprawowało szczegółową kontrolę nad działalnością władz gromadzkich. Do 1958 roku władze gromady w Polsce zajmowały się głównie organizacją skupu płodów rolnych. Dopiero w tymże roku znowelizowano ustawę o radach narodowych i dodano nowe uprawnienia gromadom. Na przykład zyskały one prawo do nakładania na ludność specjalnej składki Funduszu Gromadzkiego, który przeznaczony był na inwestycje drogowe. Dzięki temu gromady rozpoczęły budowę dróg. Sprawa ta do tej pory

---

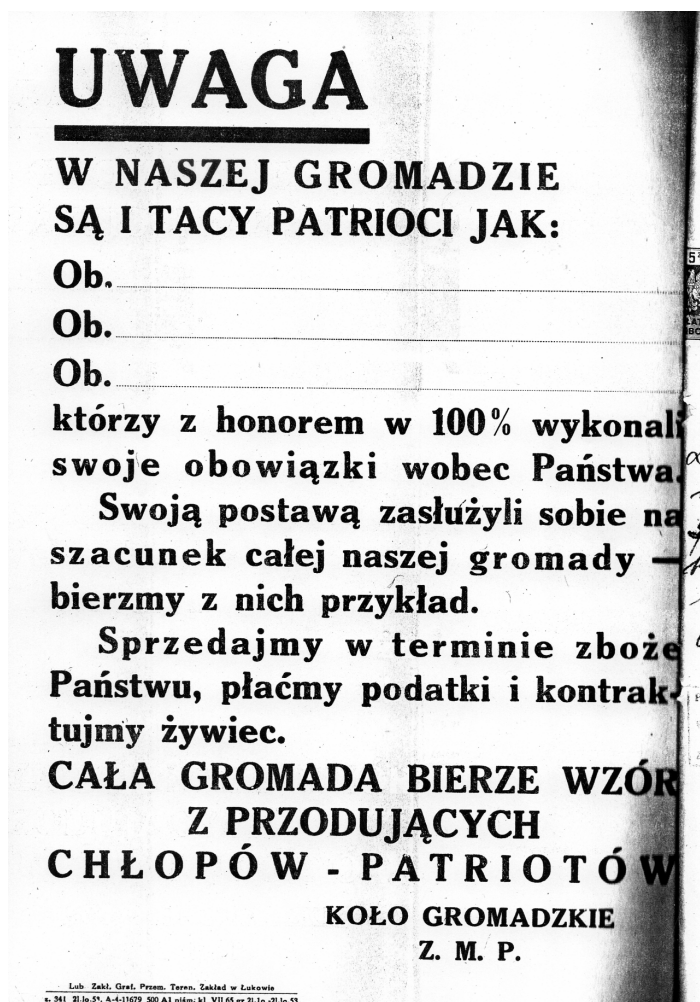
148 Jemielity W., Podziały administracyjne powiatów....., s. 108.

była zaniedbana.

Gromadzka Rada Narodowa zbierała się na sesjach. Wybierała ze swego grona komisje, doraźne i stałe. Na czele gromad stało prezydium GRN z przewodniczącym. Istniało biuro gromadzkie wykonujące czynności kancelaryjne pod kierunkiem sekretarza gromadzkiego.

Warto jeszcze wspomnieć o nazewnictwie. Przed reformą z 1954 roku każda gmina podzielona była na gromady wiejskie na czele z sołtysami. W latach 1954-1958 nie istniał urząd sołtysa i każdą miejscowość wchodzącą w skład gromad zwano po prostu wsią. Na czele wsi stał wyznaczony przez władze „pełnomocnik” nie pobierający żadnego wynagrodzenia. Po 1958 roku zaczęto używać znowu nazwy sołectwo, przywrócono bowiem stanowisko sołtysa. Od tej pory w skład gromad wchodziły sołectwa. Po 1972 roku wprowadzono na powrót gminy, jednak nazwa sołectwo pozostała. W ten sposób w zapomnienie poszła dawna nazwa „gromada” oznaczająca początkową wieś-sołectwo, a potem grupę miejscowości stanowiącą najniższy stopień podziału administracyjnego kraju w latach 1954-1972 na czele z Gromadzką Radą Narodową.

Plakat z końca lat pięćdziesiątych XX wieku znaleziony w aktach gromady Dąbie.

GROMADA ALEKSANDRÓW

Od 1 stycznia 1960 roku utworzono gromadę Aleksandrów. W jej skład weszły obszary zlikwidowanych gromad Łazy i Zarzecze oraz wsie: Gołąbki, Rzymy Las i Rzymy-Rzymki ze zlikwidowanej gromady Gołąbki.¹⁴⁹ W skład Gromadzkiej Rady Narodowej w Aleksandrowie weszli radni, którzy poprzednio wchodzili w skład dawnych, zlikwidowanych gromadzkich rad.

Akta w Państwowym Archiwum w Siedlcach dla gromady Aleksandrów zachowały się tylko z lat 1969-1972.

1 stycznia 1960 roku w skład gromady wchodziły miejscowości: Aleksandrów, Gołąbki, Jeziory, Kownatki, Łazy, Rzymy Las, Rzymy-Rzymki, Strzyżew, Suchocin, Szaniawy-Matysy, Turze Rogi i Zarzec. Ta nowa gromada była całkiem sporą jednostką.

Już w pierwszych miesiącach działalności gromada miała zmiany terytorialne. Z gromady Ulan wyłączono wieś Dminin (kilka miesięcy wcześniej tam włączonej) i przeniesiono ją do gromady Aleksandrów. Dodatkowo wieś Szaniawy Matysy przeniesiono z gromady Aleksandrów do gromady Nurzyna. Szaniawy Matysy zaledwie 3 miesiące należały do gromady Aleksandrów, a Dminin do gromady Ulan. Powyższe zmiany weszły w życie 1 kwietnia 1960 roku.¹⁵⁰ W ten sposób gromada nadal liczyła 12 sołectw.

Stan gromady u progu działalności przedstawia poniższa ankieta:

Gromada	Aleksandrów
Ilość sołectw	12
Obszar gromady	8 112 ha
Maszyny i urządzenia rolnicze	3 traktory (prywatne), agregaty omłotowe 75 (3 należą do kółek rolniczych), żniwiarki kosiarki 82
Elektryfikacja	27 zagród ma prąd (do zelektryfikowania 18 zagród w Gołąbkach)
Szkoły	7-klasowa szkoła w Aleksandrowie mieszcząca się w 3 budynkach, 7-klasowa szkoła w Szaniawach. W dwóch budynkach 7-klasowa szkoła powszechna w Strzyżewie, 7-klasowa szkoła w Zarzeczcu w 4 budynkach, 5-klasowa szkoła w Łazach, 4-klasowa szkoła w <i>Turzych Rogach</i> , 4-klasowa szkoła w Suchocinie, 4-klasowa szkoła w Jeziorach
Świetlice	W Łazach
Biblioteki	Biblioteka w Aleksandrowie i 12 punktów bibliotecznych
Kina	Objazdowe, dojeżdżają raz na rok

¹⁴⁹ Dziennik Urzędowy WRN w Lublinie, 1959, nr 9, poz. 63.

¹⁵⁰ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, 1960, nr 3, poz. 20.

Apteki	Nie ma
Sklepy	1 sklep mieszany w Aleksandrowie, 1 sklep mieszany w Strzyżewie, 1 sklep mieszany w Suchocinie, 1 sklep mieszany w Szaniawach, 1 sklep mieszany w Zarzeczcu, PSD w Turzych Rogach, 3 sklepy w Łazach (tekstylny, żelazny i spożywczy)
Mleczarnie	W Łazach i Kownatkach zlewnie mleka
Młyny	Brak
Tartaki	Brak
Remizy strażackie	Remiza w <i>Turzych Rogach</i> , Kownatkach i Strzyżewie. Remiza w Kownatkach posiada wóz strażacki i motopompę. Remizy w <i>Turzych Rogach</i> i Kownatkach posiadają ręczne sikawki
Produkcja materiałów budowlanych	Brak
Drogi	6 km dróg brukowanych
Studnie	838 cementowe studnie, w stanie średnim
Rzemieślnicy	10 kowali we wszystkich wsiach z wyjątkiem Suchocina i Rzymek, 9 stolarzy, 4 murarzy, 6 cieśli
Budownictwo	W latach 1958-1959 zbudowano 29 domów drewnianych w tym 17 z ogniotrwałym pokryciem dachowym
GS	GS z siedzibą w Łazach
Posterunek MO	Obsługuje MO Łuków
USC	Tak
Urząd Pocztowy	W Gołąbkach i w Szaniawach
Spółdzielnie produkcyjne	Brak
PGR	Brak
Potrzeby w zakresie budowy szkół	Konieczność budowy szkół w Aleksandrowie, <i>Turzych Rogach</i> , Suchocinie i Gołąbkach.
Rozwój sieci handlowej	Brak sklepu w Gołąbkach, potrzebna masarnia i piekarnia w Łazach.
Zaopatrzenia w materiały budowlane	Zaopatrzenie jest dotychczas niedostateczne, potrzeba 1 mln sztuk cegły, 900 ton cementu rocznie.
Budowa dróg	<i>Stan dróg jest wprost fatalny i zachodzi konieczność wybudowania na terenie gromady około 18 km dróg o nawierzchni twardej.</i>
Zabezpieczenie przeciwpożarowe	Budowa remizy w Aleksandrowie.
Kultura	Otworzyć świetlicę we wsi Zarzec.
Plan inwestycyjny na lata 1960-1965	Budowa 3 km dróg.
Obsada personalna	Przewodniczący GRN Witalis Wysokiński Sekretarz gromadzki Lucjan Bajura, Referenci w biurze gromadzkim: Bronisław Okniński, Zofia Celoch, Władysław

	Ostrzyżek
Sołtysi	Aleksandrów - Tadeusz Piotrowski, Gołębki - Zbigniew Turski, Jeziory - Walery Ryzkowski, Kownatki - Marian Mądry, Łazy - Stanisław Waliński, Rzymy-Las - Szaniawski Sylwester Rzymy-Rzymki - Marian Rzymowski, Strzyżew - Bolesław Niedziółka, Szaniawy- (brak danych) Sochocin - Szczepan Domański Zarzec - Edward Goławski
Czyny społeczne	W sumie 6 komitetów. Komitet w Zarzerzu zamierza oddać w 1960 roku szkołę do użytku. Komitety w Turzych Rogach i Suchocinie szkoły zamierzają zbudować w 1961. Komitet budowy remizy w Zarzeczu zamierzają ukończyć w 1960 roku.
Kółka rolnicze	9 kółek rolniczych (207 rolników)
Zaopatrzenie ludności	Niedostateczne. Występują braki: wiader, części zamiennych do żniwiarek, młocarni, paliwa do maszyn, zboża kwalifikowanego i cementu ¹⁵¹ .

Kadencja 1961-1965

Nowych radnych gromadzkich wybrano w maju 1961 roku. W skład GRN Aleksandrów weszli:

Izabela Gębicka,
Edward Sawicki,
Anna Wilczyńska,
Wiktor Szaniawski,
Zygmunt Konieczny,
Tadeusz Piotrowski,
Janusz Celiński,
Nikodem Jankowski,
Zbigniew Turski,
Zofia Kudlak,
Stefan Kondracki,
Witalis Jopek,
Marian Rzymowski,
Roma Milewski,
Tadeusz Szymczak,

¹⁵¹ APL, Akta WRN Lublin, Wydział Organizacyjno-Prawny, sygn. 1782, k. 27-38.

Jadwiga Sawczuk,
Władysław Ostrzyżek,
Stefania Zarzycka,
Marian Kamecki,
Eugeniusz Kłoczko,
Wacław Kopiński,
Mieczysław Kowalczyk,
Stanisław Rabek,
Wacław Mądry,
Franciszek Zarzycki,
Jan Rola,
Wiktor Radomyski.¹⁵²

Kadencja 1965-1969

W tej kadencji w GRN zasiadali:

Zygmunt Konieczny,
Tadeusz Adam Piotrowski,
Wiktor Szaniawski,
Izabela Gębicka,
Roman Łukasik,
Tadeusz Sawicki,
Edward Jezierski,
Witalis Wysokiński,
Alina Stefanowicz,
Stanisław Rozwadowski,
Kazimierz Grochowski,
Stefan Bronisław Kondracki,
Mieczysław Grochowski,
Tadeusz Szymczak,
Szczepan Rozwadowski,
Jadwiga Sawczuk,
Franciszek Marian Zarzycki,
Czesław Śledź,
Kamila Szmulik,
Jan Rola,
Antoni Dworniak,
Mieczysław Piotr Kowalczyk,
Eugeniusz Kłoczko,
Kazimierz Szczepaniak,
Jerzy Henryk Świdorski,
Stefania Zarzycka,

---

¹⁵² Dziennik Urzędowy WRN w Lublinie, 1961, nr 7, poz. 53.

Władysław Ostrzyżek.¹⁵³

W kadencji 1965-1969 przewodniczącym GRN został rolnik z Aleksandrowa – Tadeusz Szymczak.¹⁵⁴ Pełnił funkcję przewodniczącego do 1972 roku. Cieszył się dobrą opinią władz powiatowych.¹⁵⁵ Funkcję sekretarza gromadzkiego sprawował Lucjan Bajura.

Sołtysi gromady Aleksandrów w 1969 roku

Aleksandrów	Tadeusz Piotrowski
Dminin	Roman Jopek
Gołąbki	Mieczysław Grochowski
Gąsiory	Edmund Nurzyński
Jeziory	Walery Ryżkowski
Kownatki	Wacław Mądry
Łazy	Roman Krasuski
Rzymy-Las	Henryk Tchórzewski
Rzymy-Rzymki	Marian Rzymowski
Strzyżew	Bolesław Niedziółka
Suchocin	Adolf Rabek
Turze Rogi	Franciszek Turski
Zarzec	Emil Goławski
Zakrzew	Feliks Zalewski ¹⁵⁶

Kadencja 1969-1973

Wybory do rad narodowych z 1 czerwca 1969 roku wyłoniły następujący skład GRN Aleksandrów:

Zygmunt Konieczny,
Romuald Burdach,
Tadeusz Piotrowski,
Tadeusz Sawicki,
Alina Stefanowicz,
Roman Łukasik,
Edward Jezierski,
Michalina Pniewska,
Tadeusz Szymczak,
Urszula Jezierska,
Stefan Kondracki,
Mieczysław Grochowski,

¹⁵³ Dziennik Urzędowy WRN w Lublinie, rok 1965, nr 17, poz. 83.

¹⁵⁴ Artykuł przekazywał, że Szymczak wcześniej był też sekretarzem gromadzkim lecz funkcję tę pełnił przez wiele lat Lucjan Bajura, Sztandar Ludu, wydanie podlaskie, 1971, nr 6, s. 4

¹⁵⁵ Sztandar Ludu, wydanie podlaskie, 1971, nr 6, s. 4.

¹⁵⁶ APS, PGRN Aleksandrów, sygn.6, k. 137.

Szczepan Rozwadowski,
 Kazimierz Grochowski,
 Janusz Pruchniewicz,
 Jan Woroszyło,
 Stanisław Szmulik, syn Walerego,
 Jan Rola,
 Antoni Kargol,
 Edward Nurzyński,
 Stanisław Kępka, syn Władysława,
 Jerzy Świdorski, syn Bolesława,
 Czesław Zarzycki, syn Władysława,
 Joachim Szczygielski,
 Stanisław Zakrzewski,
 Henryk Dąbrowski,
 Franciszek Zakrzewski.¹⁵⁷

W czerwcu 1969 roku Gromadzka Rada Narodowa wybrała ze swojego grona skład prezydium GRN. Przewodniczącym został ponownie Tadeusz Szymczak.¹⁵⁸ W skład prezydium weszli ponadto: Mieczysław Grochowski, Edward Jezierski, Antoni Kargol, Kazimierz Grochowski i Henryk Dąbrowski¹⁵⁹. Dawnego sekretarza gromadzkiego, Lucjana Bajurę, zastąpiła Zofia Celoch. Na czele komisji gromadzkich stanęli:

Przewodniczący Komisji Planowania Gospodarczego i Budżetu	Zygmunt Konieczny.
Przewodniczący Komisji Rolnictwa, Leśnictwa i Zaopatrzenia Ludności	Tadeusz Sawicki,
Przewodniczący Komisji Oświaty, Kultury i Spraw Socjalnych	Romuald Burdach
Przewodniczący Komisji Dróg i Mienia Gromadzkiego	Tadeusz Piotrowski ¹⁶⁰

¹⁵⁷ Dziennik Urzędowy WRN w Lublinie, rok 1969, nr. 11, poz. 129.

¹⁵⁸ W 1971 roku w Sztandarze Ludu (wydanie regionalne) ukazał się obszerny artykuł na temat Tadeusza Szymczaka - wieloletniego przewodniczącego GRN w Aleksandrowie. („Sztandar Ludu”, wydanie podlaskie, 1971, nr 6, s. 4). Według artykułu Tadeusz Szymczak jest cenionym działaczem i przodującym rolnikiem. Od wielu lat pełni funkcję przewodniczącego GRN w Aleksandrowie - jednej z najlepiej pracujących w powiecie łukowskim. Tadeusz Szymczak, bo o nim mowa, dał się poznać jako dobry organizator, człowiek sumienny i energiczny. Tadeusz Szymczak początkowo był sekretarzem gromady przez 5 lat (?), następnie został przewodniczącym GRN od 1965 roku. Posiadał też gospodarstwo rolne.

¹⁵⁹ APS, PGRN Aleksandrów, sygn. 2, k. 21 i 27.

¹⁶⁰ Tamże, k. 24.

W latach 1969-1972 gromada Aleksandrów zrealizowała następujące inwestycje:

Gołąbki	Budowa sklepu
Gąsioro	Budowa drogi w trakcie realizacji
Jeziory	Otwarcie świetlicy w 1972 roku, założono telefon
Kownatki	Remont drogi
Łazy	Uruchomiono komunikację podmiejską
Rzemy-Las	Elektryfikacja w 1972 roku
Suchocin	Elektryfikacja w 1972 roku, budowa drogi w realizacji
Zakrzew	Budowa drogi w realizacji ¹⁶¹

Plany były dużo większe (budowa szkół, dróg, telefonizacja, budowa świetlic i sklepów), ale na przeszkodzie stanął brak pieniędzy).

Według artykułu prasowego z 1971 roku dorobek GRN Aleksandrów był jednak dosyć imponujący. Według prasy z inicjatywy przewodniczącego Szymczaka wybudowano w latach 1965-1971: siedzibę GRN, szkołę w Gołąbkach, bazę magazynową GS w Łazach, remizę strażacką i Klub Rolnika w Kownatkach, zlewnię mleka ze świetlicą w Aleksandrowie, remizę i zlewnię mleka w Zakrzewie. W Aleksandrowie powstała Międzykółkowa Baza Maszynowa, zelektryfikowano 5 wsi gromady (na 14 sołectw i 1 130 gospodarstw). Oddano do użytku 5 km dróg. W każdej wsi działało ZMW, kółko rolnicze i KGW. *W ostatniej pięciolatce wartość czynów społecznych wyniosła 1 mln złotych.* Do największych problemów gromady należą wolne prace melioracyjne. ¹⁶²

Sołtysi gromady Aleksandrów w 1972 roku:

Aleksandrów	Tadeusz Piotrowski
Dminin	Roman Jopek
Gołąbki	Stanisław Markowski
Gąsioro	Edmund Nurzyński
Jeziory	Eugeniusz Barszcz
Kownatki	Wacław Mądry
Łazy	Stanisław Woliński
Rzemy-Las	Henryk Tchórzewski
Rzemy-Rzymki	Marian Rzymowski
Strzyżew	Stanisław Śledź
Suchocin	Adolf Rabek
Turze Rogi	Stefan Peryt
Zarzec	Emil Goławski

W 1972 roku, ostatnim roku działalności gromady, przewodniczącym GRN był Tadeusz Szymczak. Agronomem gromadzkim był Stanisław Grot, sekretarzem gromadzkim-

¹⁶¹ Tamże, k. 106.

¹⁶² Sztandar Ludu ,wydanie podlaskie, nr 1971, nr 6, s. 4.

Zofia Celoch.¹⁶³ Z końcem tego roku gromada Aleksandrów stała się częścią nowo powstałej gminy Łuków.

GROMADA DĄBIE

Uchwała Wojewódzkiej Rady Narodowej z października 1954 roku głosiła: *tworzy się gromadę Dąbie z siedzibą Gromadzkiej Rady Narodowej w Dąbiu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Dąbie, Żdżary i Jagodne z gminy Dąbie.*¹⁶⁴

Gromada rozpoczęła działalność z początkiem 1955 roku. Gromadzka Rada Narodowa w Dąbiu liczyła zaledwie 12 osób (wybrana w grudniu 1954 roku). Byli to (w kadencji 1955-1958):

Stanisław Czubaszek,
Henryk Grzywacz,
Bronisław Sadło,
Wacław Soćko,
Stefan Zieliński,
Aleksandra Machniak,
Edward Czubaszek,
Jan Witkowski,
Józef Łukasik,
Franciszek Łukasik,
Michalina Płudowska,
Stanisław Krzęcio.¹⁶⁵

Kolejne wybory do rad narodowych miały miejsce w lutym 1958 roku. W skład GRN weszły następujące osoby:

Józef Rebizant,
Marian Pyra,
Bronisław Sadło,
Wacław Soćko,
Stefan Zieliński,
Stanisław Czubaszek,
Wincenty Gula,
Władysław Czubaszek,
Eugeniusz Sadło,
Aleksandra Machniak,
Wacław Olszewski,
Franciszek Łukasik,

---

¹⁶³ APS, PGRN Aleksandrów, sygn. 2, k. 30.

¹⁶⁴ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, rok 1954, nr 15, poz. 64.

¹⁶⁵ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, rok 1955, nr 1, poz. 52-53.

Bronisław Łukasik,
Czesław Bareja,
Henryk Mularczyk.¹⁶⁶

Skład prezydium wybrany w 1958 roku był następujący:

Przewodniczący GRN	Stanisław Czubaszek
Członek prezydium	Marian Pyra
Członek prezydium	Bronisław Łukasik
Członek prezydium	Eugeniusz Sadło ¹⁶⁷

Gromada Dąbie działała do końca 1959 roku. Została zlikwidowana i cały jej obszar wszedł do gromady Sięciaszka¹⁶⁸ (również potem zlikwidowanej).

GROMADA GOŁASZYN

W 1955 roku rozpoczęła działalność gromada Gołaszyn. Uchwała WRN przekazywała: *Tworzy się gromadę Gołaszyn z siedzibą Gromadzkiej Rady Narodowej w Gołaszynie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Gołaszyn, Ławki i Wólka Świątkowska z gminy Łuków.*¹⁶⁹

W grudniu 1954 roku w skład Gromadzkiej Rady Narodowej weszli:

Edward Zdankowski,
Julian Konstanty,
Stanisław Dołęga,
Jan Wiedeński,
Anna Płodzień,
Stanisław Borkowski,
Stanisław Niedziółka,
Józef Pyrko,
Zygmunt Smyk,
Roman Krasuski¹⁷⁰

W tejże kadencji na czele GRN Gołaszyn stał Jan Wiedeński, sekretarzem GRN był Zygmunt Smyk.¹⁷¹

Kadencja 1958-1961

W latach 1958-1961 w skład GRN Gołaszyn wchodził następujący radni:

¹⁶⁶ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, rok 1958, nr 4, poz. 24.

¹⁶⁷ APL, PWRN Lublin, sygn. 1782, k. 133.

¹⁶⁸ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, rok 1959, nr 9, poz. 63.

¹⁶⁹ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, rok 1954, nr 15, poz. 64.

¹⁷⁰ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, rok 1955, nr 1, poz. 51.

¹⁷¹ APS, PGRN Gołaszyn, sygn. 8, b.p.

Roman Krasuski,
Stanisław Wierzejski,
Wacław Goławski,
Edward Skrzyszowski,
Mieczysław Piszcz,
Józef Goławski,
Jan Cegielko,
Czesław Mądry,
Piotr Gostchorski,
Zygmunt Smyk,
Jan Wideński,
Stanisław Chudzik,
Julian Konstanty,
Józef Pyrka,
Stanisław Chruściel.¹⁷²

W skład władz gromadzkich wchodził (kadencja 1958-1961):

Przewodniczący GRN	Jan Wideński
Członkowie prezydium	Jan Cegielko Józef Goławski Piotr Gostchorski ¹⁷³

Obraz gromady w 1960 roku przedstawia poniższa ankieta:

Gromada ¹⁷⁴	Gołaszyn
Ilość sołectw	3
Obszar gromady	1 816
Maszyny i urządzenia rolnicze	4 traktory uspołecznione, 1 agregat omłotowy, 5 silników, 5 żniwiarek (w tym 1 uspołeczniona)
Elektryfikacja	191 zelektryfikowanych, pozostało 253 gospodarstw
Szkoły	7 klasowa szkoła w Gołaszynie w budynku prywatnym
Świetlice	Brak
Biblioteki	Brak
Ośrodki zdrowia	Brak
Kina	Brak
Apteki	Brak
Sklepy	1 sklep w Gołaszynie

¹⁷² Dziennik Urzędowy WRN Lublin, rok 1958, nr 4, poz. 24.

¹⁷³ APL, PWRN Lublin, sygn. 1782, k. 133.

¹⁷⁴ APL, Akta WRN Lublin, Wydział Organizacyjno-Prawny, sygn. 1782, k. 127 i następne

Mleczarnie	1 zlewnia w Gołaszynie
Młyny	1 prywatny w Gołaszynie
Tartaki	Brak
Remizy strażackie	Brak
Produkcja materiałów budowlanych	Brak
Drogi	5 km dróg twardych
Studnie	165
Rzemieślnicy	1 kowal, 2 stolarzy, murarzy brak, 5 cieśli
Budownictwo	13 domów w latach 1958-1959 w tym 10 drewnianych, wszystkie z ogniotrwałymi dachami
GS	GS Łuków
Posterunek MO	Łuków
USC	Łuków
Urząd Pocztowy	Łuków
Spółdzielnie produkcyjne	Brak
PGR	Centralna Szkołka Zadrzewienia w Ławkach
Potrzeby w zakresie budowy szkół	Budowa szkoły w Gołaszynie
Rozwój sieci handlowej	2 sklepy w Ławkach i Wólce Świątkowskiej
Zaopatrzenia w materiały budowlane	Zaopatrzenie jest dotychczas niedostateczne,
Budowa dróg	Budowa dróg w Wólce Świątkowskiej i Ławkach
Zabezpieczenie przeciwpożarowe	Budowa remizy w Gołaszynie
Kultura	Budowa świetlicy
Plan inwestycyjny na lata 1960-1965	Budowa szkoły w Gołaszynie, budowa remizy strażackiej, budowa dróg
Obsada personalna	Przewodniczący GRN - Jan Wideński (62 lata) Sekretarz gromadzki - Zygmunt Smyk (36 lat) Referenci w biurze gromadzkim: Piotr Goschowski
Sołtysi	Gołaszyn - Edward Zdanikowski ¹⁷⁵ , Ławki - Franciszek Koper (<i>wykonuje swoje obowiązki dosyć dobrze</i>) Wólka Świątkowska – Aleksander Śledź (<i>potrzebuje więcej kontroli ze strony GRN</i>)
Czyny społeczne	1 komitet chce pomóc przy budowie szkoły, remizy oraz przy budowie dróg
Kółka rolnicze	1 kółko w Gołaszynie, 27 rolników
Zaopatrzenie ludności	Ludność nie była całkowicie zaopatrzona w

¹⁷⁵ W aktach pojawia się dwojaki zapis: Zdanikowski lub Zdańkowski (przyp. autora)

	materiały budowlane jak: cegła, cement, eternit
--	---

Kadencja 1961-1965

W maju 1961 roku wybrano ostatni skład GRN Gołaszyn. W skład Gromadzkiej Rady Narodowej wchodził:

Stanisław Wiejak,
Władysław Kazana,
Edward Zdankowski,
Roman Krasuski,
Stanisław Wysokiński,
Antoni Goławski,
Michalina Goławska,
Piotr Gonschorski
Kazimierz Wiejak,
Antoni Zachoszcz,
Jan Wideński,
Władysław Kopeć,
Marian Golba,
Leokadia Mądra,
Franciszek Koper.¹⁷⁶

Z końcem 1961 roku gromada Gołaszyn została zniesiona. Uchwała WRN w Lublinie głosiła: *znosi się gromadę Gołaszyn i włącza się wsie Gołaszyn i Wólka Świątkowska do gromady Łuków, wieś Ławki do gromady Grzędówka.*¹⁷⁷ Radni zasiadający w GRN Gołaszyn stali się radnymi w nowych gromadach.

GROMADA GOŁĄBKI

W 1955 roku rozpoczęła funkcjonowanie gromada Gołębki. Uchwała WRN głosiła: *Tworzy się gromadę Gołębki z siedzibą Gromadzkiej Rady Narodowej w Gołębkach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi dotychczasowe gromady: Gołębki, Rzymy-Rzymki, Rzymy-Las, Dminin z gminy Gołębki oraz gromada Jadwisin z gminy Łuków.*¹⁷⁸

Akta gromady Gołębki nie zachowały się. W Dzienniku Urzędowym WRN w Lublinie zachowały się wykazy radnych z tej gromady. W kadencji 1955-1958 byli to:

Stanisław Grodzicki,
Tadeusz Szymczak,

¹⁷⁶ Dziennik Urzędowy WRN rok 1961, nr 7, poz. 53.

¹⁷⁷ Dziennik Urzędowy WRN., rok 1961, nr 11, poz. 84.

¹⁷⁸ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, rok 1954, nr 15, poz. 64.

Wacława Puszerkiewicz,
 Czesław Duda,
 Zofia Chromiak,
 Franciszek Cygan,
 Zofia Dziedzic,
 Jan Bancercz,
 Stanisław Rozwadowski,
 Witalis Jopek,
 Salomea Szczygielska,
 Marian Rzymowski¹⁷⁹.

W lutym 1958 roku miały miejsce kolejne wybory do rad narodowych. Wybrano wtedy następujących radnych:

Franciszek Cygan,
 Tadeusz Szymczak,
 Mieczysław Grochowski,
 Zofia Chromiak,
 Bolesław Zarzycki,
 Roman Milewski,
 Bolesław Bojanek,
 Jan Uziębło,
 Marian Rzymowski,
 Witalis Jopek,
 Stanisław Rozwadowski,
 Szczepan Rozwadowski,
 Józef Szczygielski,
 Konstanty Woroszyło,
 Kazimierz Grochowski¹⁸⁰

W skład władz weszli:

Przewodniczący GRN	Roman Milewski
Członek prezydium	Stanisław Rozwadowski
Członek prezydium	Zofia Chromiak
	Bolesław Zarzycki ¹⁸¹

Gromadzka Rada Narodowa w Gołąbkach w opinii władz powiatowych nie rokowała dobrze na przyszłość. W związku z tym zdecydowano o likwidacji tejże gromady. Gromada została zlikwidowana z końcem 1959 roku. Obszar gromady został podzielony między sąsiednie gromady. Wieś Jadwisin włączono do gromady Domaszewnica. Wieś Dminin

¹⁷⁹ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, rok 1955, nr 1, poz. 52.

¹⁸⁰ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, rok 1958, nr 4, poz. 24.

¹⁸¹ APL, PWRN Lublin, sygn. 1782, k. 133.

włączono do gromady Ulan (w kilka miesięcy później Dminin przeniesiono do gromady Aleksandrów). Wsie Gołąbki, Rzymy-Rzymki i Rzymy-Las włączono do nowoutworzonej gromady Aleksandrów.¹⁸²

GROMADA GRĘZÓWKA

W 1955 roku utworzono także gromadę Gręzówka. Uchwała WRN głosiła: *Tworzy się gromadę Gręzówka z siedzibą Gromadzkiej Rady Narodowej w Gręzówce; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Gręzówka, Gręzówka Kolonia, Klimki i Biardy z gminy Dąbie.*¹⁸³ Akta gromady Gręzówka zachowały się w niewielkim zakresie. W pełni zachowane akta dotyczą tylko roku 1972 – ostatniego roku działalności gromady.

W kadencji 1955-1958 w GRN Gręzówka zasiadali:

Wacław Chachaj,
Kazimierz Stolarczyk,
Stanisław Mąka,
Jan Rybka,
Jan Bednarczyk,
Henryk Król,
Piotr Kaczoń,
Maria Olek,
Franciszek Kawalek,
Kazimierz Augustyniak,
Bolesław Lemieszek,
Wacław Moskwiak,
Jan Kurek.¹⁸⁴

W kadencji 1958-1961 w GRN zasiadali:

Stanisław Durka,
Józef Kopeć,
Stefan Konstanty,
Władysław Jurkowski,
Helena Durka,
Jan Czubaszek,
Władysław Cegiełko,
Józef Kozłowski,
Hieronim Szczygieł,
Stanisław Mróz,

---

¹⁸² Dziennik Urzędowy WRN Lublin, 1959, nr 9, poz. 63.

¹⁸³ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, rok 1954, nr 15, poz. 64.

¹⁸⁴ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, rok 1955, nr 1, poz. 52.

Józef Kozłowski,
 Jan Bednarczyk,
 Olga Bykow,
 Bronisław Kargol,
 Stanisław Mąka,
 Henryk Król.¹⁸⁵

We władzach tej kadencji zasiadali:

Przewodniczący GRN	Hieronim Szczygieł
Członkowie prezydium	Józef Kozłowski Stanisław Durka Helena Durka ¹⁸⁶

Obszar gromady Gręźówka powiększał się. Z początkiem 1960 roku w skład tej gromady włączono wieś Krynka (ze zlikwidowanej gromady Krynka).¹⁸⁷

Stan gospodarczy gromady przedstawia poniższa ankieta (stan na 1 stycznia 1960 roku)

Gromada ¹⁸⁸	Gręźówka
Ilość sołectw	5
Obszar gromady	7 696 ha
Maszyny i urządzenia rolnicze	6 młocarni w tym 5 kieratowych
Elektryfikacja	240 zelektryfikowanych zagród, do elektryfikacji 410
Szkoły	Szkoła Podstawowa 5-klasowa w Biardach i szkoły 7-klasowe w Gręźówce i Krynca
Świetlice	Brak
Biblioteki	1 gromadzka i 4 punkty biblioteczne
Ośrodki zdrowia	Punkt felcherski w Gręźówce
Kina	1 stałe w Krynca oraz 1 objazdowe
Apteki	Nie ma
Sklepy	Sklep żelazny w Gręźówce i Krynca sklepy mieszane w Gręźówce, Biardach i Krynca Sklep tekstylny w Gręźówce, 1 kiosk, 1 bar w Gręźówce, 1 kiosk Ruchu w Gręźówce i 1 kiosk w Krynca
Mleczarnie	3 zlewnie w Gręźówce, Biardach i Krynca
Młyny	Prywatny w Gręźówce
Tartaki	Brak

¹⁸⁵ Dziennik Urzędowy WRN w Lublinie, rok 1958, nr 4, poz. 24.

¹⁸⁶ APL, PWRN Lublin, sygn. 1782, k. 133.

¹⁸⁷ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, rok 1959, nr 9, poz. 63.

¹⁸⁸ APL, Akta WRN Lublin, Wydział Organizacyjno-Prawny, sygn. 1782, k. 221 i następne

Remizy strażackie	2 remizy: Krynka i Biardy, 2 motopompy i 1 wóz gumowy i częściowy sprzęt przeciwpożarowy
Produkcja materiałów budowlanych	Brak
Drogi	12 km dróg bitych oraz drogi polne.
Studnie	326
Rzemieślnicy	4 kowali, 3 stolarzy, 1 murarz, 6 cieśli
Budownictwo	W latach 1958-1959 zbudowano 17 domów, wszystkie drewniane, w tym 15 ma dachy ogniotrwałe.
GS	GS Grzędówka
Posterunek MO	Obsługuje MO Łuków
USC	Tak, w Grzędówce.
Urząd Pocztowy	2 urzędy; w Grzędówce i Krynke
Spółdzielnie produkcyjne	Brak
PGR	Brak
Potrzeby w zakresie budowy szkół	Potrzeba budowy szkoły w Grzędówce, ponieważ są cztery sale lekcyjne na 7 oddziałów
Rozwój sieci handlowej	Potrzeba budowy domu towarowego, ponieważ sklepy mieszczą się w domach prywatnych.
Zaopatrzenia w materiały budowlane	Zaopatrzenie jest dotychczas niedostateczne,
Budowa dróg	Remonty dróg lokalnych na odcinku 5 km
Zabezpieczenie przeciwpożarowe	Budowa dwóch remiz w Grzędówce i Biardach
Kultura	Budowa świetlicy w Grzędówce
Plan inwestycyjny na lata 1960-1965	Budowa świetlicy z remizą w Grzędówce, rozbudowa punktu felczerskiego na ośrodek zdrowia, rozbudowa szkoły w Grzędówce i dokończenie budowy szkoły w Krynke. Budowa remizy w Biardach,
Obsada personalna	Przewodniczący GRN – Hieronim Szczygieł Sekretarz gromadzki - Henryk Król Referenci w biurze gromadzkim: Józef Kopeć, Teresa Bednarczyk i Józef Kozłowski
Sołtysi	Grzędówka - Józef Grzyb (<i>sumienny, dużo uwagi poświęca w realizacji należności wobec Państwa</i>) Biardy - Bolesław Dołęga (<i>do czynów społecznych nie przywiązuje żadnej uwagi, w obowiązkach wobec Państwa nie zalega</i>)

	Klimki - Stanisław Gołąb (<i>jest dobrym sołtysem</i>) Grzędówka Kolonia - Piotr Kaczoch (<i>ze swej pracy stara się wywiązywać, lecz ma teren rozrzucony i płatników opieszających, sam zalega 408 zł</i>) Krynka - Józef Markowski (<i>mało jeszcze znany, ponieważ przybył z terenu innej gromady</i>)
Czyny społeczne	1 Komitet przy GRN zamierza wysadzić drogę drzewkami liściastymi na długości 2 km, pomoc w budowie remizy oraz naprawa dróg lokalnych
Kółka rolnicze	2 kółka, w tym 36 rolników zrzeszonych
Zaopatrzenie ludności	Niedostateczne

W maju 1961 roku w wyborach do rad narodowych wybrano następujące osoby:

Hieronim Szczygieł,
 Stanisław Durka,
 Helena Durka,
 Józef Rybka,
 Maria Olek,
 Bolesław Mazur,
 Antoni Dołęgowski,
 Genowefa Michalak,
 Stanisław Kawalek,
 Józef Kozłowski, syn Aleksandra,
 Stanisław Borek,
 Stanisław Mąka, syn Jana,
 Jan Grzebisz,
 Olga Bykow,
 Bronisław Kargol,
 Henryk Król,
 Kazimierz Augustyniak,
 Józef Markowski,
 Kazimierz Piasecki,
 Kozłowski-Durka Stanisław,
 Bronisław Lechel,
 Feliks Durka,
 Eugeniusz Durka,
 Eugeniusz Dylak,
 Stanisław Markowski,

Bronisław Szczygieł,
Władysław Kędziora, syn Aleksandra.¹⁸⁹

W czasie tej kadencji obszar gromady powiększył się o wieś Ławki ze zlikwidowanej gromady Gołaszyn (od 1 stycznia 1962).¹⁹⁰

W latach 1965-1969 w skład GRN Grzędówka wchodził:

Stanisław Durka,
Hieronim Szczygieł,
Helena Durka,
Bolesław Mazur,
Genowefa Michalak,
Stanisław Kozłowski,
Józef Rybka, syn Jana,
Eugeniusz Moskwiak,
Józef Kozłowski, syn Aleksandra,
Eugeniusz Królak,
Jan Grzebisz,
Stanisław Mąka, syn Jana,
Antoni Zachoszcz,
Marian Wróbel,
Eugeniusz Dołęga,
Bronisław Kargol,
Halina Kaczor,
Kozłowski-Durka Stanisław,
Jerzy Durka,
Kazimierz Piasecki,
Ryszard Marian Pyrko,
Józef Markowski,
Bronisław Szczygieł,
Czesław Maciejuk,
Elżbieta Durka,
Stanisław Przeździak, syn Stanisława,
Maria Walczak.¹⁹¹

Kadencja 1969-1973

W dniu 1 czerwca 1969 roku wybrano następujący skład GRN:

Hieronim Szczygieł,
Stanisław Durka,

---

¹⁸⁹ Dziennik Urzędowy WRN 1961, nr 7, poz. 53.

¹⁹⁰ Dziennik Urzędowy WRN 1961, nr 11, poz. 84.

¹⁹¹ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, 1965, nr 17, poz. 83.

Halina Stępniewska,
Henryk Cabaj,
Genowefa Michalak,
Stanisław Kozłowski,
Władysław Bojanek,
Wacław Bednarczyk, syn Edwarda,
Józef Kozłowski, syn Aleksandra,
Eugeniusz Królak,
Jan Grzebisz,
Marian Kędziora,
Wacław Chołost,
Marian Wróbel,
Bronisław Kargol,
Władysław Przeździak, syn Jana,
Antoni Eugeniusz Dołęga,
Stanisław Durka-Kozłowski,
Tadeusz Durka,
Kazimierz Piasecki,
Ryszard Pyrko,
Zofia Dylak,
Bronisław Szczygieł,
Witold Rychlik,
Stanisław Tomaszewicz, syn Stanisława,
Jadwiga Szczygieł, córka Józefa.¹⁹²

Według zachowanych akt GRN Gręźówka w prezydium w kadencji 1969-1972 zasiadali: Hieronim Szczygieł, jako przewodniczący. Członkowie prezydium: Marian Kędziora oraz Józef Kozłowski. Sekretarzem gromadzkim był Wiktor Łukasik. W końcu 1972 roku w skład prezydium wchodził też Stanisław Durka. Na czele USC stała Teresa Sawicka, jednak od dnia 24 października 1972 zastąpił ją Wiktor Łukasik.¹⁹³ Zootechnikiem gromady była Halina Krakowska, agronomem Maria Rychta. W Ławkach sołtysiem był Julian Konstany, w Klimkach Stanisław Gołąb. Prezesem kółka rolniczego w Gręźówce - Józef Kozłowski.¹⁹⁴

W 1972 roku podsumowano działalność rad narodowych ostatniej kadencji. Brano pod uwagę postulaty ludności z 1969 roku. W sprawozdaniu napisano, że nie udało się wyprostować drogi w Biardach z powodów biurokratycznych. W toku była sprawa budowy drogi Biardy - Gręźówka. Wnioski wsi Gręźówka, Klimki i Ławki w sprawie budowy dróg utwardzonych wysłano do władz powiatowych i utknęły w tamtejszych referatach. Nie udało się sprowadzić dentysty do punktu felczerskiego na terenie gromady. Zrealizowano natomiast wykonać oświetlenie uliczne dla wsi Krynka-Zadwórze. W toku była sprawa remontu drogi we wsi Krynka. Udało się zrealizować postulat budowy mostu na drodze Krynka - Łuków.

---

¹⁹² Dziennik Urzędowy WRN Lublin, nr 11, poz. 129.

¹⁹³ APS, PGR Gręźówka, sygn. 2, k. 145.

¹⁹⁴ Tamże, k. 29.

Postulat ludności założenia telefonu we wsi Ławki przedstawiono także władzom powiatowym, bez efektu. Wybudowano świetlicę we wsi Ławki. Postulaty z Grzędzówki i Biard w sprawie zawyżonej klasyfikacji gruntów został przedstawiony władzom powiatowym.¹⁹⁵

GROMADA KRYNKA

W latach 1955-1959 funkcjonowała gromada Krynka. Uchwała WRN głosiła: *tworzy się gromadę Krynka z siedzibą Gromadzkiej Rady Narodowej w Krynke; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Krynka, Smolanka i Role z gminy Celiny.*¹⁹⁶

W skład GRN kadencji 1955-1958 wchodził:

Stanisław Durka,
Jan Bartosiewicz,
Józef Nurzyński,
Stefan Szczygieł,
Bronisław Lechel,
Józef Niedziółka,
Ludwik Wysokiński,
Józef Robak,
Feliks Durka,
Paweł Mańkowski,
Aniela Jarkowska,
Aleksander Kobajczyk,
Stanisław Nierojewski,
Antoni Dołęga,
Stefan Nurzyński,
Barbara Pietraszek,
Aleksander Nurzyński,
Teresa Kurek.¹⁹⁷

W 1958 roku wybrano nowych radnych na kadencję 1958-1961:

Stefan Szczygieł,
Józef Niedziółka,
Jan Bartosiewicz,
Bronisław Lechel,
Stanisław Durka,
Władysław Przeździak,

---

¹⁹⁵ APS, PGRN Grzędzówka, sygn.2, k. 1-3.

¹⁹⁶ Dziennik Urzędowy WRN w Lublinie, rok 1954, nr 15, poz. 64.

¹⁹⁷ Dziennik Urzędowy WRN 1955, nr 1, poz. 51.

Feliks Durka,
 Józef Markowski,
 Stanisław Kowalczyk,
 Kazimierz Piasecki,
 Antoni Dołęga,
 Stanisław Nierojewski,
 Józef Konieczny,
 Zygmunt Wasilewski,
 Stanisław Pietruszewski.¹⁹⁸

Wybrano do władz następujące osoby:

Przewodniczący GRN	Józef Niedziółka- rolnik
Członkowie prezydium	Bronisław Lechel- nauczyciel Jan Bartosiewicz- listonosz Stanisław Nierojewski- rolnik ¹⁹⁹

Gromada Krynka została zlikwidowana z końcem 1959 roku. Obszar gromady został podzielony między sąsiednie gromady. Wieś Krynka została włączona do gromady Grzędówka. Smolanka została przeniesiona do gromady Radomyśl w powiecie siedleckim (województwo warszawskie).²⁰⁰

GROMADA ŁAZY

Z początkiem 1955 roku rozpoczęła działalność gromada Łazy. Uchwała WRN w Lublinie głosiła: *tworzy się gromadę Łazy z siedzibą Gromadzkiej Rady Narodowej w Łazach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Łazy, Aleksandrów, Turze Rogi i Jeziory z gminy Gołębki.*

W latach 1955-1958 w skład GRN wchodził:

Janina Turska,
 Pelagia Kurowska,
 Tadeusz Siemionek,
 Marian Turski, syn Władysława,
 Wiktor Szaniawski syn Antoniego,
 Stanisław Burzyński ,
 Czesław Kowalski,
 Mieczysław Wąsiewicz,
 Lucjan Bajura,
 Klemens Niewęglowski,

¹⁹⁸ Dziennik Urzędowy WRN 1958, nr 4, poz. 24.

¹⁹⁹ APL, PWRN Lublin, sygn. 1782, k. 133.

²⁰⁰ Dziennik Urzędowy WRN Lublin 1959, nr 9, poz. 63. W aktach WRN brak jest danych na temat wsi Role.

Teresa Próchniewicz
Feliks Tomaszewski,
Piotr Wysokiński,
Jan Fornal,
Seweryn Szymański²⁰¹

Drugie wybory do rad narodowych odbyły się w lutym 1958 roku. W skład GRN weszli:

Izabela Gębicka,
Lucjan Bajura,
Adam Zielonka,
Jan Świerczewski,
Klemens Niewęglowski,
Piotr Wysokiński,
Józef Folusz,
Jan Fornal,
Wiktor Szaniawski,
Edward Jezierski,
Tadeusz Siemionek,
Stanisław Burzyński,
Nikodem Jankowski,
Tadeusz Piotrowski,
Witold Wysokiński,
Czesław Kowalski.²⁰²

Przewodniczący GRN	Stanisław Burzyński- rolnik
Członkowie prezydium	Edward Jezierski- rolnik Czesław Kowalski- rolnik Klemens Niewęglowski- rolnik ²⁰³

Gromada Łazy została zlikwidowana z końcem 1959 roku. Władze powiatowe podjęły decyzję o utworzeniu gromady Aleksandrów z siedzibą w Aleksandrowie, która wchodziła w skład gromady Łazy. Cały obszar gromady Łazy stał się częścią gromady Aleksandrów.²⁰⁴

²⁰¹ Dziennik Urzędowy WRN 1955, nr 1, poz. 52.

²⁰² Dziennik Urzędowy WRN 1958, nr 4, poz. 24.

²⁰³ APL, PWRN Lublin, sygn. 1782, k. 133.

²⁰⁴ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, 1959, nr 9, poz. 63.

GROMADA RYŻKI

Gromada Ryżki rozpoczęła działalność z początkiem 1955 roku. Odpowiednia uchwała WRN w Lublinie głosiła: *tworzy się gromadę Ryżki z siedzibą Gromadzkiej Rady Narodowej w Ryżkach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Ryżki, Czerśl, Świdry i Sieńciaszka II z gminy Łuków.*²⁰⁵

Pierwszych radnych gromadzkich wybrano w grudniu 1954 roku. W skład GRN kadencji 1955-1958 weszli:

Wacław Cegielko,
Władysław Kiciński,
Henryka Sosińska,
Jan Dybciak,
Michał Szczeńniak,
Krystyna Paryszek,
Stanisław Suchodolski,
Józef Osiak,
Bronisława Osiak,
Julian Kryczka,
Antoni Cisiak,
Julian Murawski,
Antoni Zabłocki,
Stanisław Małaszewski,
Czesław Nurzyński,
Stefania Nurzyńska,
Bolesław Świdorski,
Pelagia Kowalska²⁰⁶

W czasie wyborów do rad narodowych w lutym 1958 roku wybrano radnych:

Wacław Cegielko,
Jan Dybciak,
Mieczysława Parzyszek,
Wacław Cichosz,
Stanisław Malon,
Kazimierz Paryszek,
Antoni Niewęłowski,
Stanisław Kopeć,
Marian Sosnowski,
Bronisław Bleowski,
Wacław Jastrzębski,

---

²⁰⁵ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, rok 1954, nr 15, poz. 64.

²⁰⁶ Dziennik Urzędowy WRN Lublin rok 1955, nr 1, poz. 52.

Mieczysław Wdlejewski,
 Aleksander Niewęglowski,
 Stanisław Polkowski,
 Stanisław Małarzewski,
 Waclaw Kozuchowski,
 Kazimiera Zabłocka,
 Czesław Nurzyński,
 Waclaw Szczygielski,
 Paweł Tchórzewski.²⁰⁷

We władzach zasiadali:

Przewodniczący GRN	Waclaw Cegiełko- rolnik
Członkowie prezydium	Stanisław Kopeć – referent Marian Sosnowski- rolnik Kazimiera Zabłocka- nauczycielka ²⁰⁸

Od początku 1960 roku gromada Ryżki powiększyła się o obszar wsi: Kierzków, Szczygły Dolne²⁰⁹ i kolonię Kierzków ze zlikwidowanej gromady Sarnów.²¹⁰

Stan gospodarczy gromady Ryżki na dzień 1 stycznia 1960 roku przedstawia poniższa ankieta Wojewódzkiej Rady Narodowej.

Gromada²¹¹	Ryżki
Ilość sołectw	7
Obszar gromady	4414 ha
Maszyny i urządzenia rolnicze	12 młocarni oraz 82 kieratowe, 17 silników spalinowych oraz 32 żniwiarki
Elektryfikacja	248 zagród, pozostało 73
Szkoły	7-klasowa szkoła w Świdrach w czterech budynkach prywatnych, 7-klasowa szkoła w Czerśli we własnym budynku, 5-klasowa szkoła w Sięciaszce II w budynku własnym
Świetlice	Brak
Biblioteki	Punkt biblioteczny w Czerśli
Ośrodki zdrowia	Brak
Kina	Objazdowe w Czerśli, raz w miesiącu
Apteki	Brak
Sklepy	Sklepy w Ryżkach i <i>Sięciaszce II</i> , punkty sprzedaży w Szczygłach Górnych i Szczygłach Dolnych.

²⁰⁷ Dziennik Urzędowy WRN Lublin 1958, nr 4, poz. 24.

²⁰⁸ APL, PWRN Lublin, sygn. 1782, k. 133.

²⁰⁹ Zapewne również Szczygły Górne, które wchodziły wcześniej w skład gromady Sarnów.

²¹⁰ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, 1959, nr 9, poz. 63.

²¹¹ APL, Akta WRN Lublin, Wydział Organizacyjno-Prawny, sygn. 1782, k. 487 i następne

Mleczarnie	Zlewnie mleka
Młyny	Brak
Tartaki	Brak
Remizy strażackie	W Świdrach remiza z motopompą, to samo w Szczygłach Górnych i <i>Sieńciaszce II</i> .
Produkcja materiałów budowlanych	Brak
Drogi	Do siedziby powiatu droga z tłucznia 7 km
Studnie	243
Rzemieślnicy	9 kowali, 5 stolarzy, murarzy brak, 2 cieśli
Budownictwo	W latach 1958-1959 zbudowano 22 domy, w tym 7 z cegły. Wśród nich 12 ma dachy ogniotrwałe.
GS	GS Łuków
Posterunek MO	Łuków
USC	Łuków
Urząd Pocztowy	Łuków
Spółdzielnie produkcyjne	Brak
PGR	Brak
Potrzeby w zakresie budowy szkół	Budowa szkoły w Świdrach.
Rozwój sieci handlowej	Potrzebny sklep w Czerśli.
Zaopatrzenia w materiały budowlane	Cegły palonej 500 tysięcy sztuk, wapna 100 ton rocznie.
Budowa dróg	Utwardzenie nawierzchni wszystkich dróg
Zabezpieczenie przeciwpożarowe	Zorganizowanie OSP w Czerśli, Ryżkach i Kierzkowie
Kultura	Uruchomienie punktów bibliotecznych
Plan inwestycyjny na lata 1960-1965	Budowa szkoły w Świdrach
Obsada personalna	Przewodniczący GRN Antoni Niewęgłowski (55 lat) Sekretarz gromadzki Stanisław Gomoła (35 lat) Referenci w biurze gromadzkim: Stanisław Kopec, Mieczysław Przeździak
Sołtysi	Czerśl - Mieczysław Bleowski, Ryżki - Antoni Cisiak, Świdry - Władysław Nurzyński (<i>zachęcał ludność do prac związanych z budową szkoły</i>) ²¹²
Czyny społeczne	Komitet budowy szkoły w Świdrach
Kółka rolnicze	4 kółka, <i>Sieńciaszka</i> , Świdry, Ryżki i Szczygły Dolne (75 rolników)

²¹² Nie wymieniono nazwisk pozostałych sołtysów

W 1961 roku w skład Gromadzkiej Rady Narodowej weszli (kadencja 1961-1965):

Kazimierz Niedziółka,
Leokadia Baniak,
Mieczysław Przeździak,
Stanisław Malon,
Kazimierz Wielgosz,
Stanisław Kopeć,
Józef Wójcik,
Stanisław Matacz,
Józef Pawlik,
Stanisław Gomoła,
Marta Kulicka,
Helena Izdebska,
Marian Sosnowski,
Wacław Jastrzębski,
Bronisław Bleowski,
Jan Pietryka,
Henryk Szczygielski,
Piotr Sosnowski,
Władysław Guzek,
Piotr Cegiełka,
Wacław Kozuchowski,
Kazimierz Zabłocki,
Piotr Rozwadowski,
Antoni Świdorski syn Władysława,
Emil Szczygielski,
Stanisław Polkowski.²¹³

Gromada Ryżki jeszcze w 1961 roku zmieniła nazwę i kształt terytorialny. Została przemianowana na gromadę Łuków z siedzibą w Łukowie. Nowa gromada Łuków została też znacznie powiększona. W jej skład weszły tereny rozwiązanej gromady Sieńciaszka. Nowa gromada Łuków rozpoczęła działalność od 1 stycznia 1962 roku.

---

²¹³ Dziennik Urzędowy WRN 1961, nr 7, poz. 53.

GROMADA SIEŃCIASZKA²¹⁴

Od 1955 roku działała gromada Sięciaszka. Uchwała WRN w Lublinie głosiła: *Tworzy się gromadę Sięciaszka z siedzibą Gromadzkiej Rady Narodowej w Sieńciaszce; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Sięciaszka I i Zalesie z gminy Łuków.*²¹⁵

W grudniu 1954 roku wybrano w skład GRN Sięciaszka następujące osoby (kadencja 1955-1958):

Franciszek Barej,
Jan Rosa,
Bronisław Malon,
Jarosława Kita,
Stanisław Prusak,
Franciszek Michalak,
Jan Zalewski,
Lucjan Domański,
Bolesław Sadło,
Bolesław Piskorek,
Eustachiusz Osiecki²¹⁶

Kadencja 1958-1961

W lutym 1958 roku wybrano kolejny skład Gromadzkiej Rady Narodowej. Radnymi zostali:

Wacław Świder,
Stanisław Prusak,
Bolesław Smyk,
Krystyna Dobrzańska,
Bronisław Malon,
Edward Piotrowski,
Henryk Grzywacz,
Franciszek Michalak,
Józef Wąsiewicz,
Eustachiusz Osiecki,
Teodor Siemionek,
Jan Rosa,
Henryk Konieczny,

---

²¹⁴ Pod taką właśnie nazwą występowała gromada.

²¹⁵ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, rok 1954, nr 15, poz. 64.

²¹⁶ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, rok 1955., nr 1, poz. 52.

Seweryn Pożarowski,
Edward Karwowski.²¹⁷

Od początku 1960 roku w skład gromady *Sieńczaszka* weszły także obszary zlikwidowanej gromady Dąbie (Dąbie, Żdżary i Jagodne).²¹⁸

W kadencji 1958-1961 Gromadzkiej Radzie Narodowej w *Sieńczaszce* przewodniczył Stanisław Prusak. Sekretarzem gromadzkim był ówczasie Jan Rosa.²¹⁹

Wiosną 1961 roku podsumowano działalność kadencji 1958-1961. Władze gromadzkie otrzymały z powiatu gotowy wzór podsumowania, w którym, między innymi, można było przeczytać: *w wyniku nowej polityki rolnej (...) chłop poczuł się pełnoprawnym producentem na swoim gospodarstwie*". (...) *Do niedociągnięć trzeba zaliczyć również zbyt powolne załatwianie wniosków przez Prezydium GRN, co wyrabiało przeświadczenie o bezcelowości pracy w komisjach*".²²⁰ Dokument miał puste pola w które należało wstawić odpowiednie zdania dotyczące danej gromady (osiągnięcia lub porażki). W dziale dotyczącym szkolnictwa napisano o *szczególnych osiągnięciach socjalistycznych szkół*, miejscowe władze gromadzkie dopisały, że wybudowano nowe szkoły w *Sieńczaszce* i Zalesiu. W Żdżarach zbudowano mieszkania dla nauczycieli. Uruchomiono także świetlice wiejskie w Dąbiu, Żdżarach i Zalesiu.²²¹ W dziale dotyczącym zdrowia wpisano, że brak było szczepień dla ludności. W dziedzinie komunikacji udało się zbudować 1 km bruku w Dąbiu.

Stan gospodarczy gromady *Sieńczaszka* z 1960 roku przedstawia poniższa ankieta:

GROMADA	<i>SIEŃCIASZKA I</i>
Ilość sołectw	4
Obszar gromady	6 625 ha
Maszyny i urządzenia rolnicze	7 młocarni, 44 żniwiarki i kosiarki (wszystkie maszyny prywatne)
Elektryfikacja	Brak
Szkoły	Żdżary – szkoła 4-klasowa (budynek murowany), Dąbie - szkoła 7-klasowa, <i>Sieńczaszka I</i> szkoła 7-klasowa (w pięciu budynkach prywatnych), Zalesie szkoła 5-klasowa w dwóch lokalach prywatnych
Świetlice	Brak
Biblioteki	W Dąbiu
Ośrodki zdrowia	Brak
Kina	Brak
Apteki	Brak
Sklepy	Sklep w Dąbiu, Żdżarach, <i>Sieńczaszce I</i> , Zalesiu
Mleczarnie	Zlewnie mleka w <i>Sieńczaszce</i> i Dąbiu

²¹⁷ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, rok 1958, nr 4, poz. 24.

²¹⁸ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, rok 1959, nr 9, poz. 63.

²¹⁹ APS, PGRN *Sieńczaszka*, sygn. 18, k. 1.

²²⁰ Tamże, k. 4.

²²¹ Tamże.

Młyny	Brak
Tartaki	Brak
Remizy strażackie	W Dąbiu remiza wyposażona w sikawkę motorową oraz wóz ogumowany.
Produkcja materiałów budowlanych	Brak
Drogi	6 km drogi bitej IV klasy
Studnie	358 studni
Rzemieślnicy	7 kowali, 1 stolarz, 2 murarzy i 5 cieśli
Budownictwo	W latach 1958-1959 zbudowano 23 domy w tym 2 z cegły. 11 domów ma dachy ogniotrwałe
GS	GS Łuków
Posterunek MO	Łuków
USC	Łuków
Urząd Pocztowy	Dąbie
Spółdzielnie produkcyjne	Brak
PGR	Brak
Potrzeby w zakresie budowy szkół	Potrzebna szkoła w <i>Sieńciaszce I</i>
Rozwój sieci handlowej	Potrzeba budowy sklepu w <i>Sieńciaszce</i>
Zaopatrzenia w materiały budowlane	Zaopatrzenie jest dotychczas niedostateczne,
Budowa dróg	Brak kamienia brukowego
Zabezpieczenie przeciwpożarowe	Brak materiałów ogniotrwałych
Kultura	Brak pomieszczeń na świetlicę
Plan inwestycyjny na lata 1960-1965	Budowa szkoły w <i>Sieńciaszce I</i> , dokończenie melioracji, budowa domu pod GRN w <i>Sieńciaszce I</i> , wykończenie szkoły w <i>Żdżarach</i> ²²²
Obsada personalna	Przewodniczący GRN Stanisław Prusak, Sekretarz gromadzki Jan Rola Referenci w biurze gromadzkim: Jadwiga Lesiowicz, Stanisław Czubaszek
Sołtysi	Zalesie - Aleksander Michalak, Sieńciaszka I - Bolesław Smyk, Dąbie - Stanisław Mirek, Żdżary - Henryk Mularczyk,
Czyny społeczne	Dwa komitety czynów społecznych, jeden do budowy szkoły, drugi do budowy dróg,
Kółka rolnicze	3 kółka w Zalesiu, <i>Sieńciaszce I</i> i Dąbiu
Zaopatrzenie ludności	Niewystarczające

W maju 1961 roku w wyniku wyborów do rad narodowych wyłoniono nowy skład Gromadzkiej Rady Narodowej. W skład GRN (kadencja 1961-1965) weszli:

Danuta Sadło,
Wacław Świder,
Aleksander Michalak,

²²² Informacja dotyczyła planów, zamierzeń, nie oznacza, że zostało to zrealizowane.

Eustachiusz Osiecki,
Maria Siemionek,
Henryk Grzywacz,
Stanisław Prusak,
Marian Domański,
Leon Siwiak,
Stanisław Dąbrowski,
Stanisław Bekulard,
Bronisław Łukasik,
Aleksander Machniak,
Marian Stepniewski,
Józef Rebizant,
Marianna Pyra,
Stanisław Czuwaszek, syn Ludwika,
Wincenty Gula,
Wacław Olszewski,
Julian Makowski,
Antoni Kubiak,
Eugeniusz Sadło.²²³

Pierwsza sesja nowej GRN miała miejsce 21 kwietnia 1961 roku. Przewodniczącym GRN został ponownie wybrany Stanisław Prusak, członkami prezydium zostali: Bronisław Łukasik i Marian Pyra. Wybrano również składy 4 komisji gromadzkich. Na czele Komisji Finansów stanął Stanisław Czubaszek²²⁴, na czele Komisji Rolnictwa - Józef Rebizant, na czele Komisji Kultury i Spraw Socjalnych - Danuta Sadło. Komisją Mienia Gromadzkiego kierował Eugeniusz Sadło.

Gromada Sięciaszka miała plany na przyszłość. Jeszcze w październiku 1961 roku uchwalono budżet na rok 1962 zamykający się po stronie wydatków i dochodów sumą 260 000 zł. Władze powiatowe uznały jednak gromadę Sięciaszka za nie perspektywiczną. Gromada Sięciaszka, mimo powiększenia jej o obszar zlikwidowanej gromady Dąbie, w oczach władz powiatowych i wojewódzkich nie miała szans na rozwój. Z końcem 1961 gromada Sięciaszka została zniesiona. Cały jej obszar włączono do gromady Łuków.

GROMADA ZARZEC

W latach 1955-1959 działała także gromada Zarzec. Uchwała GRN głosiła: *Tworzy się gromadę Zarzec z siedzibą Gromadzkiej Rady Narodowej w Zarzeczcu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi dotychczasowe gromady: Zarzec, Strzyżew, Kownatki i*

---

²²³ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, 1961, nr 7, poz. 53.

²²⁴ Będzie później zajmował stanowiska w GRN Łuków.

*Suchocin z gminy Gołębki.*²²⁵

W skład pierwszej Gromadzkiej Rady Narodowej wchodzili (kadencja 1955-1958):

Władysław Ostrzyżek,
Helena Grzywacz,
Władysław Wnuk,
Jan Więckowski,
Józef Rabek,
Danuta Sinicka,
Józef Kowalczyk,
Czesław Śledź,
Zygmunt Grabowski,
Franciszek Zarzycki,
Józef Grabowski,
Jan Zarzycki, syn Władysława,
Wacław Kopiński,
Adolf Rabek,
Kazimierz Piasecki.²²⁶

Druga kadencja rad narodowych została wybrana w lutym 1958 roku. W skład GRN kadencji 1958-1961 wchodzili:

Helena Grzywacz,
Marian Komecki,
Wacław Mądry,
Stanisław Wierzbicki,
Franciszek Świdorski,
Franciszek Zarzycki,
Edmund Domański,
Jan Zylbert,
Władysław Ostrzyżek,
Wacław Kopiński,
Stanisław Hut,
Stanisław Rabek (nie dokończone)
Antoni Domański,
Jan Kępka, syn Wojciecha,
Eugeniusz Kłoczko,
Bolesław Niedziółka,
Franciszek Wróbel²²⁷

---

²²⁵ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, rok 1954, nr 15, poz. 64.

²²⁶ Dziennik Urzędowy WRN Lublin 1955, nr 1, poz. 52.

²²⁷ Dziennik Urzędowy WRN Lublin 1958, nr 4, poz. 24.

Gromada Zarzec działała do końca 1959 roku. Jako gromada nieefektywna została zlikwidowana, a jej obszar w całości włączono w skład nowoutworzonej gromady Aleksandrów.²²⁸

GROMADA ŁUKÓW

Gromada Łuków została utworzona z dniem 1 stycznia 1962 roku. Jej „bazą” była dawna gromada Ryżki. Uchwałą WRN w Lublinie przemianowano gromadę Ryżki na gromadę Łuków i przeniesiono jej siedzibę do miasta Łukowa. Gromada Ryżki obejmowała wsie: Ryżki, Czerśl, Świdry i Sięciaszka II. Do nowej gromady weszły też wsie Gołaszyn i Wólka Świątkowska ze zlikwidowanej gromady Gołaszyn.²²⁹ Do gromady Łuków przyłączono także cały obszar gromady Sięciaszka. W następnych latach dołączono do niej obszar gromady Domaszewnica. W ten sposób gromada Łuków stała się największą gromadą w okolicy. W skład gromady wchodziły początkowo: Czerśl, Dąbie, Gołaszyn, Kierzków, Ryżki, *Sięciaszka*²³⁰ I i II, Świdry, Szczygły Dolne i Górne, Wólka Świątkowska, Zalesie, Żdzary. Od 1967 roku w skład gromady weszły też wsie: Domaszewnica, Kolonia Domaszewska i Wólka Domaszewska.

W skład GRN Łuków wchodził radni wybrani w poszczególnych gromadach. Z tego powodu skład kadencji 1961-1965 był bardzo liczny. Władze gromadzkie miały siedzibę (jeden pokój) w Łukowie przy ulicy Spółdzielczej 3.

Według zachowanych akt od 1963 roku przewodniczącym GRN był Stanisław Matacz, w skład prezydium wchodził także Edward Zdańkowski (czasem zapisywano Zdanikowski) i Władysław Guzek, sekretarzem gromadzkim był Stanisław Gomoła.

Władze gromadzkie miały wiele problemów, wsie wokół Łukowa miały liczne braki. Nie było jeszcze elektryfikacji, a większość dróg była gruntowa. W 1963 roku w gromadzie było 5 siedmioklasowych szkół i 2 dwuklasowe szkoły. Gromada dumna była z wybudowanych szkół w Zalesiu i Świdrach (*to naprawdę chluba naszego czasu*). Jeszcze okazalsza miała być budowana szkoła w Gołaszynie.²³¹ W ówczesnych aktach zapisano: *Szkolnictwo i oświata jest jedną z podstawowych dźwigni socjalizmu i na nich opiera się rozwój kultury. Społeczeństwo i rady narodowe na zagadnienia systemu oświaty zwracają szczególną uwagę.*²³²

Lata sześćdziesiąte to czas rozwoju kółek rolniczych i handlu spółdzielczego. Problemem tych instytucji był brak terenów pod budowę garaży kółek rolniczych i sklepów. Zgodnie z ówczesnym zwyczajem mieszkańcy wsi przekazywali na rzecz kółek rolniczych i GS-u grunty należące do wspólnoty wiejskiej. Tak było na przykład w Szczygłach Górnych (10 lipca 1963 roku). Przekazano wtedy 1 000 metrów kwadratowych na rzecz budowy sklepu GS-u (nieodpłatnie).²³³ To samo miało miejsce w Dąbiu²³⁴ (odpłatnie) i w innych

²²⁸ Dziennik Urzędowy WRN w Lublinie, 1959, nr 9, poz. 63.

²²⁹ Dziennik Urzędowy WRN Lublin, rok 1961, nr 11, poz. 84.

²³⁰ Na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych nastąpiła zmiana nazwy

²³¹ APS, PGRN Łuków, sygn. 3, k. 93.

²³² Tamże, k. 8.

²³³ APS, PGRN Łuków, sygn. 2, k. 80;.

²³⁴ Tamże, k. 39.

wsiach.

Lata 1961-1965 to czas elektryfikacji gromady. Na 13 wiosek gromady wszystkie, z wyjątkiem jednej, w 1965 roku miały już prąd elektryczny.²³⁵ W kadencji 1961-1965 wybudowano 1 500 metrów drogi o twardej nawierzchni i utwardzono 200 metrów drogi. Powstały dwa kluby „Książki i Prasy” w Dąbiu, Sięciaszka oraz „Klub Rolnika” (prowadzony przez GS) w Zalesiu. Biblioteka gromadzka działała w Dąbiu. Powstały nowe jednostki OSP w Szczygłach Dolnych i *Sięciasze*, *Żdżarach* i *Wólce Świątkowej*. Jednostka w Dąbiu wzbogaciła się o samochód. Wybudowano remizę w Zalesiu i zbiorniki wodne w Dąbiu, Zalesiu, Sięciaszce I i II.²³⁶

Kadencja 1965-1969

W skład GRN Łuków w latach 1965-1969 wchodził:

Edward Zdanikowski,
Maria Gajo,
Paweł Jan Goławski,
Kazimierz Wiejak,
Leokadia Mądra,
Edmund Sadło,
Marianna Krzęcio,
Karol Antoni Karwoski,
Danuta Helena Sadło,
Eustachiusz Marian Osiecki,
Danuta Markowska,
Stanisław Czubaszek,
Bronisław Sadło,
Czesław Bareja,
Julian Makowski,
Euzebiusz Kopyś,
Bronisław Antoni Bleowski,
Mieczysław Przeździak,
Kazimierz Niedziółka,
Marian Sosnowski,
Józef Milczarek,
Józef Matacz,
Bolesław Chudzik,
Mieczysław Zakrzewski,
Jadwiga Szczygielska,
Władysław Guzek,
Marian Zygmunt Kozuchowski.²³⁷

---

²³⁵ APS, PGRN Łuków, sygn. 5, k. 8.

²³⁶ Tamże, k. 7.

²³⁷ Dziennik Urzędowy WRN w Lublinie, nr 17, poz. 83.

W dniu 12 czerwca 1965 roku przeprowadzono wybory władz gromadzkich. Na przewodniczącego kandydował Stanisław Matacz i Władysław Guzek. Wygrał ten pierwszy stosunkiem głosów 15 do 11.²³⁸ W skład prezydium weszli także: Edward Zdańkowski, Bronisław Sadło i Edmund Sadło.²³⁹ Z czasem w skład prezydium wszedł też Stanisław Czubaszek. Sekretarzem gromadzkim był Stanisław Gomoła, pracownikiem biura Barbara Oklińska.

W drugiej połowie lat sześćdziesiątych gromadzkie rady zyskiwały nowe uprawnienia. Gromada w Łukowie miała problemy lokalowe. Biuro gromadzkie mieściło się w budynku ZBM w Łukowie pod nadzorem MRN (Miejska Rada Narodowa) w Łukowie. Tak opisano biuro gromadzkie: *Pomieszczenie zajmuje powierzchnię 45 m². Personel biura łącznie z przewodniczącym GRN liczy obecnie 8 osób, od stycznia 1966 roku będzie liczyć 10 osób. W biurze ponadto przyjmuje interesantów: agronom gromadzki, inspektor przemysłu tłuszczowego i wielu innych. Biorąc pod uwagę duży rejon jaki obejmuje swym zasięgiem GRN, dni spędów we wtorki i piątki każdego tygodnia, dni targowe w czwartki, rozliczanie soltysów i inne okoliczności, biura gromadzkie, jak też prezydium nie ma warunków do należytego rozwinięcia pracy nad działalnością organów kolegialnych*²⁴⁰. W związku z tym planowano budowę własnego biura. Wystąpiono do MRN o przydział placu. Fundusze na budowę planowano przeznaczyć z nadwyżki budżetowej.

Nowi soltysi zatwierdzeni w 1967 roku:

Szczygły Dolne	Antoni Kisiel
Świdry	Stanisław Kazanecki
Zalesie	Aleksander Michalak
Ryżki	Antoni Cisiak
Czerśl	Mieczysław Wdlejewski ²⁴¹

We wrześniu 1968 roku nastąpiła zmiana przewodniczącego GRN. Stanowisko to objął Władysław Jurecki.²⁴² Sekretarzem gromadzkim pozostał Stanisław Gomoła.

W czasie wyborów do rad narodowych w 1965 roku ludność gromady złożyła 54 wnioski, postulaty. W czasie kadencji władzom gromadzkim udało się zrealizować 16 z nich. Były to:

- przeklasyfikowanie gruntów we wsi Kierzków,
- elektryfikacja wsi Szczygły Dolne,
- przekazanie 100 ha łąk dla wsi Żdźary,
- budowa zlewni mleka w Czerśli,
- budowa zlewni mleka w Kierzkowie,
- zorganizowanie klubu we wsi Dąbie,
- zagospodarowanie łąki we wsi Ryżki
- przeprowadzenie melioracji we wsi Szczygły Dolne,

²³⁸ Tamże, k. 37.

²³⁹ Tamże, k. 36.

²⁴⁰ Tamże, k. 65.

²⁴¹ Tamże, k. 111.

²⁴² Tamże, k. 17. Zmiana musiała nastąpić we wrześniu 1968 roku ale z tego miesiąca brak jest dokumentacji.

- zorganizowanie świetlicy w Czerśli,
- uruchomienie kursu PKS z Dąbia do Łukowa w godzinach rannych,
- wybudowanie drogi bitej z *Sieńciaszki* do szkoły w Zalesiu,
- wybudowanie drogi z Zalesia do szosy Łuków - Stoczek,

W trakcie realizacji były takie postulaty jak:

- budowa zlewni mleka w Świdrach
- komasacja gruntów w Szczygłach Dolnych i Ryzkach
- budowa drogi do Sięciaszka II i uruchomienie PKS na trasie
- budowa mostu na Krznie w Zalesiu
- budowa drogi z *Sieńciaszki* I i do *Sieńciaszki* II²⁴³

Kadencja 1969-1973

W dniu 1 czerwca 1969 roku miały miejsce wybory do rad narodowych. Wybrano tego dnia następujący skład GRN Łuków:

Władysław Jurecki,
 Jadwiga Szczygielska,
 Jan Kulik,
 Barbara Oklińska,
 Aleksander Świdorski,
 Stanisław Czubaszek,
 Zdzisław Lipiński,
 Jan Kurek syn Franciszka,
 Stanisław Prusak,
 Marianna Dołęga,
 Witold Krzysztof Sadło,
 Jan Karwowski,
 Bronisław Bleowski,
 Władysław Guzek,
 Janina Sprycha,
 Marian Sosnowski,
 Stanisław Matacz,
 Łucja Cegielko,
 Stanisław Toporowicz,
 Marian Kozuchowski,
 Bolesław Łukaszewski,
 Marian Pytlik,
 Stanisław Skorupa,
 Anna Droś,
 Władysław Bielecki,
 Eugeniusz Szyndler,

---

²⁴³ PGRN Łuków, sygn. 17, k. 5.

Wacław Szczuchniak²⁴⁴

W dniu 13 czerwca 1969 roku wybrano nowy skład prezydium GRN.

Przewodniczący GRN	Władysław Jurecki
Członek prezydium	Stanisław Czubaszek
Członek prezydium	Janina Sprycha
Członek prezydium	Stanisław Toporowicz
Członek prezydium	Władysław Bielecki
Członek prezydium	Aleksander Świderski ²⁴⁵

Przewodniczącymi komisji gromadzkich zostali:

Przewodniczący Komisji Planowania Gospodarczego i Budżetu	Stanisław Czubaszek
Przewodniczący Komisji Rolnictwa, Leśnictwa i Zaopatrzenia	Władysław Guzek
Przewodniczący Komisji Oświaty, Kultury i Spraw Socjalnych	Stanisław Skorupa
Przewodniczący Komisji Dróg i Mienia Gromadzkiego	Stanisław Matacz

Ważne pozycje w gromadzie zajmowali też: agronom gromadzki - Jan Chołost, sekretarz gromadzki - Stanisław Gomoła i I- szy sekretarz Komitetu Gromadzkiego PZPR - Zygmunt Cichosz. W 1970 roku nowym sekretarzem gromadzkim mianowano Alfredę Górkę.

Gromada Łuków miała ciężkie warunki lokalowe. Biuro gromadzkie przy ulicy Spółdzielczej było bardzo ciasne. W 1969 roku pracowało w nim w sumie 13 osób; sekretarz i 12 referentów (dwóch pracowników miało pełne średnie wykształcenie). Obrady GRN odbywały się prawie zawsze w wynajętych salach. Były to między innymi: sala konferencyjna MRN przy ulicy Bohaterów ORMO, lokal Banku Spółdzielczego przy ulicy Szopena 3, lokal powiatowego komitetu ZSL przy ulicy Dzierżyńskiego 67, lokal powiatowy przy Świerczewskiego 17 lub przy ulicy Warszawskiej. Na każdej sesji gościem był przedstawiciel Powiatowej Rady Narodowej. W październiku 1969 roku takim gościem na sesji GRN Łuków była Kazimiera Goławska – późniejsza naczelnik gminy Łuków. Gromada w tym czasie prowadziła inwestycję budowy swojego własnego budynku przy ulicy Świderskiej. Pierwsza sesja GRN w nowym budynku miała miejsce 5 września 1971 roku.

Sołtysi gromady Łuków w 1970 roku:

Czerśl	Mieczysław Wdlejewski
Dąbie	Stanisław Czubaszek
Domaszewnica	Wacław Szczuchniak
Gołaszyn	Edward Zdanikowski
Jadwisin	Władysław Bielecki
Kierzków	Władysław Kania

²⁴⁴ Dziennik Urzędowy WRN w Lublinie, rok 1969, nr 11, poz. 129.

²⁴⁵ Tamże, k. 47.

Kolonia Domaszewnica	Wacław Droś
Kolonia Domaszewska	Czesław Droś
Malcanów	Władysław Kopyś
Ryżki	Antoni Cisiak
Sięciaszka I	Edmund Sadło
Sięciaszka II	Polikarp Wielgosz
Świderki	Eugeniusz Świder
Świdry	Stanisław Kazanecki
Szczygły Dolne	Antoni Kisiel
Szczygły Górne	Kazimierz Zarzycki
Wólka Domaszewska	Adela Soćko
Wólka Świątkowska	Antoni Śledź
Zalesie	Aleksander Michalak
Żdźary	Henryk Mularczyk ²⁴⁶

Ostatnim przewodniczącym GRN Łuków był Władysław Jurecki. Z dniem 31 grudnia 1972 roku gromada Łuków przestała istnieć i stała się podstawą nowo tworzonej gminy Łuków.

---

²⁴⁶ Tamże, k. 338.

GMINNA RADA NARODOWA W ŁUKOWIE

Od 1954 roku istniał podział kraju na gromady. Większość z nich, jako nieefektywne, została z czasem zlikwidowana, jednak, mimo to, podział na gromady nie spełniał oczekiwań władz. Jednostki te były zbyt małe, a Gromadzkie Rady Narodowe zbyt słabe finansowo i miały bardzo wąskie kompetencje, mimo stopniowego rozszerzania ich funkcji i tworzenia coraz to większych gromad. Podjęto więc zasadnicze środki zmierzające do zmian. Te sprawy omawiał VI Zjazd PZPR w 1970 roku oraz VI Plenum PZPR z 1972 roku. W dniu 29 listopada 1972 roku sejm uchwalił ustawę *O utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych*²⁴⁷. Powrócono do podziału na gminy, istniejącego przed 1955 rokiem.

Uchwała Wojewódzkiej Rady Narodowej przekazywała: *W powiecie łukowskim województwa lubelskiego tworzy się następujące gminy: (...) Gminę Łuków z siedzibą Gminnej Rady Narodowej w mieście Łukowie; w skład nowo utworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Aleksandrów, Biardy, Czerśl, Dąbie, Gołaszyn, Gołąbki, Grzędówka, Jadwisin, Jeziory, Klimki, Kownatki, Krynka, Ławki, Łazy, Malcanów, Ryżki, Role, Sięciaszka Pierwsza, Sięciaszka Druga²⁴⁸, Strzyżew, Suchocin, Suleje, Świdry, Szczygły Dolne, Szczygły Górne, Turze Rogi, Wólka Świątkowska, Zalesie, Zarzecz Łukowski i Żdzary.*²⁴⁹

Gmina Łuków złożona była z części dawnych gromad: Łuków, Aleksandrów, Grzędówka i Nurzyna (Suleje). W 1973 roku w skład gminy weszły sołectwa: Rzymy-Las, Rzymy-Rzymki i Dminin, które uprzednio wchodziły w skład gminy Ulan (październik 1973). W ten sposób w początkach 1974 roku gmina Łuków stała się największą gminą w województwie lubelskim. Liczyła ówczesnie 15 007 mieszkańców, 30 811 ha obszaru, 4 536 gospodarstw, 41 miejscowości i 34 sołectwa.²⁵⁰

W czerwcu 1975 roku gmina Łuków została przeniesiona do nowo utworzonego województwa siedleckiego. W tym samym czasie zlikwidowano powiat łukowski i część kompetencji powiatów przejęły gminy.

W ustroju gminnym rozdzielono funkcje stanowiące od wykonawczych. Obok prezydium wprowadzono organ administracji państwowej, którym został naczelnik gminy o zwiększonych uprawnieniach. Naczelnik gminy stał się też organem wykonawczym i zarządzającym Rady Narodowej. Naczelnika początkowo mianował wojewoda po konsultacji z GRN. W latach osiemdziesiątych to GRN wybierała naczelnika. Organem uchwałodawczym była Gminna Rada Narodowa. Rada spośród swego grona wybierała prezydium. Przewodniczącym rady zostawał zwyczajowo pierwszy sekretarz odpowiedniej instancji PZPR. Gminna Rada Narodowa wybierała ze swego grona komisje.

Urząd Gminy Łuków rozpoczął działalność 1 stycznia 1973 roku. Działał na podstawie ustawy z 29 listopada 1972 roku (Dz.U. nr 49, poz. 315). Wspomniana ustawa powołała do życia urząd gminy i naczelnika urzędu jako terenowy organ administracji państwowej stopnia podstawowego.

Urząd Gminny był organem wykonawczym Gminnej Rady Narodowej i jej

---

247 Dz. U. 1972, nr 49, poz. 312.

248 W aktach gminy Łuków pojawia się już współczesna nazwa miejscowości.

249 Dziennik Urzędowy WRN w Lublinie, rok 1972, nr 12, poz. 239.

250 Jadcak S, Szczygły Górne wybierają sołtysa, [w:] Sztandar Ludu, rok 1974, nr 49, s. 3.

prezydium. Kierował nim jednoosobowo naczelnik gminy. Szczegółowe zadania naczelnika zostały określone w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 18 sierpnia 1978 roku (Dz. U. nr 20, poz 89). Naczelnik miał do pomocy sekretarza urzędu, który jednocześnie był zastępcą naczelnika. Sekretarz był odpowiedzialny przed naczelnikiem za prawidłowe funkcjonowanie urzędu, przestrzeganie przepisów prawa, nadzorował opracowanie projektów planów społeczno-gospodarczych, przestrzeganie przepisów prawa, nadzoruje budżet, nadzoruje wykonywanie zarządzeń naczelnika gminy. Naczelnikowi podlegali także: kierownik gminnej służby rolnej (GSR) i kierownik USC.

Urząd gminy Łuków działał na podstawie regulaminu ustanowionego 1 stycznia 1980 roku. W ramach Biura Urzędu Pracy tworzone były referaty oraz samodzielne stanowiska pracy. W Urzędzie gminy Łuków działały referaty: referat społeczno-administracyjny i ogólny, referat planowania, budżetu i podatków.

Samodzielnymi stanowiskami pracy były: stanowisko ds. rolnych, stanowisko ds. gospodarki ziemią, stanowisko ds. budownictwa i gospodarki komunalnej, stanowisko ds. handlu, usług i komunikacji, stanowisko ds. obsługi rady narodowej i Komitetu Kontroli Społecznej.

Kierownicy referatów i samodzielnych stanowisk podlegali pod względem organizacyjnym sekretarzowi urzędu. Każdy w zakresie ustalonym przez naczelnika w regulaminie.²⁵¹

Naczelnikiem gminy została Kazimiera Goławska, do tej pory Kierownik Wydziału Skupu Powiatowej Rady Narodowej²⁵². Sekretarzem Biura Urzędu Gminy został Wiktor Osik.

W skład Gminnej Rady Narodowej od stycznia do listopada 1973 roku wchodził radni

---

²⁵¹ APS, Wprowadzenie do zespołu Urzędu Gminy Łuków.

²⁵² W 1973 roku w „Sztandarze Ludu” ukazał się obszerny artykuł na temat pani naczelnik gminy. O inżynier Goławskiej mówią w prezydium PRN „wyjątkowo energiczna babka, ma głowę na karku, niejedyn chłop może jej pozazdrościć pomysłu”. Pracowała w Wydziale Rolnictwa i Leśnictwa, potem jako kierownik referatu produkcji zwierzęcej, zastępca kierownika tegoż wydziału i wreszcie kierownik Wydziału Skupu. Ukończyła lubelską WSR w 1958 roku. Artykuł opisuje jak naczelnik Goławska kompletuje pracowników urzędu gminy, jak musiała zwolnić niektórych ludzi. Gdy podjęłam pracę - wspomina pani Goławska - tuż po studiach pierwszą w życiu pracę – w Powiatowym Związku Kółek Rolniczych - wysłano mnie zaraz na drugi dzień na wieś z prelekcją o hodowli drobiu. Nikt mi nie powiedział, że ta wieś specjalizuje się od lat w uprawie sadzeniaków ziemniaka. Rolnicy naturalnie zasypali mnie szczegółowymi pytaniami na interesujący ich temat, na które jako zootechnik nie byłam w stanie odpowiedzieć. Wypadłam głupio. Wstydziłam się nocować w tej wsi i na pożyczonym rowerze wróciłam w nocy do Łukowa. Mam więc własne przykre doświadczenia i nie chcę, by pracowników spotkało coś podobnego. [w:] „Sztandar Ludu”, rok 1973, nr 59, s. 1-2.

gromadcy wybrani jeszcze w 1969 roku. Ich kadencja skończyła się wraz z nowymi wyborami do rad narodowych z 9 grudnia 1973 roku.

KADENCJA 1973-1977

Wybory do rad narodowych miały miejsce 9 grudnia 1973 roku. Pierwsza sesja nowo wybranej Gminnej Rady Narodowej odbyła się 18 grudnia 1973 roku. Radni złożyli przysięgę następującej treści: *Ślubuję uroczyście, jako radny Gminnej Rady Narodowej, pracować dla dobra narodu polskiego i pogłębiać jego jedność, przyczyniać się do umacniania więzi władzy państwowej z ludem pracującym, troszczyć się o jego sprawy, nie szczędzić swoich sił do wykonywania zadań Gminnej Rady Narodowej.*²⁵³ Na tejże sesji wybrano przewodniczącego Gminnej Rady Narodowej oraz dwóch zastępców. Przewodniczącym GRN został Jerzy Świdorski, natomiast zastępcami: Stanisław Prusak i Henryk Stankiewicz. Tego samego dnia zatwierdzono regulamin pracy GRN.

Również 18 grudnia dokonano wyboru przewodniczącym stałych komisji gminnych. Przewodniczącym GRN, jego zastępcy oraz przewodniczący komisji tworzyli prezydium GRN. Skład prezydium w kadencji 1973-1977 był następujący:

Przewodniczący GRN	Jerzy Świdorski
Zastępca	Stanisław Prusak
Zastępca	Henryk Stankiewicz
Przewodniczący Komisji Rozwoju Gospodarczego i Zaopatrzenia (17 osób)	Romuald Burdach
Przewodniczący Komisji Rolnictwa (17 osób)	Anna Siwiak
Przewodniczący Komisji Oświaty, Kultury i Spraw Socjalnych (16 osób)	Marian Józwik
Przewodniczący Komisji Ładu i Porządku Publicznego (16 osób)	Janusz Niewęglowski

Skład Gminnej Rady Narodowej w kadencji 1973-1978:

Roman Burdach,
Barbara Sawicka,
Alina Stefanowicz,
Tadeusz Szymczak,
Szczepan Rozwadowski,
Janusz Próchniewicz,
Jerzy Barszcz,
Bronisław Bleowski,
Tadeusz Kulicki,
Łucja Cegielko,
Janusz Niewęglowski,
Anna Siwiak,
Władysław Bielecki,
Teresa Szczygielska,

²⁵³ APS, Gminna Rada Narodowa w Łukowie, sygn. 30. k. 196.

Mieczysław Woliński,
Bronisław Kargol,
Stanisław Wysocki,
Marian Józwik,
Genowefa Michalak,
Henryk Cegiełko,
Marian Kędziora,
Henryk Stankiewicz,
Bronisław Szczygieł,
Zofia Dylak,
Stanisław Markowski,
Edward Niedziółka,
Wacław Turski,
Eugeniusz Jastrzębski,
Wiesław Dyszpit,
Mieczysław Stosio,
Roman Krasuski,
Józef Sulej,
Marian Chruściel,
Stanisław Chudzik,
Janusz Wereszczyński,
Jadwiga Wróbel,
Lucjan Grabowski,
Witalis Wysokiński,
Jerzy Świdorski,
Władysław Guzek,
Zofia Polkowska,
Krystyna Świdorska,
Stanisław Czubaszek,
Marian Krzęcio,
Stanisław Prusak,
Józef Rebizant,
Kazimierz Borek,
Jan Naganowski,
Andrzej Karwowski,
Stanisława Osiak.

Na stanowisku naczelnika gminy pozostała Kazimiera Goławska, sekretarzem biura UG pozostał Wiktor Osik.²⁵⁴ Powyższe osoby stanowiły główne osobistości gminy Łuków. Należy jeszcze wymienić inne ważne postacie: Franciszka Czuraka – pierwszego sekretarza KG PZPR w Łukowie (wkrótce zastąpił go Janusz Celiński) oraz Stanisława Durki – prezesa

---

²⁵⁴ Tamże, k. 195.

ZSL w gminie Łuków.²⁵⁵ Na czele Gminnej Służby Rolnej stał Jan Chołost. Gminnym dyrektorem szkół został Zenobiusz Dulniak.²⁵⁶ W połowie lat siedemdziesiątych dyrektorem SKR (Spółdzielnia Kółek Rolniczych) został Stanisław Przeździak, stanowisko prezesa GS-u (Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska) objął Antoni Piasecki.

Skład Gminnej Rady Narodowej zmieniał się. Niektórzy radni zostali skreśleni z powodu śmierci. W połowie 1975 roku do grona radnych dołączyli niektórzy radni z dawnej Powiatowej Rady Narodowej (w czerwcu 1975 roku powiatu i powiatowe rady uległy likwidacji).

W 1975 roku nastąpiła zmiana przewodniczącego GRN. Nowym przewodniczącym został Janusz Celiński, ówczesny pierwszy sekretarz PZPR w gminie Łuków (23 marca 1975). Było to zgodne z ówczesnymi zaleceniami władz centralnych, aby stanowiska partyjne łączyć ze stanowiskami w radach narodowych. W 1977 w skład GRN wchodziło ówczesnie 53 radnych.

Naczelnik Goławska miała ambitne plany inwestycyjne w gminie Łuków. W roku 1974 roku potrzeby gminy oceniano na 6 222 000 zł. W kasie gminnej było tylko 1 300 000 zł na inwestycje. Według pani naczelnik szansą na pozyskanie środków było przystąpienie do konkursu „Gmina Mistrz Gospodarności”. Nagrodą mogło być 5 000 000 zł.²⁵⁷

Ambitny plan pani naczelnik prawie się udał. W 1974 roku gmina Łuków zajęła III miejsce w kraju w ogólnopolskim konkursie „Gmina Mistrz Gospodarności”. Gmina Łuków brała też udział w innych konkursach. W tym samym 1974 roku gmina Łuków zajęła I miejsce w powiecie w konkursie „Zmieniamy Oblicze Lubelskiej Wsi.” Dodatkowo wieś Zalesie zajęła wtedy I miejsce w powiecie i V w województwie. Turze Rogi zajęły II miejsce w powiecie w tymże konkursie. W ramach ogólnopolskiego konkursu „Kobieta Naczelnikiem Gminy”, gmina Łuków zajęła I miejsce w kraju „pod względem usprawnienia działalności Urzędu i załatwiania spraw obywateli”.²⁵⁸

W tym czasie władze gminne i mieszkańcy zdołali wiele zrobić dla gminy. W latach 1973-1977 zbudowano 20 km dróg o nawierzchni twardej (12 km asfaltowej).²⁵⁹ Zbudowanymi drogami były:

Wieś, ciąg drogowy	Rok budowy
Łuków- Turze Rogi- Strzyżew	1974-1975
Sięciaszka I – Zalesie	1976
Dąbie – Żdźary	1974
Gołaszyn	1974
Łuków - Gąsiory	1974-1975
Zarzecz- Kownatki	1976
Łuków - Zimna Woda – Ławki - Klimki	1975-1976
Dminin	1977
Sięciaszka II	1976
Jeziory	1977 ²⁶⁰

²⁵⁵ Tamże, k. 197.

²⁵⁶ Tamże, k. 131.

²⁵⁷ Jadczyk S, Szczygły Górne wybierają sołtysa, [w:] Sztandar Ludu, rok 1974, nr 49, s. 3.

²⁵⁸ APS, Gminna Rada Narodowa w Łukowie, sygn. 36, k. 94.

²⁵⁹ APS, Gminna Rada Narodowa w Łukowie, sygn. 36, k. 86 v.

²⁶⁰ APS, Gminna Rada Narodowa w Łukowie, sygn. 36, k. 92.

W latach 1974-1975 dokonano także rozbudowy budynku Urzędu Gminy (wartość robót 1 700 tysięcy zł). Stelefonizowano wszystkie sołectwa. Dokonano remontów świetlic w Świdrach, Krynce, Jeziorach. Rozpoczęto budowę świetlicy w Gołaszynie. Wyremontowano remizy OSP w Zalesiu, Sięciaszce I, Sięciaszce II i Dąbiu. Zakupiono dwa garaże dla OSP; Strzyżew i Sięciaszka II. W 1975 roku w ramach opieki nad mogiłami i miejscami pamięci narodowej przeprowadzono renowację pomników na cmentarzu w Grzędówce, odnowiono pomniki partyzantów w Kryńszczaku i pomnik ks. Brzóska w rezerwacie Jata. W 1976 roku zorganizowano 15 dziecińców dla dzieci w czasie żniw (skorzystało z nich 282 dzieci). W roku 1977 zorganizowano 7 dziecińców dla 160 dzieci. Zmieniała się struktura wsi. Wiele mniejszych gospodarstw upadało. Rozwijały się gospodarstwa większe i spółdzielcze. Wkraczała mechanizacja. W latach 1976-1977 w gminie Łuków przejęto na Skarb Państwa 84 gospodarstwa o powierzchni 341 ha. W gminie działał SKR (dysponował w 1977 roku liczbą 79 ciągników). W połowie lat siedemdziesiątych SKR kupił 4 kombajny Vistula i 4 Bizony.²⁶¹

Na sesji GRN podsumowującej kadencję 1973-1978 padły słowa *Większość prac* – podkreśla w swoim wystąpieniu naczelnik gminy - *wykonaliśmy dzięki społecznemu zaangażowaniu mieszkańców wsi, ale nie bez znaczenia był też udział środków funduszu gminnego, partycypacja niektórych jednostek, a także dotacja urzędu Wojewódzkiego. (Wojewoda dofinansował na przykład budowę drogi w Jeziorach)*²⁶².

Na podsumowującej sesji GRN chwalono osiągnięcia naczelnika - kobiety. Radna Zofia Polkowska: *nawiązała do czasów kiedy mężczyźni dziwili się babskim rządcom w kole gospodyń wiejskich. Stwierdziła, że obecnie chyba nie zaprzeczą osiągnięciom Kobiety – Naczelnika i Kobiety Wojewody w naszym województwie i gminie.*²⁶³ Obecny na sesji przedstawiciel wojewody - Zbigniew Kaszuba stwierdził, że *przyjemnie jest słuchać dyskusji (...) bowiem gmina Łuków znana jest w ocenie władz wojewódzkich jako przodująca.*²⁶⁴

KADENCJA 1978-1984

Po wyborach do rad narodowych z lutego 1978 roku wybrano nowe władze gminne. W skład prezydium GRN weszli:

Przewodniczący GRN	Janusz Celiński
Zastępca	Jadwiga Sawczuk
Zastępca	Zenobiusz Dulniak
Przewodniczący Komisji Rozwoju Gospodarczego i Zaopatrzenia (17 osób)	Romuald Burdach
Przewodniczący Komisji Rolnictwa (16 osób)	Henryk Szymański
Przewodniczący Komisji Wychowania, Oświaty, Kultury i Spraw Socjalnych (16 osób)	Teresa Sierociuk
Przewodniczący Komisji Przestrzegania Prawa i Porządku Publicznego (16 osób)	Stefan Kondracki

²⁶¹ APS, Gminna Rada Narodowa w Łukowie, sygn. 36, k. 85.

²⁶² Tamże, k. 93.

²⁶³ Tamże, k. 98.

²⁶⁴ Tamże, k.99.

Skład Gminnej Rady Narodowej przedstawiał się następująco:

L i s t a

obecności na Sesji Gminnej Rady Narodowej w dniu 5. listopada 1978

do protokołu nr 4/78
z Sesji GRN
5. listopada 1978

№	Nazwisko i Imię	Adres	Podpis	Uwagi
	Burdach Romuald	Aleksandrów	<i>[Signature]</i>	
	Rozwadowski Szczepan	Rzymy Rzymki	<i>[Signature]</i>	
	Reżka Halina	Aleksandrów	<i>[Signature]</i>	
	Szymczak Tadeusz	Rzymy Ias	<i>[Signature]</i>	
	Dulniak Zenobiusz	Żuków	<i>[Signature]</i>	
	Sierociuk Teresa	Dąbie	<i>[Signature]</i>	
	Kulik Marian	Dąbie	<i>[Signature]</i>	
	Żukasik Jan	Zdżary	<i>[Signature]</i>	
	Bielecki Władysław	Jadwisin	<i>[Signature]</i>	
	Kondracki Stefan	Gożebici	<i>[Signature]</i>	
	Sawczuk Jadwiga	Jeziory	<i>[Signature]</i>	
	Świder Zdzisław	Malcanów	<i>[Signature]</i>	
	Gożawska Irena	Iminin	<i>[Signature]</i>	
	Kędziora Marian	Klinki	<i>[Signature]</i>	
	Jóźwik Marian	Grzędówka	<i>[Signature]</i>	
	Kurek Jan	Grzędówka	<i>[Signature]</i>	
	Król Henryk	Bierdy	<i>[Signature]</i>	
	Cabaj Henryk	Grzędówka	<i>[Signature]</i>	
	Szczygieł Henryk	Krynka	<i>[Signature]</i>	
	Rychlik Witold	Krynka	<i>[Signature]</i>	
	Pyrko Ryszard	Krynka	<i>[Signature]</i>	
	Mościcka Elżbieta	Krynka	<i>[Signature]</i>	
	Wysokiński Stanisław	Gołaszyn	<i>[Signature]</i>	
	Dyszpik Wiesław	Gołaszyn	<i>[Signature]</i>	
	Wróbel Marian	Żawki	<i>[Signature]</i>	
	Osińska Barbara	Żawy	<i>[Signature]</i>	
	Stosio Mieczysław	Suleje	<i>[Signature]</i>	
	Świerczowska Zefiryna	Podgaj	<i>[Signature]</i>	
	Zdańkowski Henryk	Żawy	<i>[Signature]</i>	
	Barszcz Jerzy	Czeról	<i>[Signature]</i>	
	Milezarek Józef	Ryżki	<i>[Signature]</i>	
	Bleowski Bronisław	Czeról	<i>[Signature]</i>	

Goliński Janusz	Ruków	<i>Relu</i>	
Koryzół Antoni	Strzyżew	—	
Grabowski Lucjan	Strzyżew	—	
Mierczewski Franciszek	Turze Rogi	<i>Wojta</i>	
Guszek Władysław	Szczyrzy Dolne	<i>wjusz</i>	
Polkowska Zofia	Szczyrzy Górne	<i>dosł. p. a. n.</i>	
Swiderski Aleksander	Swidry	—	
Mocześniak Anna	Hole	<i>ctorms</i>	
Mastrzebski Eugeniusz	Hole	<i>u. p. r. i. powodu choroby</i>	
Kabat Zofia	W-ka Świątkowa	—	
Borek Kazimierz	Sieciaszka I	<i>W. a. l.</i>	
Baymański Henryk	Sieciaszka II	—	
Bkorupa Zofia	Zalesie	<i>W. l. l. e. c.</i>	
Brusak Stanisław	Sieciaszka I	<i>W. a. l. e. c.</i>	
Zalewski Mieczysław	Zalesie	—	
Modry Stanisław	Kowatki	<i>ct. l. l. e. c. s. t.</i>	
Wereszczyńska Maria	Zarzec Ink.	<i>Wereszczyńska Stawiz</i>	
Swiderski Jerzy	Zarzec Ink.	—	

... i opinie

NACZELNIK Urzędu Gminnego w Lukowie Kazimiera Goławska: Każdy pracownik administracji państwowej powinien być mocno związany ze środowiskiem, w którym działa, a równocześnie umieć patrzeć szerzej, kategoriami całego państwa i ten sposób widzenia prezentować obywatelom.

Sądzę, że można zrobić jeszcze bardzo dużo, aby umocnić władzę gminną, udoskonalić jej funkcjonowanie. Przede wszystkim zdobywając autorytet i szacunek u mieszkańców gminy, czemu sprzyja solidna praca urzędników, szybkie załatwianie spraw obywateli, usuwanie wszelkiej mitręgi biurokratycznej, niedopuszczanie do protekcjonizmu, czy łapówkarstwa.

Budujemy autorytet Urzędu Gminnego, jeśli szeroko informujemy czym się on zajmuje i zarazem zdobywamy wiedzę czego oczekują od nas obywatele. U nas np. co roku przeprowadzamy kilka sondaży, pytając mieszkańców, jak oceniają działalność urzędu, co sądzą o usługach, o systemie opieki zdrowotnej. Uzyskane odpowiedzi pomagają w doskonaleniu pracy urzędu.

Ważnym źródłem autorytetu Urzędu Gminnego jest jawność i obiektywizm podejmowanych decyzji. Dlatego, zawsze publicznie informujemy np. kto otrzymał przydział na materiały budowlane czy maszyny rolnicze, wyjaśniamy jakimi kryteriami się kryteriami, uzasadniając to założeniami ogólnopństwowej polityki rolnej.

Uważam, że trzeba zwrócić szczególną uwagę na poziom kwalifikacji pracowników urzędów gminnych. Rosną nasze uprawnienia i zadania, a to wymaga większej wiedzy i nowych umiejętności, a także poczucia odpowiedzialności za pracę. Chodzi przy tym zarówno o kwalifikacje zawodowe, jak i moralne.

OPR. WIST

„TS” str. 2

1980 nr 8

Naczelnik Kazimiera Goławska starała się wprowadzić wysokie standardy w pracy urzędników. Powyżej prezentowany jest artykuł z Tygodnika Siedleckiego (nr 8 z 1980 roku, s. 2.) na wizji urzędu gminy pani naczelnik. Od tych czasów minęło już 30 lat, ale postulaty pani naczelnik nie straciły aktualności.

L I S T A   O B R O C H O Ń C I

sejny GRV
 sejmowa gm. Luków na ~~14~~ ⁵ września 1978 r.

1. Piotrowski Tadeusz	Aleksandrów	<i>[Signature]</i>
2. Dołęga Eugeniusz	Biały	<i>[Signature]</i>
3. Wdłowski Władysław	Czarci	ob.
4. Graboszek Stanisław	Dąbie	
5. Zaleski Alfons	Dotan	<i>[Signature]</i>
6. Książkowski Franciszek	Gołaszyn	<i>[Signature]</i>
7. ~~Michałowski~~ <i>Michałowski</i>	Gołębki	<i>[Signature]</i>
8. Bojanczyk Władysław	Grzędzka	ob.
9. Szczechniak Józef	Jadwisin	<i>[Signature]</i>
10. Barucha Eugeniusz	Josiory	<i>[Signature]</i>
11. Kurek Stanisław	Kliski	<i>[Signature]</i>
12. Prochociński Stanisław	Krynka	<i>[Signature]</i>
13. Hądry Hektor	Koznaki	<i>[Signature]</i>
14. Widoński Jerzy	Ławki	<i>[Signature]</i>
15. Osinska Barbara	Łasy	<i>[Signature]</i>
16. Kopyń Władysław	Walsztów	ob.
17. Woźnicki Edmund	Bole	
18. Cisiak Antoni	Bynki	<i>[Signature]</i>
19. Komradowski Edmund	Rzyny Rzyny	<i>[Signature]</i>
20. Tchórzewski Henryk	Rzyny Łas	<i>[Signature]</i>
21. Sądziński Edmund	Sięciszka I	<i>[Signature]</i>
22. Wielgosz Polikarp	Sięciszka II	
23. Śliedź Stanisław	Strapów	
24. Kubek Adolf	Suchole	
25. Sulej Władysław	Sulce	<i>[Signature]</i>
26. Karonecki Stanisław	Sulce	<i>[Signature]</i>
27. Kisiel Antoni	Szarygły Dolne	
28. Polkowski Wojciech	Szarygły Górne	
29. Perzyński Stefan	Turpe Bogi	<i>[Signature]</i>
30. Śliedź Aleksander	W. Świątkowa	<i>[Signature]</i>
31. Michalak Aleksander	Zalesie	
32. Biliński Marian	Zarusza Juki	<i>[Signature]</i>
33. Łukasik Jan	Złoty	ob. <i>[Signature]</i> podpis w księdze Rodziny

Na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych kryzys gospodarczy coraz bardziej dawał się odczuwać ludności gminy Łuków. Sklepy świeciły pustkami. Na sesjach GRN omawiano sprawy dostaw papierosów, wiader czy proszków do prania. Te kwestie absorbowały najwyższe władze gminne. Lata 1980-1981 to wyjątkowe czasy w dziejach naszego kraju. Był to czas legalnej działalności Solidarności i wrzenia społecznego. Na sesje GRN, obok innych osób, zaczął też przychodzić Józef Jezierski przedstawiciel Solidarności²⁶⁵ oraz Andrzej Rynas – przedstawiciel NSZZ RJ. W 1981 roku ze stanowiska pierwszego sekretarza KG PZPR odszedł Janusz Celiński. W 1981 roku ze strony władz gminy Łuków widać próby prowadzenia szerokich rozmów z wieloma środowiskami i instytucjami, mających na celu dobro gminy. Powołano na przykład Komisję Porozumiewawczą Organów Samorządowych.²⁶⁶ Ciekawostką w gminie Łuków było działanie Komisji Mieszanej do spraw Społeczno-Gospodarczych w gminie Łuków. Komisja składała się z przedstawicieli PZPR, ZSL i „Solidarności”. Komisja pracowała jesienią 1981 roku.²⁶⁷

Na pierwszej sesji Gminnej Rady Narodowej w 1981 roku w dniu 18 lutego przewodniczący GRN Janusz Celiński poprosił o zwolnienie go z funkcji. Było to zgodne z nowym prawem, aby przewodniczący komitetów gminnych PZPR nie zajmowali automatycznie stanowiska przewodniczącego GRN.²⁶⁸ Wybory na przewodniczącego (tajne) wygrał Aleksander Świdorski (startowali też Władysław Guzek i Jadwiga Sawczak - prezes ZSL w gminie)²⁶⁹.

Władze gminne nadal prowadziły różne inwestycje. Za rok 1980 gmina miała ponad 1 milion złotych nadwyżki. Te pieniądze wraz ze spodziewanymi dotacjami z województwa miały być podstawą dalszych ambitnych planów gminy. Naczelnik Kazimiera Goławska mimo trudności gospodarczych w kraju i w gminie²⁷⁰ postanowiła nie ustawać w licznych inwestycjach gminnych do których należało między innymi budowa Zasadniczej Szkoły Rolniczej. Naczelnik chciała uzyskać 5 mln złotych z nadwyżki budżetowej, jaką miało województwo siedleckie (30 mln zł). Wobec rozlicznych problemów z uzyskaniem porozumienia z władzami wojewódzkimi, pani naczelnik złożyła w lipcu 1981 roku rezygnację ze stanowiska na ręce wojewody siedleckiego. Rezygnacja była motywowana „nieprzychylnością władz wojewódzkich”.

W dniu 23 sierpnia 1981 roku miała miejsce sesja GRN Łuków, na której główną sprawą była rezygnacja naczelnik Goławskiej. Sesja była bardzo burzliwa. Na tejże sesji dawny przewodniczący GRN Janusz Celiński zarzucił pani naczelnik prowadzenie różnych inwestycji bez zgody i porozumienia z GRN (rozbudowa urzędu gminy, wodociąg w Szczygłach)²⁷¹. Zarzucił jej też ambicje kierowania miastem Łuków.

---

²⁶⁵ Na sesje GRN zapraszano też takie osoby jak: Jerzy Jezierski – prezes GS-u, Maria Brodzik sekretarz ZSL, Wiktor Łukasik – główny księgowy UG, przyjeżdżał też Marian Oziębło- przedstawiciel wojewody siedleckiego.

²⁶⁶ APS, Gminna Rada Narodowa w Łukowie, sygn. 40, k. 108.

²⁶⁷ Tamże, k. 158.

²⁶⁸ Janusz Celiński odszedł też ze stanowiska I szego sekretarza PZPR. Zastąpił go Wiktor Osik.

²⁶⁹ APS, Gminna Rada Narodowa w Łukowie, sygn. 36, k. 5.

²⁷⁰ Kryzys w gminie Łuków objawiał się w bardzo kiepskim zaopatrzeniu sklepów. Władze gminne debatowały na sesjach nawet na temat ilości proszków do prania w danym sklepie czy ilości papierosów (w sztukach) jakie mogą być przydzielane na poszczególne sklepy. Odbywały się spotkania sołtysów ze sklepowymi na temat usprawnienia obsługi.

²⁷¹ APS, Gminna Rada Narodowa w Łukowie, sygn. 40, k. 118.

Słowa Celińskiego spowodowały wzburzenie przeważającej większości radnych i osób zaproszonych na sesję GRN. Były sekretarz Urzędu Gminy - Wiktor Osik w specjalnym oświadczeniu bronił panią naczelnik przed zarzutami Celińskiego. Naczelnik bronił także kierownik Działu Utrzymania Dróg w Łukowie, który mówił *nigdy dotąd nie spotkał się, aby kobieta na takim stanowisku o godzinie 3-4 w nocy była już na wsi i zachęcała śpiących jeszcze często ludzi do rozpoczęcia dnia pracy od roboty na drodze.*²⁷² Naczelnik

Kazimiera Goławska również zabrała głos. Wyjaśniała, że niektóre aktywne wsie (np. Szczygły Dolne i Górne aktywne w czynach społecznych) *wypierały* wsie zaplanowane w inwestycjach drogowych czy wodociągowych i stąd powstawało wrażenie działania bez uzgodnienia z Gminną Radą. Dodatkowo wiele inwestycji prowadzono z budżetu wojewódzkiego, które to siłą rzeczy nie podlegały pod kontrolę miejscowej GRN. *W zakończeniu odpowiedzi na głos radnego Celińskiego naczelnik dodała, że zawsze ma ambicję konkurować z sąsiednimi jednostkami, a to co dotychczas robiła po prostu kochała. Żałuje jednak, że za nie realizację planu ówczesny Przewodniczący GRN jak i I sekretarz Komitetu Gminnego PZPR, a obecny radny Celiński nie skorzystał wcześniej z możliwości zmiany naczelnika [wcześniej]. Pozostałoby mi więcej zdrowia, uznania u własnych dzieci i miłsze wspomnienia. W plotkę, że mam zamiar wziąć miasto w komis nikt nawet, dziecko, nie uwierzy. Wobec całej GRN naczelnik Goławska złożyła słowa przeproszenia, za to, czego dotychczas nie zdążyła jeszcze zrobić dla gminy. Jeśli nie będę tu już pracowała, to cieszy mnie fakt, że naczelnik-następca będzie już miał mniej w spadku pracy w zakresie budowy dróg i innych inwestycji czynowych, a odziedziczy gminę nie zaniedbaną i zdyscyplinowaną – relacjonuje słowa pani naczelnik protokół sesji.*²⁷³

Po wystąpieniu pani naczelnik, liczni radni mówili bardzo dobrze o naczelniku i proponowali podjęcie uchwały w sprawie pozostania naczelnika na stanowisku. Wystąpił przedstawiciel wojewody (T. Salak), który także chwalił panią naczelnik. Pan Salak poprosił Celińskiego o wycofanie oskarżeń.

W końcu obrad przewodniczący Świdorski zaproponował przegłosowanie uchwały w sprawie wycofania rezygnacji. Naczelnik jednak wyjaśniła, że rezygnacji nie wycofa „o ile pozostanie na tym stanowisku, to nadal gmina będzie krzywdzona przez nieprzychylność niektórych osób z władz wojewódzkich [chodziło zapewne o dotację z województwa na rozbudowę szkół]. Radny M. Stosio stwierdził: *my zaś jako radni głosujemy za tym aby nadal gminą Łuków kierowała naczelnik Goławska i wycofała swoją rezygnację. W tym momencie na zapytanie kto jest za tym – relacjonuje protokół- na sali rozległ się krzyk: wszyscy, wszyscy. Niezależnie od tego, delegacja rady powinna naświetlić sprawę wojewodzie i prosić o pomoc*”- ciągnął radny Stosio.²⁷⁴ *Następnie radni podjęli uchwałę zobowiązującą naczelnika do dalszej pracy. Radny Prusak dodał: delegacja radnych na pewno powinna pójść do wojewody, a jeśli trudno się będzie zebrać to pójdziemy pieszo*²⁷⁵.

Ostatecznie pani naczelnik pozostała na swoim stanowisku do końca działalności Gminnej Rady Narodowej w Łukowie.

Dnia 13 grudnia 1981 roku generał Wojciech Jaruzelski wprowadził stan wojenny.

---

²⁷² Tamże, k. 116.

²⁷³ APS, Gminna Rada Narodowa w Łukowie, sygn. 40, k. 124.

²⁷⁴ Tamże, k. 130.

²⁷⁵ Tamże, k. 130.

Do gminy Łuków przybyli przedstawiciele Wojskowej Rady Ocalenia Narodowego. Oficerowie Wojska Polskiego przejęli na pewien czas rządy w gminie.

W 1982 roku powinny były odbyć się wybory do rad narodowych, jednak z uwagi na stan wojenny wybory przełożono. Miały one miejsce dopiero w czerwcu 1984 roku. Do tego czasu Gminną Radą Narodową kierował Aleksander Świdorski. Cechą charakterystyczną lat 1982-1984 była niska frekwencja radnych na sesjach rady.

**Zestawienie wniosków i postulatów
zgłoszonych w czasie zebrań przedwyborczych na kadencję
1978-1982**

Treść zgłoszonego wniosku	Uwagi o wykonaniu
<p>GOŁĄBKI</p> <p>1/Budowa drogi do Gołąbek oraz Gołębki-Jeziory</p> <p>2/Przedłużenie kursu autobusu podmiejskiego do Dminina</p> <p>3/Przeniesienie bazy SKR z Dminina do Gołąbek</p>	<p>Wykonano drogę w Gołąbkach - nasyp 2 km w 78r, stabilizacja 300m w 80</p> <p>Wykonano w 1979r.</p> <p>Nie wykonano z powodu braku placu w Gołąbkach</p>
<p>BIARDY</p> <p>4/Uzupełnienia oświetlenie ulicy</p>	<p>Wykonano w 1980r.</p>
<p>GRĘŻÓWKA</p> <p>5/Uzupełnienie oświetlenia ulicy</p>	<p>Wykonano w 1980r.</p>
<p>ALEKSANDRÓW</p> <p>6/Zorganizować w bazie łazy skup cieląt przynajmniej 1x w m-cu.</p>	<p>Ze względów organizacyjnych i niskiej podaży cieląt nie zrealizowano. Obecnie z terenu całej gminy skupuje się kilka cieląt w m-cu</p>
<p>KRYNKA</p> <p>7/Otworzyć drugi punkt sprzedaży Gminnej Spółdzielni</p> <p>8/Wyremontować drogę między wsią a Kol.Bońce i założyć nowe przepusty</p>	<p>Otwarto kiosk spożywczy przy stacji kolejowej w 1979r.</p> <p>Wykonano 3,3 km stabilizacji z czego 2,4 km przykryto nawierzchnią bitumiczną. Zakończenie budowy przewidziane jest w 1985r.</p> <p>Wymienione przepusty założono.</p>
<p>CZERŚL</p> <p>9/Wykonać remont pieców w szkole</p> <p>10/Odbiór żywności bezpośrednio od rolników</p> <p>11/Modernizacja linii elektrycznej</p>	<p>Wykonano remont kapitalny w 1979r. Zgodnie z zasadami kontraktacji pobiera się jednorazowo 10 szt. trzody i 5 szt. bydła</p> <p>Wykonano w 1980r.</p>
<p>STRYZEW</p> <p>12/Ogrodzenie budynku sklepu w Strzyżewie</p> <p>13/Remont remizy strażackiej we wsi Turze Rogi</p>	<p>nie wykonano.</p> <p>Zainteresowanie OSP i mieszkańców polega nadal na wnioskowaniu</p>
<p>DĄBIE</p> <p>14/Otworzyć kiosk przy szkole</p> <p>15/Otynkować Szkołę</p> <p>16/Ustawienie przystanku autobusowego na koloni w Dąbiu</p> <p>17/Uruchomić dodatkowy kurs w godz. rannych by młodzież mogła dojeżdżać na godz 8 do szkół</p>	<p>nie wykonano, obecnie ekonomicznie nie uzasadnione w innych tego typu "drugich" p-ktach sprzedaży we wsi</p> <p>Wykonano w 1979r.</p> <p>PKS odmówił przyjęcia do realizacji postulatu motywując to zbyt małą odległością między przystankami.</p> <p>Wykonano w 1979r.</p>

2.	3.
<p>GOLASZYN</p> <p>18/Położyć nawierzchnię asfaltową we wsi</p> <p>19/Dokończyć budowę świetlicy</p> <p>20/Zapewnić dojazd dzieci do szkoły w Łukowie</p>	<p>Wykonano na odcinku drogi lokalnej. Na odcinku ulicy wiejskiej zostanie wykonane zabezpieczenie smołowe w 84r. Wykonano w 1979r.</p> <p>Uruchomiono autobus podmiejski w 1982r.</p>
<p>ZALESIE</p> <p>21/Dokończyć krycie asfaltem drogi w Zalesiu</p>	<p>Wykonano w 1983r.</p>
<p>SIĘCIASZKA I</p> <p>22/Dokonać zmiany pokryć dachowych na ogniotrwałe</p> <p>23/Zbadać przyczyny zalewania łąk zmeliorowanych. Zdaniem mieszkańców przyczyną jest niewłaściwe piętrzenie wody w zalewie "Zimna Woda"</p>	<p>Wiosę ujęto do wymiany pokryć dachowych w 78r. ale nie wykonano</p> <p>Po ustaleniu rzędnej piętrzenia wody oraz konserwacji rzeki Krzna na odcinku do rezerwatu Jata nie notuje się skarg na podtapianie łąk.</p>
<p>ŚWIDRY</p> <p>24/Remont przejazdu na rzecę "Sarnica"</p> <p>25/Budowa drogi Swidry-Malcanów /odcinek koło Karpin 450m/</p> <p>26/Dokończenie budowy ogrodzenia Szkoły Podstawowej w Swidrach</p> <p>27/Zakupić przez SKR sprzęt do zbioru kukurydzy</p>	<p>Wykonano</p> <p>Wykonywane są prace przy opracowywaniu dokumentacji</p> <p>Wykonano</p> <p>Zakupiono kombajn KS-1,8 w 1978r.</p>
<p>ZARZEC ŁUKOWSKI</p> <p>28/Usprawnienie pracy oczyszczalni miejskiej - by ścieki nie miały ujęcia do rzeki Krzny</p>	<p>W trakcie realizacji - oczyszczalnia znajduje się nadal w rozbudowie</p>
<p>Nr 48/84 - egz 100</p> <p>Pow. UG Łuków ZN</p>	<p>Naczelnik Gminy inż. Kazimiera Goławska</p>

Kadencja 1984-1988

Wybory do rad narodowych odbyły się 17 czerwca 1984 roku. Wtedy też weszła w życie nowa ustawa o radach narodowych i samorządzie. Wprowadzono wtedy nowy organ - rady sołeckie. Miały stanowić samorząd wiejski. Gminne Rady Narodowe oraz naczelnik musieli zasięgać opinii tych rad przy większości poczynań w poszczególnych wsiach. Rady Sołeckie zostały wyposażone w duże uprawnienia w swoich terenach. Dysponowały również pewnymi funduszami. Nowa ustawa dawała też większe uprawnienia radom narodowym w powoływaniu naczelników.

W dniu 30 czerwca 1984 roku odbyła się nowa sesja Gminnej Rady Narodowej. Sesję otworzyła Jadwiga Sawczuk.²⁷⁶ Na przewodniczącego wybrano ponownie Aleksandra Świderskiego. Zastępcami przewodniczącego zostali: Wiktor Osik i Jadwiga Sawczuk.²⁷⁷ W kadencji 1984-1988 ustalono następujące komisje stałe oraz wybrano ich przewodniczących:

Komisja Społeczno-Gospodarcza i Gospodarki Finansowej	Romuald. Burdach
Komisja Rolnictwa	Adam Suchodolski
Komisja Przestrzegania Prawa i Porządku Publicznego	Józef Milczarek
Komisja Oświaty, Kultury, Zdrowia i Spraw Socjalnych	Teresa Sierociuk
Komisja ds. Samorządu	Władysław Guzek

²⁷⁶ APS, Akta GRN Łuków, sygn. 46, k. 49..

²⁷⁷ Tamże, k. 51.

L I S T A O B E C N O Ś C I

radnych na sesji Gminnej Rady Narodowej w Łukowie
w dniu .....

Lp.	Nazwisko i imię	Miejscowość	Podpis
1.	Burdach Romuald	Aleksandrów	
2.	Panasz Stanisław	Rzymy Łos	
3.	Próchniewicz Janusz	Suchocin	
4.	Oskiewicz Marian	Rzymy Rzymki	
5.	Kulik Marian	Dabie	
6.	Lipiński Zdzisław	Zdzary	
7.	Osik Wiktor	Łuków	
8.	Sierociuk Teresa	Dabie	
9.	Kurowski Witold	Gołębki	
10.	Zalewski Alfons	Dminin	
11.	Sawczuk Jadwiga	Jetiory	
12.	Bielecki Władysław	Jedwisin	
13.	Świder Zdzisław	Malcanów	
14.	Gołęb Mieczysław	Klimki	
15.	Król Henryk	Biardy	
16.	Stępniewski Henryk	Grzędówka	
17.	Kurek Jan	Grzędówka	
18.	Konstanty Wacław	Grzędówka	
19.	Tomasiewicz Zbigniew	Krynka	
20.	Boruc Marian	Krynka	
21.	Krasuski Ryszard	Łuków	

Radni gminy Łuków w latach 1984-1988

1.	2.	3.	4.
22.	Dylak Zofia	Krynka	
23.	Goławski Bogdan	Gołaszyn	
24.	Krauski Roman	Gołaszyn	
25.	Durka Tomasz	Ławki	
26.	Świerczewska Zefiryna	Podgaj	
27.	Szcześniak Alicja	Łazy	
28.	Łukasik Antoni	Łazy	
29.	Mościcki Piotr	Suleje	
30.	Kryczka Roman	Czerśl	
31.	Sosnowski Adam	Ryżki	
32.	Milczarek Józef	Ryżki	
33.	Grabowski Lucjan	Strzyżew	
34.	Kargol Antoni	Strzyżew	
35.	Jezierski Stanisław	Turze Rogi	
36.	Polkowski Ireneusz	Szczygły Górne	
37.	Suchodolski Adam	Świdry	
38.	Guzek Władysław	Szczygły Dolne	
39.	Świdorski Aleksander	Świdry	
40.	Radomyski Czesław	Role	
41.	Mądry Tadeusz	Wólka Świątkowa	
42.	Mościcki Zdzisław	Role	
43.	Osiak Zdzisław	Zalesie	
44.	Dybczak Henryk	Sięciaszka I	
45.	Cocięzka Wacław	Sięciaszka II	
46.	Zalewski Mieczysław	Zalesie	
47.	Borek Kazimierz	Sięciaszka I	
48.	Goławski Krzysztof	Zarzec Łuk.	
49.	Piasocki Jan	Kownatki	
50.	Goławski Witold	Zarzec Łuk.	

Radni gminy Łuków kadencji 1984-1988 ciąg dalszy.

Lista sołtysów w 1984 roku:

Aleksandrów	Tadeusz Piotrowski
Biardy	Eugeniusz Dołęga
Czerśl	Mieczysław Wdlejewski
Dąbie	Stanisław Czubaszek
Dminin	Alfons Zalewski
Gołaszyn	Franciszek Zdańkowski
Gołąbki	Marian Markowski
Gręzówka	Władysław Bojanek
Jadwisin	Józef Szczuchniak
Jeziory	–
Klimki	Stanisław Kurek
Krynka	Antoni Boboń
Kownatki	Marian Mądry
Ławki	Stanisław Siwiak
Łazy	Tadeusz Sawicki
Malcanów	Wacław Kopański
Role	Zdzisław Mościcki
Ryżki	Cezary Jastrzębski
Rzemy- Rzymki	Zdzisław Rozwadowski
Rzemy Las	Zdzisław Rozwadowski
Sięciaszka I	Edmund Sadło
Sięciaszka II	Czesław Baniak
Strzyzew	Stanisław Śledź
Suchocin	Adolf Robak
Suleje	Władysław Sulej
Świdry	Stanisław Kazanecki
Szczygły Dolne	Czesław Sosnowski
Szczygły Górne	Marian Kożuchowski
Turze Rogi	Stefan Peryt
Wólka Świątkowska	Aleksander Śledź
Zalesie	Aleksander Michalak
Zarzec Łukowskie	Marian Bilik
Żdzary	Jan Łukasik

Kadencja 1984-1988 była kolejnym okresem rozwoju gminy Łuków. Według sprawozdania przedstawionego na forum Prezydium GRN w początkach 1988 roku gmina zrealizowała następujące inwestycje:

Drogownictwo	Zbudowano 18,5 km dróg żwirowych. W 1986 roku droga żwirowa: Krynka - Kryńszczak, Gręzówka Nowa, Biardy Gręzówka, Łazy-
--------------	---

	<p>Podgaj. W 1987 roku drogi Grzędówka – Klimki - Łąki Kryńskie. W 1988 roku drogi Krynka (Bońce), Krynka – Smolanka, Łazy-Lokomotywownia, Łazy (Osiedle). Naprawa dróg gruntowych (w sumie 36 km) we wsiach: Czerśl, Zalesie, Role, Suleje, Jezioro, Dąbie, Aleksandrów, Krynka, Grzędówka. Wykonano stabilizacje dróg cementem na długości 8,68 km. Były to drogi w 1984 roku: Suchocin, Kownatki. W 1985 roku: Rzymy-Rzymki, Sochocin. W 1987 roku: Jezioro-Gołębki, Dminin – Rzymy-Rzymki, Aleksandrów. W 1988 roku: Grzędówka Nowa, Aleksandrów, Dminin i Jezioro. Dodatkowo zabezpieczono smołowo drogi cementowe na długości 10 km oraz zmodernizowano nawierzchnie bitumiczne na 13 km dróg krajowych, wojewódzkich i gminnych.</p> <p>Wybudowano także 6,2 km chodników ulicznych (Świdry 2,6 km, Grzędówka Nowa 2 km, Wólka Świątkowska 1 km). Zbudowano mosty w Zalesie i Turzych Rogach. W budowie był most w Dmininie.</p>
ŁĄCZNOŚĆ	<p>Wybudowano nowe linie telefoniczne zwiększając liczbę abonentów do 96 (Świdry, Dminin, Dąbie, Krynka, Gołaszyn, Wólka Świątkowa). Zmodernizowano urządzenia telefoniczne z ręcznych na automatyczne we wsiach: Gołębki, Jadwisin, Malcanów i Dminin. Przeniesiono telefony do sołtysów lub udostępniono do korzystania we wsiach: Wólka Świątkowa, Żdzary i Grzędówka. W latach 1988-1992 planowano telefonizację wsi Łazy, Aleksandrów, Rzymy-Las i Suchocin. Planowano także budowę Urzędu Pocztowego w Dąbiu. Modernizacji miała ulec sieć telefoniczna w Świdrach, Szczygłach Dolnych i Górnych. Dodatkowo plan przewidywał przeniesienie telefonów do sołtysów we wsiach Sięciaszka I i Ławki.</p>
HANDEL	<p>W ramach rozwoju handlu zmodernizowano i rozbudowano bazy GS Łuków i rozpoczęto budowę budynku handlowo-administracyjnego. W Łazach utwierdzono plan GS-u, w Grzędówce wybudowano budynek biurowy. W 1986 zbudowano sklep w Aleksandrowie i Wólce Świątkowej. W 1987 roku nowe sklepy otrzymały Szczygły Dolne i Turze Rogi. W 1988 roku budowane były sklepy w: Świdrach, Suchocinie, Sięciaszka II, Czerśli, Zarzeczcu i Rzymach-Rzymki. Od drugiej połowy 1988 roku budowanych było 9 sklepów.</p>
OSWIATA	<p>W latach 1984-1988 przeprowadzono kapitalne remonty i rozbudowy szkół: Dąbie, Aleksandrów, Role i Sięciaszka II. Oddano do użytku przedszkole w Grzędówce (90 miejsc). Rozpoczęto budowę szkoły w Krynke i przygotowano się do budowy szkoły w Grzędówce. Wybudowano mieszkania dla nauczycieli w Grzędówce. Przygotowania nastąpiły do budowy mieszkań w Krynke i Rolach.</p>

KULTURA	W 1986 roku uległy powiększeniu świetlica i biblioteka w Strzyżewie. W 1987 roku to samo nastąpiło w Szczygłach Dolnych i Górnych oraz w bibliotece w Dmininie. W 1988 roku budowano świetlice w Suchocinie, Rzymy-Rzymkach, Zarzeczcu, Czerśli, Świdrach i Turzych Rogach. W latach 1984-1988 wyremontowano remizy, kluby i świetlice w Biardach, Kownatkach, Dmininie, Wólce Świątkowej, Zalesiu i Dąbiu. W przygotowaniu była budowa GOK- w Dąbiu.
ROLNICTWO	Wybudowano bądź odbudowano zlewnie mleka w Rolach, Szczygłach Dolnych i Łazach.
WODOCIĄGI	Zbudowano wodociągi we wsiach: Szczygły Dolne i Górne, Świdry. W 1988 roku trwała budowa wodociągu w Gołaszynie i Sięciaszce II (zbiornicy dla 7 wsi). Punkty czerpania wody zbudowano w Gołąbkach, Malcanowie, Zalesiu, Krynca, Gołaszynie i Turzych Rogach.

Kadencja 1988-1990

Tuż przed wyborami do rad narodowych, zgodnie z ówczesnym zwyczajem, pytano mieszkańców na zebraniach wiejskich o ich wnioski i postulaty. Stawały się one potem programem wyborczym. Przed wyborami do rad narodowych ludność gminy zgłosiła następujące postulaty:

Postulaty ludności z 1988 roku:

Rzymy-Rzymki	Budowa sklepu i świetlicy
Łazy	Budowa przedszkola
Żdźary	Rozszerzenie przejazdu kolejowego
Gołąbki	Wykonanie nawierzchni bitumicznej na drodze Gołąbki do trasy Łuków-Radzyń, dokończenie budowy drogi Jezioro-Gołąbki
Zarzecz Łukowski	Udzielenie pomocy finansowej na dokończenie budowy sklepu wiejskiego ze świetlicą
Sięciaszka I	Kontynuacja budowy wodociągu zbiorowego, naprawa ogrodzenia przy zlewni mleka
Sięciaszka II	Utrzymanie szkoły podstawowej w Sięciaszce II.
Suleje	Budowa szkoły we wsi Suleje.
Dąbie	Poszerzenie drogi krajowej, założenie przepustu. przykrycie dywanikiem bitumicznym bruku na drodze Dąbie-Żdźary, przyśpieszenie budowy Gminnego Ośrodka Kultury
Biardy	Zakończenie budowy linii telefonicznej Grzędzówka-Biardy, budowa

	gazociągu, budowa wodociągu
Gołaszyn	Naprawa drogi po zakończeniu budowy wodociągu, budowa zaplecza świetlicy wiejskiej, remont i przebudowa mostu wsi Ławki
Jeziory	Ułożenie dywanika bitumicznego (Jadwisin-Malcanów), telefonizacja wsi Jeziory, budowa gazociągu, budowa wodociągu
Gręzówka	Budowa szkoły w Gręzówce, budowa wodociągu Budowa gazociągu Położenie nawierzchni bitumicznej na drodze w Gręzówce Nowej Utwardzenie drogi Gręzówka-Biardy Przeprowadzenie komasacji łąk Krzywoborskich Zwiększenie przydziału gazu dla mieszkańców wsi Zapewnienie pomieszczenia dla KGW Połączenie drogą zwirową wsi Klimki I i Klimki II
Łazy	Budowa gazociągu, Budowa świetlicy wiejskiej i sklepu Remont i rozbudowa bazy GS w Łazach
Strzyżew	Przedłużenie kursu autobusu z Łukowa do Strzyżowa przez Turze Rogi po godzinie 22 00 Dokończenie budowy garażu OSP Dokończenie budowy przystanku PKS Utwardzenie drogi do zlewni mleka
Zalesie	Przykrycie dywanikiem bitumicznym drogi do Zalesia (1 km) Budowa sklepu w Zalesiu Zniesienie ograniczenia w sprzedaży w GS węgla do 1,5 tony i nawozów sztucznych
Zarzec Łukowski	Modernizacja budynku szkolnego (c.o i kanalizacj)
Dminin	Utworzenie dla dzieci młodszych w Dmininie klas od 1 do 4, aby nie musiały dojeżdżać do szkoły w Gołąbkach
Wólka Świątkowa	Dokończenie budowy chodnika Wymiana dachu na budynku świetlicy Budowa boiska dla LZS Budowa wysypiska śmieci Zorganizowanie przedszkola Budowa przystanku PKS
Aleksandrów	Budowa linii telefonicznej do wsi Aleksandrów, Rzymy-Las, Suchocin, Rzymy-Rzymki i zmiana podłączenia na automatyczny
Krynka	Kontynuacja budowy szkoły i przedszkola Zakończenie budowy boiska dla LZS Budowa wodociągu Przywrócenie poczty Zapewnienie pomieszczeń dla domu nauczyciela, na sklep i pocztę
Role	Budowa punktów czerpalnych wody dla wsi Założenie telefonu u sołtysa i w Borkach

	Remont drogi Role do Koloni Role Wprowadzić zmiany w kursach PKS Relacja Łuków - Role z godziny 6 50 na 6 20 Z godziny 14 50 na 15 10 Relacji Łuków - Krynki z godziny 9 winien w drodze powrotnej do Łukowa zajeżdżać do wsi Role ²⁷⁸
--	--

W dniu 19 czerwca 1988 roku miały miejsce ostatnie wybory do rad narodowych. Na pierwszej sesji GRN wybrano władze rady narodowej:

Przewodniczący	Aleksander Świdorski
Zastępca przewodniczącego	Romuald Burdach
Zastępca przewodniczącego	Zbigniew Tomaszewicz
Przewodniczący Komisji ds. Samorządu	Leontyna Manowiec
Przewodniczący Komisji Rozwoju Gospodarczego Gospodarki Finansowej	Antoni Łukasik
Przewodniczący Komisji Oświaty, Wychowania, Kultury, Zdrowia i Spraw Socjalnych	Roman Kryczka
Przewodniczący Komisji Rolnictwa, Ochrony Środowiska, Zaopatrzenia i Usług	Władysław Guzek
Przewodniczący Komisji Prawa i Porządku Publicznego	Marian Boruc ²⁷⁹

Na lata 1988-1989 roku planowano zrealizować następujące inwestycje: budowa szkoły w Krynce, budowa szkoły w Grzędówce, budowa ogrodzeń w szkołach Gołaszyn, Turze Rogi, Zarzecz Łukowski W dziedzinie kultury, planowano budowę Gminnego Ośrodka Kultury w Dąbiu oraz rozbudowę świetlicy w Sięciaszce I. W dziedzinie pożarnictwa planowano budowę garażu dla OSP w Strzyżewie, planowano też budowę drogi w Jadwisinie, chodnika w Wólce Świątkowej, budowę linii telefonicznej Dminin – Rzymy-Rzymki. W ostatnim okresie działalności Gminnej Rady Narodowej naczelnikiem gminy pozostawała Kazimiera Goławska, sekretarzem urzędu była Elżbieta Domańska. Stanowiska zastępcy naczelnika sprawował Mirosław Machnik. Głównym księgowym urzędu był Wiktor Łukasik.

Gminna Rada Narodowa działała do 27 maja 1990 roku. Następnie weszły w życie przepisy ustawy z 8 marca 1990 roku „o samorządzie gminnym”.²⁸⁰ Rozpoczął się kolejny etap w dziejach gminy Łuków.

²⁷⁸ APS, GRN Łuków, sygn. 89, k. 136.

²⁷⁹ APS, GRN Łuków, sygn.65, k. 34. W dokumentacji ostatnich lat działalności Gminnej Rady Narodowej w Łukowie w archiwum w Siedlach panuje duży bałagan. Brakuje wielu ważnych dokumentów i z tego powodu trudno dokładnie opisać ten okres.

²⁸⁰ Dz. U. Nr 32, 1990, poz. 191.

BIBLIOGRAFIA:

ARCHIWUM W LUBLINIE

Akta WRN Lublin, Wydział Organizacyjno-Prawny, sygn. 1782

Akta Starostwa Powiatowego w Łukowie.

Akta Wydziału Powiatowego w Łukowie.

ARCHIWUM W SIEDLCACH

Akta Gminy Gołębki.

Akta Gminy Łuków

Akta Gminy Dąbie

PGRN Aleksandrów,

PGRN Gołaszyn.

PGRN Grzędówka.

PGRN Sięciaszka

PGRN Łuków

Akty prawne:

Dziennik Urzędowy WRN Lublin, lata 1954-1973

PRASA:

Gazeta Łukowska

Gazeta Powiatu Łukowskiego, nr 3, z 1931 roku, s. 13.

Gazeta Powiatu Łukowskiego

Pamiętna książka sedleckiej gubernii 1889-1913.

Przebój, pismo poświęcone samorządom i ubezpieczeniom społecznym, grudzień 1930.

Jadczyk S, Szczygły Górne wybierają sołtysa, [w:] Sztandar Ludu

Szumski J, *Chłopi a gmina w guberni łomżyńskiej* [w:] *Studia Łomżyńskie*, tom IV.

OPRACOWANIA

Ćwik W, Reder J, *Lubelszczyzna, dzieje podziałów administracyjnych i ustroju władz*, Lublin 1977.

Kallas M., *Historia Ustroju Polski*, Warszawa 2001. \

Landau Z., Roszkowski W., *Polityka gospodarcza II RP i PRL*, Warszawa 1995.

Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego.

Zarys historii gospodarstwa wiejskiego w Polsce, tom I, Warszawa 1964.

Spis treści

WSTĘP	2
SAMORZĄD OKOLIC ŁUKOWA W LATACH 1809-1864.....	2
GMINY WOKÓŁ ŁUKOWA W LATACH 1864-1918.....	6
GMINA DĄBIE	8
GMINA ŁUKÓW.....	15
GMINA ŁUKÓW.....	34
II WOJNA ŚWIATOWA	40
GMINA DĄBIE	41
GMINA GOŁĄBKI.....	41
GMINA ŁUKÓW.....	42
GMINNE RADY NARODOWE 1944-1954	51
GMINA DĄBIE	53
GMINA GOŁĄBKI.....	58
GMINA ŁUKÓW.....	59
GROMADZKIE RADY NARODOWE W OKOLICACH ŁUKOWA.....	64
GROMADA DĄBIE	73
GROMADA GOŁASZYN.....	74
GROMADA GOŁĄBKI.....	77
GROMADA GRĘZÓWKA.....	79
GROMADA KRYNKA	85
GROMADA ŁAZY	86
GROMADA RYŻKI	88
GROMADA SIENĆIASZKA	92
GROMADA ZARZEC	95
GROMADA ŁUKÓW.....	97

GMINNA RADA NARODOWA W ŁUKOWIE	103
BIBLIOGRAFIA:	127